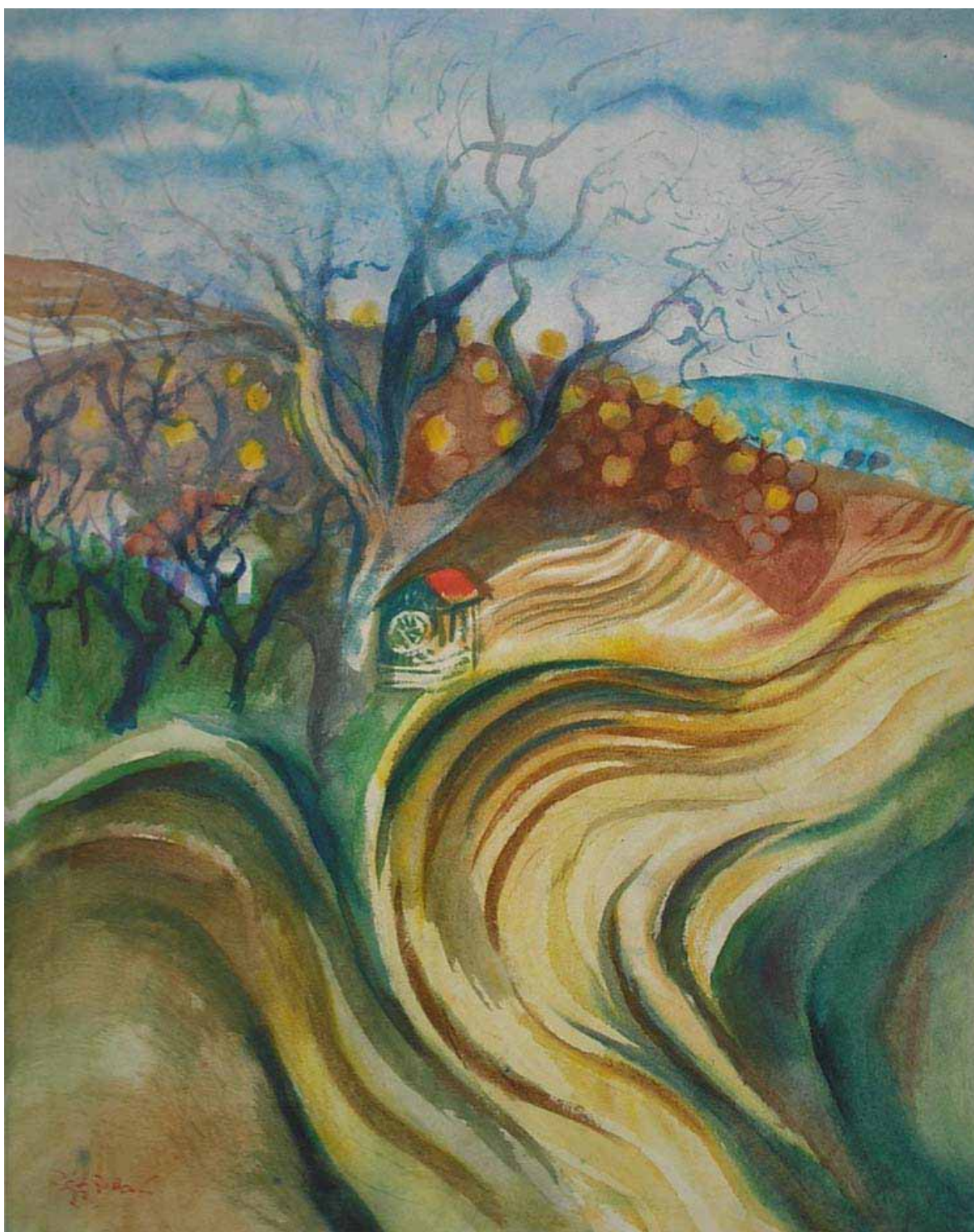


BÖRZSÖNYI HELIKON

Irodalmi-művészeti folyóirat

III. évfolyam 5. szám, 2008. május



Réti Zoltán: Kút Kaluckóban (akvarell)

Tartalom:

- 3.-5. o.: **Réti Zoltánról, nagyoroszi kiállítása elé** (Végh József kiállításmegnyitója)
6. o.: **Lesnék pitypang-ölelést;** (Ketykó István verse)
8.-12. o.: **Szölőfürtök: 3.-4. rész;** (Borsi István írása)
14. o.: **Ég és föld;** (Móritz Mátyás verse)
16. o.: **A folyón;** (Egry Artúr verse)
18.-21. o.: **Egy csokor őszirózsa;** (Móritz Mátyás írása)
22.-30. o.: **Bemutatom Százdöt;** (Dr. Budai Ernő helytörténeti írása)
32.-44. o.: **A fönix halála;** (Százdi Sztakó Zsolt írása)
46. o.: **Mintha forogva járnánk a táncot;** (Szajbely Zsolt verse)
48.-51. o.: **Magány; Találkozások; Őszi gondolatok; Hány perc a boldogság; Kolozsváros olyan város; Reggeli gondolatok- avagy a dolgok múlandóak;** (Magdás Emőke írásai)
52.-54. o.: **Kalliopé kosarából: Botrányos sorsok, avagy...** (Cegléd József Kázmér írása)
56. o.: **Tavaszi duett;** (Péter Erika verse)
58.-59. o.: **Tûlevelek (naplóregény-részlet);** (Szõke Mária-Magdolna regényrészlete)
60. o.: **Könyvajánló;**
62.-64. o.: **Találkozásra hív az iskolacsengõ;** (Végh József írása)
66. o.: **A Kutya-fája;** (Székács László verse)
68. o.: **Tûz és víz;** (Hörömpõ Gergely verse)
70. o.: **A Csend Lelke;** (H. Túri Klára verse)
72.-75. o.: **Beszámoló;** (id. Hörömpõ Gergely fotókiállítása Ipolyságon)
76.-79. o.: **Auditor: Cselendzs déj; Ballagás; Társkeresõ;** (Szávai Attila írásai)
80.-82. o.: **Hírek;**
83. o.: **Impresszum;**

E havi lapszámunkat **Réti Zoltán** festõmûvész nagyoroszi kiállításának képeivel díszítettük. Köszöntjük a 85. születésnapját ünneplõ mûvészt, további sok sikert, jó egészséget kívánunk neki. A képek fotóit a kiállítás egyik szervezõje, Záhorszki Mónika készítette el, köszönet a munkájáért. A Szerk.

A képek jegyzéke:

Címlap: Kút Kaluckóban; 7. o.: Mezei virágok; 13. o.: Szüretelõ; 15. o.: Mikszáth-i fehér kutya; 17. o.: Szõlõmetszõ; 31. o.: Mise a szabadban; 45. o.: Hommage a Bartók; 47. o.: Lebontás elõtt; 51. o.: Szeszfõzde; 55. o.: Hommage a Bartók; 57. o.: Fuvarozók a Börzsönyben; 61. o.: Piacon-mérleg; 65. o.: Bot mögött; 67. o.: Nagyoroszi nagykoksmánál; 69. o.: Virágzás; 71. o.: Nagyoroszi utca-Tabán; Hátoldal: Önarckép;

Réti Zoltánról, nagyoroszi kiállítása elé

Két irány határozta meg Réti Zoltán életét: a zene és a képzőművészet. Alkotásait látván azonban gyakorta úgy tűnik, hogy ez a két irány nem ellentétes, sokkal inkább párhuzamos Réti Zoltán életében. Nem csupán arra gondolok, hogy festményein gyakorta megjelennek a zenei témák, hanem, hogy műveinek – úgy érezzük – dallama van.

A Balassagyarmati Dalegylet fennállása 100. évfordulóján 1963-ban kezdte meg működését a zeneiskola 8 tanárral és 114 növendékkel, a Salgótarjáni Állami Zeneiskola fiókinézményeként a Mikszáth Kálmán Kultúrház Óváros téri épületének négy tantermében. 1966-ban önállóvá vált intézményt megalakulásától 1983-ig Réti Zoltán igazgatta. A zene más tekintetben is jelen volt életében, hiszen ő írta meg a zeneiskolának is nevet adó Rózsavölgyi Márk élettörténetét.

Nagyoroszipan született 1823 májusában. A gyermekkori élmények - bár a család hároméves korában elköltözött Érsekvadkertre - máig meghatározóak számára. Édesapja építette fel Érsekvadkerten a település arculatát máig meghatározó középületeket. A nyarakat azonban többnyire továbbra is Nagyoroszipan töltötte a rokonoknál. Visszaemlékezéseiben gyakorta emlegette a kis „Mukit” – így hívták azt a kis mozdonyt, melyet nagybátyja vezetett, s amelyre ő is mindig felkéredzkedett, ha ebédet vitt neki.

Balassagyarmaton járt gimnáziumba, s a tanítóképzőt Miskolcon végezte. Tanított Kiscsalomján, Csesztvén, Patvarcon és Balassagyarmaton. 1943-ban kezdte el a Képzőművészeti Főiskolát, melyet a katonaság, hadifogság és a zenetanári oklevél megszerzése után fejezett be.

Eselheideben és Borghorstban volt angol fogságban, 1946 áprilisában került haza. Még a fogolytáborokban is a fiatalok képzőművészeti oktatásával foglalkozott. „Láttam gyönyörű tájakat, tengereket, hegyeket, síkságokat, épületeket, városokat, falvakat, tanyákat, várakat és romokat. Átélttem a háború rettenetes pusztítását, álltam fejemhez szorított puskacső előtt, de átéltem sok boldog órát is, békességes perceket. Láttam szörnyű pusztítást, de szépséges építést is. Tudom, mi a vad gyűlölet és mi a gyengéd szeretet.” –írja.

A „szent anyagról”, az akvarellről – melynek időtállósága például Dürer ötszáz éves munkái esetében is bizonyítható – pedig ekképp vélekedett Réti Zoltán: „Finom papír, finom festék és finom ecset kell hozzá, a festő már nem is számít.” No persze, mi tudjuk, hogy a mondat utolsó felének épp az ellenkezője igaz. Mert vitathatatlan, hogy Réti Zoltán – bár nem idegen tőle a grafika és az olajfestészet sem - nagy művésze az akvarellnek. Azt tartja, hogy minden jelzőnek más a jelentése, más a színe. Hideg, kegyetlen, sötét vagy boldog, meleg, simogató.

Réti Zoltán, aki nyolc és fél évtizede él a „nagy szerelemben”, a nógrádi tájak bûvöletében, olyan művekhez készített sorozatokat, melyeknek alkotói szintén e tájon éltek. „Szeretném, ha képeimen át a mi csodálatos nógrádi világunk szépséges, de sokszor fájdalmas múltja – így például Balassi Bálint kora és költészete – a mai nézőt, diákot és felnőttet egyaránt megérintené” – vallja a festő. Mikszáth Kálmán, Komjáthy Jenő majd Balassi Bálint mellett folyamatosan foglalkoztatták Madách Imre alkotásai. Az ember tragédiájához készült lapjai két kiadásban is megjelentek, a nógrádi tájba visszaáldmodott madáchi látomások az irodalomtörténészeket is megihlették. A Mózes sorozata a dráma és a téma nagygényű, egyetlen komoly jelenkori feldolgozása. Képei nem hagyományos illusztrációk. Festményein újraéli, újragondolja az irodalmi alkotásokat, s azok lényegét megragadva, sajátos látásmódján tárja elénk. Földi Péter írta képeiről, hogy „a hangulatok, a sejtelmes derengések, a párás, ködös látomások megélt személyes élményként jelennek meg a képeken. Az akvarell anyag virtuóz kezelése technikailag pontosan fedi az irodalmi élmény festői teljességét.”

Kratochwill Mimi írta festészetéről, hogy „nagy tehetségével, érzelmvilágával és szeretetteljes lényével, mindenből, amit maga körül látott, megérezte a festői témát és a vászonra, papírra kívánczó mondanivalót. Műveinek jellemzője, hogy két dimenziót, át- megtörő hullámvonalas képépítéssel, szinte a mélységekig tágítja, hol távolabbi, hol közelebbi síkra állítva a történetet, a fő hangsúlyt. Képein is árad harmonikus lénye és bevonja a hangulati elemek, színek gazdag motívumaival.” Peák Ildikó írta róla, hogy „sajátos hangvételi, érett színvilágú olajfestményein, akvarelljein a sokat látott, sokat tapasztalt ember bölcsességével, érzékenységével örökíti meg az Ipoly vidékének, ártéri erdeinek színpompáját. Nem az aprólékos valóságmegfigyelésre, a részletek pontos visszaadására, hanem a természet, a táj hangulatának érzékeltetésére törekszik.”

Noha nemzetközi sikerei is voltak, sohasem vágyott máshová. Kiállított Tokióban, Londonban, Katowicében, Besztercebányán, Poriban, Esslingenben, Salemben, s a sor bizonyára még csak nem is teljes, ám ő mégis a nógrádi táj és ember megörökítését vállalta fő feladatának, méghozzá főként az akvarell műfajában, ami tökéletesen illett ahhoz az érzelmi töltéshez, amellyel témáihoz viszonyult. Művei tehát számos egyéni és csoportos hazai és külföldi kiállításon szerepeltek; így jelentős szerepe volt abban, hogy az akvarell - lenézett, vázlatos ábrázolásnak tekintett technikából - újra közkedvelté vált.

Termékeny élete során számos elismerést kapott. Túl terjedelmes volna valamennyit említeni, így csak néhányat emelünk ki ezek közül. Réti Zoltán kiérdemelte a Balassagyarmat Város díszpolgára; valamint a Nógrád megye díszpolgára címet; megkapta a Magyar Köztársasági Arany Érdemkeresztet és persze ide kívánczik a szülőfalu elismerése a Nagyoroszi Díszpolgára cím is. A sort egy legújabb kitüntetés említésével zárjuk: **Hiller István oktatási és kulturális miniszter ez év márciusában, nemzeti ünnepünkön SZABOLCSI BENCE-DÍJAT adományozott neki kiemelkedő zenetudományi, zenekritikai és zenei ismeretterjesztő tevékenységének elismeréseként.**

Azt szeretném, ha gyermekeinket, unokáinkat nem kellene félteni a jövőtől. Az lenne jó, ha a művészetek ereje is jobbá és szebbé tudná tenni életünket. Ezt szerettem volna elérni a pedagógia, a zene, a festészet és az irodalom segítségével. Ismerve valamelyest Réti Zoltán művészetét, s e kiállítást is látva úgy gondolhatjuk, sikerült elérnie e törekvését.

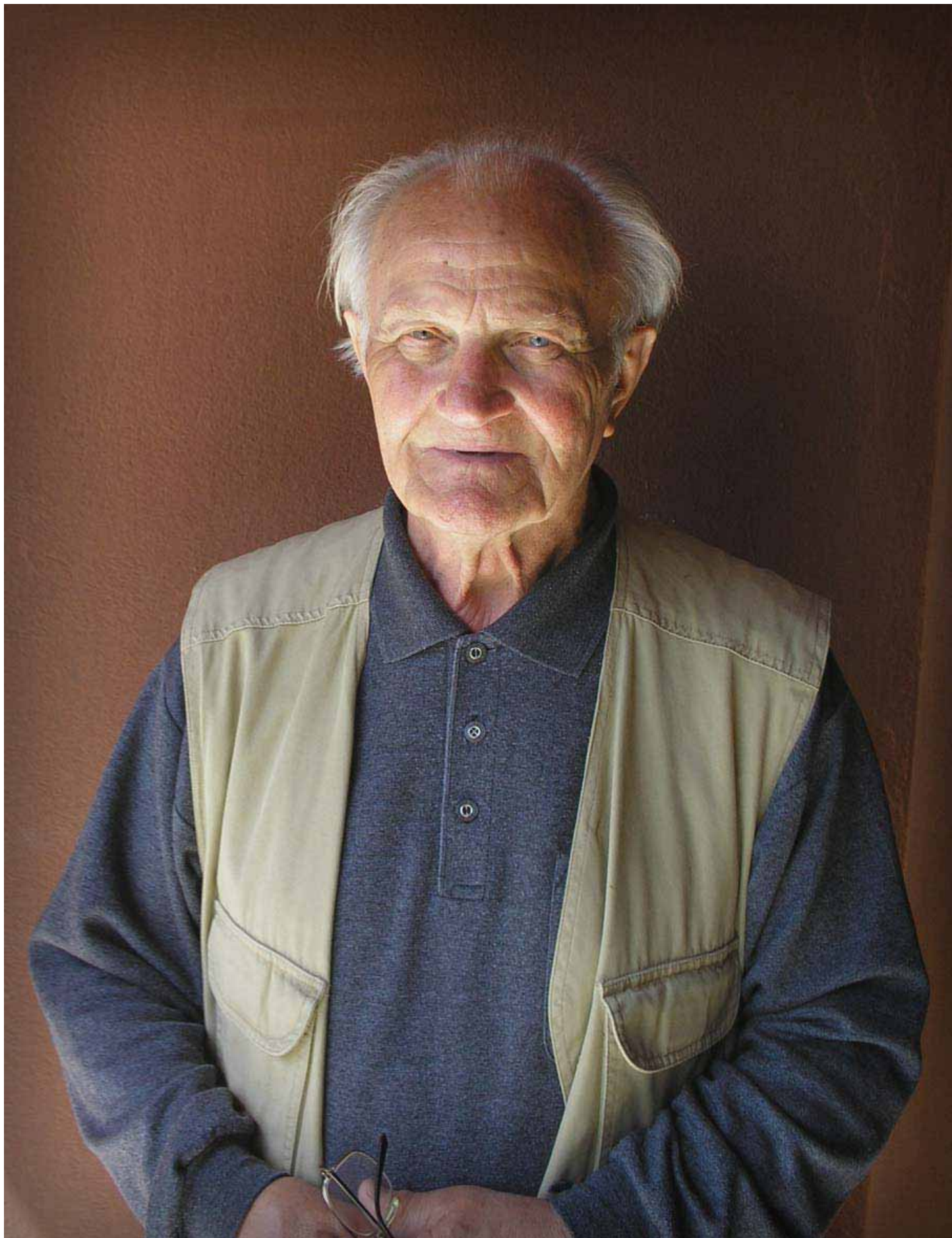
(Réti Zoltán születésnapja)

A nagyoroszi kiállításra invitáló meghívó azt hangoztatta, hogy éppen a községből származó neves festőművész 85. születésnapján, május 13-án nyitja meg a ünnepi tárlatát. A hivatalos források azonban úgy írják, hogy falu díszpolgári címmel is kitüntetett kiválósága május 14-én született. Mi tehát az igazság? A választ magától Zoli bácsitól tudtuk meg.

Valójában 13-án éjjel fél tizenkettőkor született, az anyakönyvi bejegyzést tevő főjegyző azonban úgy vélte, hogy erre a napra – lévén a tizenhárom szerencsétlen szám – nem lehet anyakönyvezni. Az a fél óracska – úgy gondolta – úgy sem számít sokat egy ember életében. (Pedig akkor még nem is tudhatta, hogy Zoli bácsit nyolc és fél évtized múltán is itt köszönhetjük majd alkotóereje teljében.) Az iratra tehát odakanyarította a tizennégyet, de a család emlékezetében természetesen megmaradt a valódi születési dátum.

Volt is ebből aztán több ízben kellemetlensége. Ő ugyanis nem tudta a jegyző e babonás hajlama által vezérelt turpisságot, s ha kérdezték, bizony az igazi dátumot vágta rá büszkén: 1823. május 13. Még tetszett is neki, hogy milyen szépen rímel. Ebből lett aztán a baj, hiszen a tanárai elképedtek, hogy hogyan akar ez a gyerek gimnáziumban tovább tanulni, ha még a születési napját sem tudja megjegyezni! V.J.)





Záhorszki Mónika fotója a 85 éves Réti Zoltánról

KETYKÓ ISTVÁN

Lesnék pitypang-ölelést

*Indulnék már hernyórágta leveleken át
kiáltozhatna utánam fekete seregély-raj
kötném sárgarigó-fütytel a hajnalt
cinege-dallal jelzők vörös szemeit,
de vállamra teszi kezét a labdarózsa-csokor
és visszanyom álmomba májusi denevér-csipogás.
Mennék már kifordítani sarkaiból az éjszakát
kiráznám frissen nyírott hajamból gondjaim
sétálnék langyos harmatban
lesnék pitypang-ölelést öreg kút mögül ,
de kötözik lábaim ólom-súlyokkal a sínek
visszahúzzák pilláim redőnyeit
az ablakokhoz verődő lepkék szárnyai.
Nyújtóznék már reggeli fényben
kapnám magamra gönceim
vinnék mosdó-tálat a Napnak
terítenék vállára arany-törölközőt,
de fejbeütnek apró bunkóikkal az órák ketyegései
és lemerülve a zsibbadás iszapjába
hal-módra fúrja magát agyamba a csönd.*

Vácrátót , 1982. május 22.



Mezei virágok (akvarell)

BORSI ISTVÁN

Szölőfürtök 3.

Érdeklődve és egyben nyugtalanul vártam, milyen is a születés. Az igazi Önvalóm viszont rezzenéstelen biztonságot érez, mert szükség nélküli. Először éltem meg, milyen érzés a nyugtalanság. Talán a vérrel került be a testbe, talán már fogantatástól kezdve, az élet megjelenésének velejárója.

Az emberek nagy jelentőséget tulajdonítanak a megszületésnek, mert elfelejtették azt, hogy - lényük szerint - örökkévalók! Ezért aztán az utódban a vérük folytonosságát látják, talán ezért is kívánják saját képükre és hasonlatosságukra teremteni a kis jövevényt. Emlékezem a tanultakra: mind külső, mind belső formában a szülői elvárás szerint kell majd „rejteznem”.

Láttam, hogy anyám lélekteste köré simulnak más anyák emberalakú érzelmei, akik szívükben gyermeket várnak, azok, kik elvesztették azt, és azok is, kik felszabadult, élő örömben már felnevelték csemetéiket. Ahogy anyám gondolatai a kétségek felé csapódtak, megnyitotta magában a félelem ajtaját, így csak azok közelíthették meg őt sugallataikkal, akik rossz és fájdalmas tapasztalat áramoltatói voltak. Talán először éreztem ijedséget.

Szíve felett egyszer csak meleg, lágy, szereteteli fény éledt a „semmiből”. A fény egyre nőtt, hátra szorított mindent, amely fájdalomtól és félelemtől fakadt. Az Anya feje köré az aurából egy párta alakult, majd egy csodás, selymesen meleg fényből az Ős Anya, a Boldogasszony szellemképe jelent meg, szeretetet, biztonságot árasztva magából. Az Anya erőlködő testén, idegrendszerének hálózatán, eufória élménye suhant át. Elsöpörve kételyt, fájdalmat, az Új teremtésének felülmúlhatatlan, kozmikus életáramába kapcsolva a Nőt. Erre az élményre nem voltam felkészülve, mert férfi szerepben kívántam születni. Amit tapasztaltam, csak az anyák érthetik meg igazán, akik az Élet gondozói e bolygón.

A szülés folyamatának végére az Égi Lény enyhe érintéssel átkötött egy fényszálat az én aurámból anyám szívébe, majd eltávolodott tőlünk. Ez az a láthatatlan csatorna, mellyel minden anya összeköttetésben marad a magzatával, távolságtól függetlenül, míg szívük dobban. Ahogy az alagúton kinyomódott testem, még véreink kapcsolatban álltak egymással. Majd örömmel ismertem fel - magunk felett lebegve - lelkem nagyobb felét, aki arra várt, hogy a légzéssel belém hatoljon. Mikor az emberi segítők elvágták a „küldök-zsinórt”, hálával fogadtam be a „Lélek-zetet”. De jaj! Annyira nyom, feszít, éget, annyival több, mint amit e kicsiny test képes elviselni, olyan korlátolt lettem! Csupán egy kicsiny töredék csusszant belém a Szusz-lélekből, de máris gyorsan ki kellett köpni, ha élni akarok! – Oáá! De már ismét hiányzik, mert nélküle nincs Élet! Oáá, ooáá-áá! - szakadt fel bennem az ijedség, a törekvés, hogy élhessek. Így kezdtem el lélegezni! Kezdtém érezni, hogy az „életjáték” nem kis feladat.

Érdekes volt az, ahogy az új, ismeretlen érzéseimet kezdtem használni. Még legtisztábban, legjobban az ízeket értettem. Anyám méhében ízekre szedtem a világot. Az ízekhez hangulatok, fények, hangok tartoztak. Ahogyan érezte magát anyám, az meg is jelent a magzatvízben. Most csápjaimat dugtam ki a világba, begyűjtve minden illatozó és ízlelhető molekulát, számba vettem a környezetemet. De mindentől fontosabb volt anyám tejje, hisz emlékeztetett a nyugodt magzati létemre. Keblén éreztem még a Boldogasszony illatát is, mely megnyugtatóan hatott rám. Beszédemet alig értették, emiatt gyakran bömböltem. Hallásomat sértette a felerősödött zaj, ettől meg úgy megijedtem, hogy sírni kezdtem. Minden érzéki kapu közt a szemem volt a legfurcsább. Ahogy testi szemeim nyitogattam, sűrű, sötét, ismeretlen színű világot mutattak nekem. A formák nem világítottak. De még az élőlények is alig pislákolnak valamicskét. Minden csak valami halovány visszaverődés volt, az égi otthonhoz képest. A legnagyobb furcsaság az volt, ahogy figyeltem az embereket, ahogy a lábukkal zsonglörködtek. Jól megtámasztották a vállukat és a fejüket az Ég éteri energiájába, majd lábbal taszították a Földet. Az meg – hozzájuk képest – elfordult, ide-oda. Ezt hívják járásnak. Ahogy figyeltem őket, rájöttem, hogy mindnyájan egy azonos szabálynak hódolva játszanak. Mindannyian megtanulták, hogy össze kell tartaniuk. Kapcsolódni kell egymáshoz; kövek, növények, állatok, emberek képében, de még a lelkük kiterjedt egészének, a lég-léleknek is vonzódni kell a Föld szellemi magjához.

Mind-mind az egykori társaim közül kerültek ki, mint ásványok, vizek, élők, élettelenek. A vonzódás-játék, a gravitáció. Én még a valódi módon láttam a világot, miszerint az Éghez „vonzódom”, így nekem az égi a „lent”, a földi a „fent”. De a nálam bölcsőbb Szusz tanácsára, én is megpróbálom a fordított világképet elfogadni. Gyengék, kiszolgáltatottak lettünk, egy földgolyóhoz tapadva keringtünk a végtelen űrön át.

Velem egykorúakkal zártak egy szobába, míg anyáink pihentek. Sokan nem értették azt, amit sugalltam nekik, mely szerint fogadjuk el mi is az új szabályt. Újból és újból próbálták alsó csápjaikkal való felállást - az égbe. De bizony, a Föld a nyakukban maradt, rettentő súlyként. Emlékeztettek engem az égi Könyvtárban olvasott Atlasz nevű titánra. Csakhogy, nekünk kisebb test jutott. Volt azonban olyan is, aki nem adta fel. Az erölködés miatt azonban elfelejtett levegőt venni, a saját Saslelke elillant, előrement, hogy a megfáradt, kicsiny lélekkel egyesülve, visszatérhessen az égi otthonába. Láttam, hogy a testét adó anyának csaknem megszakadt a szíve bánatában. Láttam még azon csoportlelkeket, kik a névadás során kerültek vonzaskörünkbe, vezetőinkké, hajlamaink, képességeink irányítóivá válva, életünk során. Minden vezetőknév, összekapcsol a család életfeladatával. Az ősapák nevét és jelét vettem magamra, mely elsődleges feladataimat az ő irányításuk szerint végzem. E feladat test és lélek szerint való. Belőlük, tőlük érkezik a sok, magyarságra oly jellemző, világformáló ötlet, áldott tehetség. Minden keresztnév, még a vallási szentelés előtt már döntött életünk irányáról, hiszen mi választottuk azt. Keresztnév csoportjának vezetői azok, kik meg tudták valósítani a saját szellemi felemelkedésüket. A választott vallásom szerint ők a védőszentek. Keresztnévben lelki-szellemi útmutatásom van.

István. Ki szent meggyőződéséért életét adó vértanú. És István, ki országot formáló látnok, ki szent meggyőződése által, akár életeket is vett el azoktól, akik nem formálták vele együtt az új országot. És a Nagy Lélek, a szellemi óriás, aki kijelenti Ist-Van. Isten Van!

Azzal, hogy leszületés előtt élettervet, életfeladatot, tehetséget készítettünk - mint szabad lelkek - meghatároztuk csillagjaink, szüleink, neveink. Meghatároztuk - együtt az égiekkel - hogy milyen szimbolikus jeleket hordunk auránkon és a bőrünkön, főként a bal lapockánk felett. Ezek segítenek beazonosítani a hasonló életérzést kibocsátó lényeket, közös „osztályba” rendelve minket. Ez a szellemi családunk.

A csecsemőosztálynak nevezett teremben egy hasonló jelzésű társam volt csak. Ahogy előrefutottam a jövő lehetséges változataiban, kis eséllyel fogunk találkozni egymással. Ő is azok között volt az Égben, kivel nagyon sokat játszottunk együtt. Mielőtt anyja elvitte volna őt mellőlem, beszéltek, hogy az egyik leginkább utált személy képeben fog megjelenni az életben. Persze, ha addigra a gyűlölet képességét nem alakítom át elfogadássá, bírálat nélküli életté. Számomra is meglepő volt, amit lélektársam közölt velem. Mintha az „életfilmemben” elkerülte volna a figyelmem a következő:
- A legnagyobb, megmagyarázhatatlan vonzalmat, (és-vagy) gyűlöletet azok iránt vagyunk képesek érezni, akikkel leginkább feladataink vannak! Ők pedig a legközelebbi szellemi testvéreink!

Láttam még a Könyvtárban, hogy a felnövő testi-ember olykor egészen más vibrációt adó ruházattal, ékszerrel és tetoválással megzavarhatja az égiek sugallatainak vételét. Szakíthat hagyományaival, gyökereivel, szellemi kihívásaival. Ha nem lel újabb támaszt, elsodorja őt a tömegtudat. Olykor part nélküli folyóvá válik e nagyszerű lelkek élete, a múltó hóbort kedvéért. A céltalanság pedig zülleszt, rombol. Mérhetetlen hiányérzet keríti hatalmába azt, aki nem a tervezett útjai egyikén jár. Csak ideig-óráig képes csillapítani e szomjat a kábítószer, az alkohol, testi élvezetek. Vagy ami legalább ily rombolóan hat, az a személyben rejlő ajándék elvetése. Belesimulni arctalanul valamely sátánista szektába, politikának nevezett vallásba, társadalmi-, vagy tudományos agymosásba, feladva a valódi célt. Az pedig nem más, mind a személyiségen, a személyes tehetségen keresztül kifejezni - a Világalkotót.

Személyes életpályám sok-sok kanyarulatot tartalmaz. Minden szeglete újabb lehetőség, hogy kiegyenesíthessem azt. Előbb a test-vér szerinti családért, majd lelki rokonságaimért, majd nevem szerint, hogy hetediziglen feloldozást nyerjek. Ha már megtettem, túléltem a 42. évemet, mely lehetőség a hazaútra, új élettervet élhetek; felismerhetem a Tudást, figyelmem a Szellem Bölcsességére fordíthatom. Elhagyhatom csillagaim, nevem, új jeleket írhatok az egekre. Végül, ha valódi erőmhez jutok, megismerhetem az Igézőt, a nagybetűs Szeretetet.

Az emberek azt hiszik, hogy babaként sokat alszom. Furcsállom, de tudom, hogy előbb-utóbb elfeledik azt a fajta éberséget, mellyel kutatom a lehetséges életeimet, az álomnak titulált kirándulásaimban. Egyenesen ettől függ az életem! Figyelni és ápolni kell jövődő járművem, a testem. Ha nem „alszom” eleget, felkészületlenül érnek az élet kihívásai. Valójában nagyon tapasztalatlan vagyok. Találkozni szoktam itt élők asztrális vetületeivel, akik nagyszerű tanácsadók, a mindennapok zavaros ügyeiben. Mélyebb álom esetén utazom a kollektív múltba, jövőimbe, de akár az Őrző színe elé is lebegek. Rövid ideig vagyok képes csak megtartani a kapcsolatot velem, mert elnehezedtem. Ekkor vagyok képes leginkább kapcsolatba lépni befogadóimmal, azaz a szüleimmel. Olykor bele kell piszkálnom a sorsukba is, ha elkanyarodtak a választott életérzéseiktől. Azután, ha kellő irányt vett az életem, lazábbra veszem az irányításukat. Amíg testben fiatal vagyok, szükségleteket teremtek, nekik kell azt ellátni. Amint látom, nem csak ösztönből teszik a dolgukat. Szerencsémre, olyan életet választottam, amelyben elégedettek szüleim testi mivoltommal. Egészséges vagyok. Az eredendő boldogságom, belső fényem még nem hunyt ki belőlem, bőségesen árasztom is erre a szürke kis világra. Nem mondom, szokatlan érzés az éhség, szomjúság, magány. De még nekem is megdöbbenő, hogy az emésztés milyen nehézségekkel és szagokkal jár itt a földön.

Korlátozott lény lettem. Nem is beszélve a helyhez kötöttség kényelmetlenségéről! Egyedül az nyújt némi vigaszt, ha látó szememmel messzebbre tekintek. Térben és időben. Ami ma gyermeki átélésemben természetes, mire beszélhetnék róla, lassanként csak álmaimban lesz elérhető. A Földhajó – magunk közt szólva – jól ki van találva. Gyönyörű és sebes sodrású keringőt táncol a Naplány körül. Közben látom, hogy termékeny teste magába fogadja a Fény – önmagára éledő - magvait.

Magához vonz az Életjáték. Sokat kell kacagnom rajta. Ahogy egyre jobban kiismerem, többet és többet tartózkodom testemben. Próbálgatom, alakítom, bábozok vele. Az idő fonálát megragadva már nem egyszerre vagyok jelen világaimban. Látásomat átállítottam földközpontvá, ez segít lábra állni. Lassan, de biztosan, a megfigyelő helyett szereplővé válok az élő-adásban.

A Valaki-ből egyszer csak „én” lettem. Kisiklik belőlem a Tudás, hogy átadja a helyét a nyiladozó értelemnek. Még értem, még látom, minden a legtökéletesebb, így ahogy van. Nem azért vagyok, hogy ezt cáfoljam. Hanem, hogy szeressem. A színét és visszáját. Most. Majd és egykor. Az Élet, áldás. Az áldás áldozásból születik. Az áldozás nem más, mint hála. A hála a haladás, mozgás. Az Örökévaló hullámmozgása az Élet önmaga. Benne elválík - ki mind- egy. Én vagyok. Az Anya, ő is maga. Maga.

Mamm-ma, Ma-ma!

2008. 04. 17.

Szörfürtök 4.

Gyermekké cseperedtem a csecsemőből. Tettem a dolgomat mint sok más, hasonló korú fiúcska. Szerepeket másoltam. Ahogy tetszett, átírtam őket. Egyszerre két helyen voltam. Testben, melyet egyre inkább azonosnak éreztem magammal. Lélekben, ahová kiterjesztettem a játékaim térfelét. Mert a látható világ mögött ott épül a saját, színes, erőktől duzzadó valóságom. A kezemben lévő kisautó oly nagyra növekszik, hogy anyát, apát is be tudom ültetni magam mellé. A katonáim legyőzhetetlenek. Ha lelövik őket, egy kicsit fekszenek, majd újra hadba állanak. Lovaimnak szerte e világon nincs párja. Egyszer csak hopp, máris repülnek. S ha megharagudnak, földöntik az autókat, tankokat, a várakat is.

Kicsit magamnak való gyerek voltam. Szerettem elbóklászni idegen helyeken, felfedezni annak minden izgalmas zegzugát. Anyám nem kis nyugtalanságára. Szívesen másztam fel elképzeltetlen magas jegenyékre, hintáztam folyondárokra. Bújtam be ismeretlen barlangszárnnyakba, ahová csak kúszva juthattam el. Olykor csak néztem a világot és a természet működését, mely látszólag nélkülem is teljes történeteket írt a felhők formáiba, a hangyák ösvényeibe, a madarak röptébe. Igazából egyetlen valódi barátom volt, kivel sokszor együtt rosszkaldottunk.

Bár nem voltam elhúzódozó az iskolatársaimtól, inkább idősebb és komolyabb lányokkal barátkoztam. Az öregeket, nagyszülő korú idegeneket pedig különösen szerettem. Egész kiskoromtól kezdve kölcsönösen kényeztettük egymást. Saját nagymamimmal is, aki velünk lakott, de az utcabéli és az átmenő forgalomban lévő idősökkel megállapodás nélküli, titkos szövetségre léptem. Én segítettem a bevásárlásban, csomagcipelésben - olykor a ház körül, csak úgy jelképesen – majd megajándékoztam őket a figyelmemmel. Hallgattam az életüket. Sőt, magam előtt láttam fiatalságukat, örömeiket, átéltem fájdalmaikat. Akkor még nem fogalmaztam meg magamnak, de valósággal több életet éltem. Velük voltam háborúban, temetések és születések pillanataiban egyaránt. Ők pedig hálából a hallgatóságomért, süteménnyel, cukorkával, könyvekkel kedveskedtek viszont.

Hogy érhető legyen az életem néhány mozzanata, egyfajta időrendet kell, hogy tartsak a mesém kapcsán. Az a nehéz és a furcsa, hogy egyes események akár húsz, vagy negyven évvel később érdemesek későbbi figyelemre. Hogy miért is? Mert valóságos mozaikdarabkáiban éltem. Mikor helyére került egy-egy kocka, akkor ismertem fel – végül – a kirakott, kész képet. Így az események jelentősége új ismeretekkel bővült. Volt úgy, hogy negyvenen túl borzongtam bele abba a szóba, hogy „angyalhaj”. Ugyanis, akkor olvastam egy cikket valami megmagyarázhatatlan jelenségről. Abban az állt, hogy néhányszor égi lények látogatását követően furcsa, illékony, vattaszerű anyag volt egy ideig a földön látható. Nocsak! Döbbsentem meg. Mintha már hallottam volna ezt a szót, mely valóban emlékeztet az árvalányhaj nevű fűfélére, de a felidézett történet nem ezt támasztja alá. Lehettem úgy öt éves, mikor egyik nyári reggel a kertünkben, de főként az utcánk árkában – mai mértékkel mérve – mintegy kisebb zsákra való fehér, szálas anyagra lettem figyelmes. Kissé hasonlatos volt a később megismert üvegyapothoz, de tulajdonságai mások voltak! Könnyebb és puhább volt, mint a vatta. A napfényben pedig igen erősen csillogott. Össze nem tudtam tapasztani a kis, laza csomókat. Majd a szemem láttára fogyni kezdtek. Csodálkozva nézegettem, mikor egy magas, jól öltözött idegen férfi haladt el mellettem. Nem emlékszem, honnan jött és meddig láttam őt. Csupán a mosoly gesztusa és egy szó maradt bennem meg, mely válasznak tűnt, a némán kiejtett kérdésemre. „Angyalhaj”- mondta, majd továbbállt. Arcát nem tudom felidézni. De sem előtte, sem az eset után már nem láttam többé. Mire nagymamámat kicsalogattam, csak nyomokban volt látható a szokatlan „vattacukorból”.

Mindez az emlék jelentőségtelen, feledhető szinten lappangott mindaddig, míg nem jött az újabb kapcsolat az eltűnő emlékekkel.

Nem voltak látomásaim sem előtte, sem később a felnőtt koromig. Még álmaimra sem emlékeztem, talán egyszer sem. Egészen húsz éves korig.

Ez időben sokat motoroztam. Igazából nem vadul. Egyszer műszaki hiba miatt igen nagyot estem, mikor kedvesemhez igyekeztem. Túléltem, de minden logikus magyarázatot nélkülöző megmeneküléssel. Nem arra felé csúsztam, mint amerre elzuhantam. Mintha valami láthatatlan erő oldalra taszított volna akkor, amikor az aszfalton hasalva becéloztam a szemben közlekedő teherautó kerekeit. Eltérültem, majd kicsúsztam a füves részre, ahol ismét párhuzamosan siklottam az út tengelyével. Így az utánam érkező személykocsi sem gázolt el. Mikor felkeltem, életem leginkább összeszedett, nyugodt perceit élem meg. Sem félelem, sem düh nem volt bennem. – Hát ez nem jött össze! – ennyi volt a megjegyzésem. A törött motort pedig betoltam az esés helyétől ötven lépésre lévő tanyához. Érdekes, hogy ezekkel az emberekkel legközelebb vagy tizenöt évvel később találkoztam. Az egykori volt kedvesemből feleségem lett, gazdálkodásra alkalmas földet kerestem. A régi ismerősök telekszomszédok lettek.

Még egy hasonló bukásom volt, talán két-három hónapra az előző után. Közel nyolcvanas tempóban motoroztam éjjel, mikor egy nádas foltból, az út mellől egy felnőtt őz ugrott elém az útra. Talán tíz méternyire ha lehetett, teljes szélességében megállva előttem. Bizonyos, hogy nem kellett egy másodperc, hogy belécsapódjak. A biztos végzet felé száguldottam. Ekkor olyan dolog történt, ami meglehetősen megzavarta a logikus, tudományos világrendben való hitemet. Gyermekkoromtól kezdve faltam a tudományos munkák közérthető kivonatait a természettudomány minden ágából, az atomkutatástól kezdve a biológiai és a csillagászati ismeretekig. Soha nem olvastam a pszichológiai időről. Illetve később, tizenöt évvel. Nem hiszem az állítólagos adrenalin hatást sem. Az utóbbit azért tüntetem fel állítólagos hatásként, hiszen a reakcióidő hiánya miatt nem élhettem meg a „túlélőhormon” áldásait. Eltűnt az idő! Vele együtt az emlékek, melyek személyemet alkotják, szertesztét úsztak az időtlen térben, minden emberi logikát nélkülözve!

Mégis, valami rendszer felismerhető volt az egészben. Mégpedig az, hogy számot vettem az életem érzéseivel. E szerint csoportosult húsz év története. A cselekvéseim mozgatóit ismerhettem fel ezekben az érzéscsomagokban. Mindenhol, minden időmben jelen pillanatban, egyszerre voltam. Mégpedig azzal a „léleklátással”, mely az egész történetet befogadja. A fizikai szem és az agy csupán töredékét képes felismerni annak, mit a látó lélek rögzít. Így láttam az eseményeket, testi önvalómat a szerepeimben emberi emlékezetem szerint, de kívülről, felülről, oldalról egyaránt. Ami a leginkább különleges, hogy ahol részt vettem, ott minden mellékszereplő szemszögéből, azaz rajtuk keresztül is láttam, sőt éreztem magam. A más résztvevők fájdalmait, bosszúságait, örömeit, valamint a sajátjaimat egyaránt igen élénken éreztem. Sőt, valójában itt, ebben az állapotban tudtam csak érezni igazán!

Egyetlen tanulság, ha ma összefoglalnám, talán annyi, hogy azt tedd másokkal, amit magadnak is szívesen tennél. Mert bizony volt, amire nem voltam büszke. Olykor megbántottam másokat. Ha szándékosan, ha tudatlanságból, most nekem fáj. Bizony, nem a földi törvények szerint ítélt meg magam! Mert végtére is törvényt ültem életem felett. Egyetlen pillanatom sem maradt rejtve! Szörnyű és csodás volt egyszerre.

Meglepő, hogy olyan események, amelyek nekem már rég elfeledett gyermeki csínynek tűnnek, itt és most a legtisztább valóságként élnek. Egyetlen elcsent barack. Nagyobb és súlyosabb teherként jelent meg, mint sok általam gondolt, vagy szülők által mondott „bűn”. Már nem emlékeztem felnőttként, hogy hat évesen úgy tettem, ahogy más gyerekektől láttam: ha egy gyümölcs a kerítésen belül rád mosolyog, vedd el! Szakadt kerítés, kutyák által kijárt út. Mellettem a barátom, akinek fel akartam vágni a bátorságommal. Ő kint maradt, én beszaladtam. Talán ez volt az első alkalom, mikor tudtam, hogy rosszban sántikálok. Ahogy beléptem más kertjébe, már büntudatom támadt. De erővel elnyomtam magamban. Letéptem a barackot, miközben a gazda már figyelt elbújva. Szerencsémre el tudtam szaladni előle a zsákmányommal. Öreg volt és kiszolgáltatott. Nem az egy szem gyümölcs fáj neki. Most már tudom. Ha embernek látom őt, kérek tőle, akár kosárral is adott volna - ingyen! Átéltam az érzéseit. A szegénységét, mert nem tudta megépíteni a kerítését, az öregséget, a testi fájdalmait, mely miatt keserves küzdelemben termelte a kertjében a betevőt, kiszolgáltatott és elhagyatott volt, mert neki kellene egyedül megvédeni a birtokát a sokadikként érkező tolvajtól. Ez voltam én. És az a kis tolvaj, hogy szívébe még egy kést forgasson, mikor elfutott, felemelte zsákmányát és arcával grimaszolva, csípőjét szemtelenül megbillegetve kigúnyolta őt. S ez a megfáradt ember úgy érezte ekkor, hogy már nem is érdemes tovább élnie ebben a világban. Már egy taknyos gyerek is lábtörlőnek használja. Valódi lényem központja csak ontotta az eseményeket. Szerepeimet. Olykor tapsra, olykor kifütyülésre érdemeseket egyaránt. Természetesen eljutottam az előző motorbaleset szemléléséhez. Mint egy edző, mikor a felvételtől elemzi a tanítványa motoros rutinját, felülről, kívülről néztem, hogy az a valaki, akit most eljátszom, hatalmasat esik. Halálosat. Ám minden logikát nélkülözve egészen jól megúszta. Aztán jöttek az elkövetkezőben várható pillanatok és a múlt hibájának elemzése. Olykor jó a lazaság, de most, a következő pillanatban csak az erő segít. Talán több is, mint a hétköznapi fizikai erő. Az őz sorsa megpecsételtetett. Az enyém nem. Láttam – előre magamat –, hogy miként fogok cselekedni. Mert még dolgom van itt a földön.

Az ütközés elemi erővel történt. Az esemény pillanatában már a valóságnak hitt világomban voltam jelen. A motoron félig álltam, karjaim a kormánynak, lábaim a lábtartónak kimerevítve, egyenesen nekifeszítve. A becsapódás ereje alatt a testem így négy erős támasztékot kapott. Görbült a kormány, a teleszkóp, kissé deformálódott az első kerék, a lábtartó vasak. Fejem, nyakam, mintha ki akarták volna húzni a törzsemből. Órákkal később erőteljes izomláz jelentkezett egész testemben. Az őz teste a motorblokk alá került, mintegy harmadik kerék, gördült alattam, míg sikerült megállni. El sem dőltem! Ami akkor – talán véglegesen – megdőlt, az a felnőttkori hitem. Bár születésem előtti pillanatok nem merültek fel bennem a baleset időtlen másodpercében, s nem láttam a jövőmbe sem, még nem lebbent fel a következő fátyol, mégis valami megváltozott. Talán nem arról szól igazából az életünk, amit általánosságban gondolunk felőle. Enni, dolgozni, gyűjteni, szaporodni. Aztán az ismeretlenbe eltűnni. Közben hol vagyok – én? Ki az, aki vagyok? Ki érez – általam? Valóban csak kétféle – szeretet és félelem – alapvető érzés működteti életemet? Ha érzéseink átszövik társaink életét, befolyásolják a kisebb és a nagyobb közösségünket, akkor meddig terjed egy-egy ember lénye? Az érzések szülik-e a gondolatokat, melyek azután lelkünkben érzelmeket keltenek? Mi az agy és mi a megfoghatatlan lélek szerepe a cselekvéseink irányításában? Van-e saját terem és saját időm? Vajon helytállóak-e a társadalmi és erkölcsi szabályok, vagy csak halvány utánpótlásai a változatlan és időtlen világeszméknek? Ismerjük –e egyáltalán önmagunk? Vagy „csak” egy édes-savanyú szemként élünk együtt, egy dús szőlőfürtön?



Szüretelő (akvarell)

MÓRITZ MÁTYÁS

Ég és föld

Két verset írok, két egymást követő napon.
Az egyik egy kalap szart sem ér, a másik
már-már szétrobbantja a gyanútlan olvasó,
a szépség és az igazság esküdt hívének arcát.

Ugyanannyi tudással és tapasztalattal írom mind a kettőt,
a két vers mégis ég és föld.

Az egyik nem üzen semmit. Nem formabontó,
nem is nagy, mint a végtelennek látszó óceán.
Inkább kínos és keserves. A közzöhej tárgya.

Addig a másik olvasója nagyokat nyel, hüppög,
zsebkendőt keres, és szégyenszemre,
felöltött fejjel sírni kezd.

Az egyik írása közben a betegség ül rajtam és az átok,
egy lakatlan partra kivetve. A másikinál azt érzem:
az élet egésze fénylik benne.
Hogy képes vagyok legyűrni a halált.

És eszembe sincs hullatni a könnyeim,
hiszen az elviselhetetlen ott van a versben,
előírás szerint lefojtva.

El is felejttem a javíthatatlan világot,
miközben a mesterember elégedetten dől hátra bennem:
ez talán nem alszik ki. Még az is lehet hogy robban.



Mikszáth-i fehér kutya (akvarell)

EGRY ARTÚR

A FOLYÓN

Itt ért el a dél, a folyó hátán,
Bogárka billeg hol akác terem,
Némán, merengve siklom a bárkán,
Nád illat oson át az ártereken.

Lenn a kanyarban a Sziget vár rám.
Friss fûzek rázzák szép fejüket,
Minden aranyzöld és kéklõ márvány,
Szélborzolta csupa lágy felület.

A parti fák között, a bozótban valahol,
Szegefû-, vagy csiperkegomba kalapol,
- mint koldus gubbaszt a smaragd mohán, -

A nyárlevélen tetvek itatnak hangyát, no lám!
S a lombokról langy mézharmat szitál,
Május van, meleg, és itt a Nyár!



Szőlőmetsző (akvarell)

MÓRITZ MÁTYÁS

Egy csokor őszirózsa

Csípős széllel a zsebében járta a hosszú és köves falusi utcákat. A hazafelé tartó úton hogy, hogy nem, egy-egy vers, vagy inkább versrészlet jutott az eszébe. Mert valahogy ma ilyenje volt. *Őszbe fordul lassan minden évem, sebes léptem a lomha télbe visz,* (1) -dúdolgatta, vagy inkább csak motyogta maga elé. Néha fel-felnézett a napra, ami már nemigen melegítette, csak nagy volt, és elomló módon fényes, mint ahogy szép őszi napokon s nyugta előtt szokott lenni.

Lassan és nagyon elgondolkodva ment az öreg.

Lassan kopár gyümölcsfa leszek, (2) -gondolta, vagy inkább állapította meg, és pöffentett egy újabb pipafüstöt, de látszott rajta, hogy még a füstöt sem veszi észre, nemhogy az embereket, vagy éppen a sárgapiros gyümölcsöket, melyek a kertekből kimosolyogtak az útra.

Vénül az idő s könnyei szakállára peregnek. Magános a lélek! S ködös éjjeken át didereg. (3) -fütyörészte a fekete kalap alatt, amely hetykén ült a fehér haján. A csizmája szinte villogott, s az ujjasát csak vitte, legényesen, panyókára vetve. Az öreg nem is hasonlított korábbi önmagához.

Azt sem vette észre, hogy valaki minduntalan a sarkában jár, és már ott tart, hogy a sarkára is lépjen. Pedig az „árnyék” se nem rejtőzködött, se nem ugrott a bokorba, sokkal inkább kemény lépésekkel követte az öreget. Még a ruhája is suhogott bele. A kezében egy öreg könyvecskét tartott, melynek cirádás, de tetszetős táblája alól egy hófehér zsebkendő kandikált ki. Az asszony magas volt, erős derékkal, és eleven, szénfekete szemekkel.

Pedig már elmúlt ha nem is hetven, de hatvan, az biztos.

Hatvan éves, mikor még dacos az ember, mikor még büszke, mikor még gögös, mikor még boldog, mikor még hisz, mikor még szeret, mikor még világ-éhség ébred benne, mikor fölébred, és világ-szomjúsággal fogja el mindaz amit lát.

Hatvan éves, mikor még nem ül az ember gyász-folyóban, mint állat a hóban, mint állat az ólban, mikor még abban hisz az ember, amit kitalálhat, mikor az ember még teremt, és temet, és csókol, és ölel, és még sírni tud. (4)

Amikor elérte az öreget, meggondolás nélkül mellé állt: No hát, magát is régen láttam. De, hogy őszinte legyek, azt sem tudom, mikor volt az a régen.

Az öreg úgy meresztgette szemeit, mint aki csak most veszi észre; s mivel tréfás és egy kicsit szúrós beszédű ember hírében állott, nem restellte azt mondani, hogy ebben ő nemigen vonható felelősségre, sokkalta inkább az asszonyság, hiszen tegnap is várta őt, de mindhiába.

-Tegnap?! Tegnap milyenkor? –kérdezte az asszonyság.

-Pont éjfélkor- felelte az öreg.

Megvacsoráztam, feketéztem, miközben lassan szívtam a cigarettám. Az újságokat is félredobtam, és számígtattam, hogy még jöhetsz-e? Aztán összemart és otthagytam a vágó, mint szélben elzúgó darázsraj; a sötétben csak a cigaretta világított halvány parázssal. Kissé fáztam is, és úgy feküdtem, a semmibe nézve, szóltan, ébren, mint fogoly az éjszaka fekete bársonybörtönében. (5)

Bár a vénasszony furcsállta ezt a beszédet, de rögtön kihallotta belőle, hogy mit merészelt mindezzel mondani a legényes öreg, hiszen éjjélkor leginkább a boszorkányok szoktak járni.

Pont éjjélkor, mikor tündököltek a csillagok, és én nem nyugodtam bele, hogy túlélnek engem! Hogy amíg én könnyű illatként elillanok, ők lángolnak tovább a végtelenben. (6)

Ahogy hallotta a még mindig furcsán zengő szavakat a hirtelen indulat lángja végig is futott a testén, s ott belül a mellét mintha meg is égette volna egy kicsit. Meg tudott volna felelni az illetlen vénembernek, s már ki is mondta majdnem, hogy tegnap éjjélkor nem tudott elmenni, mert éppen egy fiatal legény volt nála. De aztán, éppen olyan hirtelen, eszébe jutott valami, s lenyelte a szót. Inkább kedveskedve nevetett, valahogy úgy, mintha nem érezné még öregasszonynak magát, s mintha a vénembert éppenséggel nem tartaná vénnek.

-S ugyan mi a csudáért nem jöttél? – kérdezte az öreg.

-Mert félttem, hogy valami szép leányt találok ott.

-Az megeshetett volna.- mondta az öreg.

Egy szép lányt is találhattál volna ott, kinek testénél nincs női test, mely tökéletesebben töltene ki a nekiszánt teret, virág, madár nem nőhet bele szebben a formába, melybe rendeltetett. (7)

Özvegyek voltak amúgy, mind a ketten.

S ahogy az egyik gondolta magában a legényt és a másik hallotta a „szép leányt”, az őszi napfényen arra gondoltak mind a ketten, hogy hátha csakugyan jobb volna nekik együtt, mint külön-külön, özvegyi módon.

–Hol járt ilyen legényesen? – kérdezte az asszonyság.

–Két csikót vennék – mondta az öreg –, s abban jártam. Meguntam már, hogy mindig otthon üljek, mint egy remete. Bajlódni szeretnék valamivel, s egy kicsit mozogni.

-Nem fél, hogy elkapják a csikók? – kérdezte az asszony.

-Azt próbálják csak meg!- mondta legényesen kihúzva magát az öreg, s rántott is egyet a vállain. Aztán úgy nevetett, mint akinek nem esne nehezebbre kézben tartani a gyeplőt, még akkor sem, ha tüzet is vacsoráztak volna a lovak.

Az asszonyság kereste az öreg szemét, úgy mondta neki:

–Ennyire bízik magában?

–Legalább ennyire. – szolt az öreg.

Mert erős vagyok, és ha el is jön az idő és egyedül és számkivetve és kérgesen a szédelő időnek peremén az intésemre koponyám le is billen, én erősebb leszek, ha akarom.(8)

Olyan jólesett nekik a tavaszi szó, hogy egészen vidámak lettek. Örültek, hogy ilyen jól meg tudják érteni egymást. Még kezét is fogtak, amikor el kellett egymástól válniuk, pedig az öregebb rendben férfi és asszony között az nem volt szokásban.

–Aztán aludjál jól. – annyit mégis mondott.

–Maga is, pont éjjélkor kiváltképpen. – nevetett az asszonyság.

Utána egyik is hazament s a másik is.

De az öreg nem hazudtolta meg önmagát, és a búcsúzás után rögtön az alábbi sorok ötlöttek fel benne: *Fejed helye vánkosomon, elhagyott fácánfészek a vetésben, közelemben, te hú anya, neveled álmaid csibéit, óvod jégverte fák alá, vezeted virágig, bogárig, azután ők is fölrepülnek az első puskadurranásra, koponyám belefészkelem fejed nyomába.(9)*

*

Az öreg a tévét sem kapcsolta be, kedvenc könyveibe sem temetkezett bele, -sőt még a szalonnázáshoz és a pálinkázáshoz sem érzet kedvet, inkább kiment az udvarra és nézte, csak nézte az őszi csillagokat, ahogy kiragyognak a békés messzeségből. Békés és nyugodt volt az este. Ilyen idillinek még soha nem látta az öreg talán, aki a gyümölcsös, kertbe is tett egy sétát, és nézte, csak nézte a vérpiros almákat, ahogy huncut kedvességgel szinte csillogtak a holdvilágon. Egyiket-másikat kézbe is vette, miközben a távoli patakot hallgatta, amely mintha verset suttogott volna.

Csillagok, csillagok, zsákban fénymagok. Csipegetik őket fekete csibék, hízik is ott fönny a feketeség. (10)

Néha megrebbent valami a fák között, ijedt madár, vagy szárnyas gondolat, máskor pedig kicsi bogár fénye villant a sarjúból.

Szép a világ, úgy találta.

Angyalkék mennybolt, méregzöld moha vonzása tartja egyensúlyba még a nyárfalombok sárga tömegét, (11) -
idézte fel a valahonnan és valamiért megmaradt sorokat.

*

Nehezen feküdt le, s nem egészen úgy, mint máskor. Az ágyát is gondosabban vetette meg, s a párnára új héjat húzott. Nem érzett kedvet a fal felé fordulni mint általában, inkább a besütő csillagot nézte és a távoli fa ágait, amelyek rejtelmesen úsztak a rejtelmes puha fényben.

Aztán elaludt.

S egyszer azon vette magát észre, hogy riadtan kipattan a szeme. Mintha valami élesen nekiütődött volna az ablaknak, - mintha valaki kopogott volna.

Ahogy feleszmélt az ijedségtől, rögtön arra gondolt, hogy odanéz az ablakra, de milyen az emberi természet, mégsem tette. Inkább a szeme fölé húzta a takarót, mintha az bármilyen védelmet is nyújtana a számára.

Azt találgatta a sötétben, hogy vajon denevér-e, vagy bagoly repült-e neki az ablaknak, vagy talán csak álmában és az ő fejében kopogtatott valaki.

Akár csak az alábbi sorok: *A denevérember öregedés Vállamra akasztja szárnyát Fejjel lefelé lógva az úrben Látom növekvő árnyát. (12)*

Az ablak alatt csakugyan motoszkált valaki, hosszú árnyékkal nyújtózkodva az ágy felé, -hol ide, hol oda imbolyogva, mintha nem is evilági lenne.

Újra hangot hallott, amely tompa volt, és hozzá az ablak is recseget egy kicsit,

Az öreget kiverte a veríték, a feje búbjától a lába ujjáig.

Ne félj! –próbálta nyugtatni magát, és egy kis vért pumpálni a szívébe.

Végül erőt vett magán, és ha nehézkesen is, de felült az ágyban. Görcsösen szorongatta az ágy támláját, úgy meredt az ablakra. De nem látott semmit, és ahhoz sem volt mersze, hogy kitapogassa az éjjeli szekrényen a szemüvegét. Csak a rejtelmes faágakat sikerült kivennie, ahogy a halványuló fényben járnak táncukat. Már azon volt, hogy csak hallucinál és az éjszaka járhatja csak vele a bolondot, -és vissza is feküdt volna, ha kínlódva és rejtelmesen nem suttogja valaki a félhomályba: –Éjfél van, öreg!...

Elszánt volt és gyáva, mint aki úgy mélyeszi fogait a saját farkába. (13)

Ismét recsegett az ablak, s most már tisztán hallotta, ahogy a hang nem csak a frászt akarja rá hozni, -de egyenesen a halálát kívánja:

–*Ne félj, csak reszkess...! Nem éltél már eleget...? Ha más nem, a halál megsegít s végre nyugalmad ad. A nagy eget lelked ragyogva miért szántja, miért bizol még, mit és miért akarsz még, -miért ne merülnél el mint bukott csónakok, míg roncsodra rázuhog győzedelmesen a föld fekete óceánja?... (14)*

Abban a percben nem tudott nem Istenre gondolni, bár fogalma sem volt, hogy miként is siethetne segítségére a Teremtő, akihez csak nagy ritkán fohászzkodott. Amióta megöregedett, ezzel a szokásával is felhagyott, hiszen úgy is eljön az, aminek el kell jönnie, -ő sem javíthatja át azt, ami előre meg van írva. Amúgy is: csak a volt felesége kedvéért vette úgymond a keresztet magára, és játszotta az ájtatost, hogy ezzel is kedvébe járjon betegeskedő hitvesének.

Szûz Mária is az eszébe jutott, ahogy a falu védőszentje, Nepomuki Szent János is, aki végül segítő jobbot nyújtott az öregnek, és egyenesen az ablakhoz vezette.

Kinyitotta a szárnyait, és mint akinek nincs veszteni valója, merészen ki is hajolt rajta, lesz ami lesz. És bár a keze nem reszketett, mint a nyárfalevél, és a lábai se vertek gyökeret, a szemei még csak rebegtek és dadogtak, -nem fogtak egészen tisztán. Csak egy fekete alakot sikerült kivennie, kinek csillogott a szeme, kinek a fogai mind látszottak, mintha mosolyra húzta volna száját.

–Ki az?! – kérdezte az öreg.

–Akit tegnap is várt. – mondta az alak.

Abban a pillanatban megismerte, az asszonyság az, akit boszorkánynak tett az előzőleg.

Az asszonyság szemében nem égett a szegyen, se gyász, se bomlás. Egy szerető asszony szeme volt az. Árnyékok barna istállójából kiragyogó bábolnai szem. (15)

Elöntötte a pipa, és a lila köd, hogy az asszonyság így rá tudta szedni, mintegy elégtételt szolgáltatva pimaszságáért, de önmagát is ostorozta, amiért így rá tudta magát szedni. Úgy tett azonban, mintha csak egy kellemes meglepetést szerzett volna neki az asszonyság, mintha csak számított volna rá.

–Hát gyere be!

–Szívesen lát?

–Vártalak – mondta az öreg, és meggyújtotta a lámpát.

Az asszonyság az ajtó felé került, és bejött a szobába. Ahogy belépett, olyan fiatalnak látszott, hogy bármilyen jó érzésű ember rajta felejtette volna a szemeit. Még mindig nevetett, -a kezében egy csokor őszirózsát tartott, amit odaadott az öregnek, aki egy verssel köszönte meg a virágot:

Nincsen rózsza tövis nélkül, nincsen öreg asszony nélkül, akármelyik maga marad, sírdogál a dunyha alatt. Csupa tövis ez a rózsza, meg vagyunk mi bolondulva, én teértem, te érterem, sírunk csak a faluvégen. Ez a rózsza csupa tövis, ennél talán jobb a szög is, de ha nincsen, de ha nem kell, sírunk csak az egerekkel. (16)

Aztán csak nézték mosolyogva egymást, mert bizony őszben jártak már, s elfelejtették, hogy csók is illenék a virág után.

Idézetek:

1 Rába György: *Őszi éjszakán*

2 Ágh István: *Őszi lamentáció*

3 Füst Milán: *Őszi sötétség*

4 Juhász Ferenc: *Hatvan*

5 Kálnoky László: *Találka*

6 Jékely Zoltán: *Az éjféli csillagokhoz*

7 Jékely Zoltán: *Egy lányhoz, aki végigment a Via Appián*

8 Spiró György: *Erős vagyok*

9 Ágh István: *Alvás előtt*

10 Orbán Ottó: *Csillagok*

11 Ágh István: *Szép őszi nap*

12 Orbán Ottó: *A denevérember*

13 Bertók László: *Ablak*

14 Szabó Lőrinc: *Halálfélelem*

15 Nagy László: *Asszony szeme*

16 Gyurkovics Tibor: *Rózsza*

Dr. BUDAI ERNŐ

BEMUTATOM SZÁZDOT

/Százd földrajzi helyzete, természeti környezete szerkezeti felépítése, múltja és nevezetességei/

SZÁZD a történelmi HONT vármegye ősi települése. Bár Százd jelentéktelen kis település, Móra Ferenc: HONTI IGRICEK című elbeszélése révén ismertté vált az olvasók előtt. U.i. ezen irodalmi alkotás főszereplője GUGA PÉTER, százdi kanász /Az elbeszélés alapján film is készült/.

Mihályfi József 1876-ban kiadott földrajz tankönyve szerint névadója a BÚR patak völgyének. 1940 márciusától temetőkertjében nyugszik Tahvári és Tarkeői Dr. TAHY LÁSZLÓ, az Osztrák-Magyar Monarchia, majd a megcsónkított Magyarország jeles diplomatája. Török-kori emlékei /KÖLYUK, ALAGÚT RENDSZER/és az 1222-ben épült műemlékként nyilvántartott római katolikus temploma a faluturizmus vonzó helyei lehetnének.....lehetnének, ha.....

SZÜLŐFALUM FÖLDRAJZI HELYZETE ÉS TERMÉSZETI KÖRNYEZETE

Százd a lévai járás délkeleti részében, PÁRKÁNYTÓL 40 km-re északra, IPOLYSÁGTÓL 14 km-re nyugatra, a járási székhelytől 30 km-re délkeletre található. Kataszteri határa geomorfológiailag az IPOLYMENTI-DOMBVIDÉK része. A falu ennek talán legjellegzetesebb képződménye, a MORDA tövében húzódik meg, szerényen. A faluhoz tartozó „DOMB“ két részből áll. A település felett emelkedő NAGY MORDA, meredek lejtőjével és 104 m viszonylagos magasságával „óriáshegy“ benyomását kelti, pedig 239 abszolút magasságával is csak a DOMBSÁG formációhoz tartozik. A KIS MORDÁTÓL, mely jelentős erdős enklávé, egy keskeny völgy választja el.

SZÁZD és kataszteri határának egyetlen vízfolyása a BÚR patak, mely BORFŐ /Brhlovce/ határában ered és 24 km-es útja végén SZETÉNÉL /Kubáðovo/ ömlik az IPOLYBA. Bár teljes hosszából a település határára csak 3,7 km esik, Mihályfi József 1878-ban kiadott földrajz tankönyve szerint róla nevezték el völgyét /A BÚR patak völgye tehát SZÁZDI VÖLGY /.

A százdi határ talaja neogénkori üledékből képződött. A természeti feltételektől, és a megmunkálás minőségétől függően jó termést biztosít.

Éghajlatát mérsékelt telek és nyarak jellemzik. A vegetációs időszakban átlagosan 1500 órás napsütés van. Évi középhőmérséklete 9,5 celsius fok. Átlagos évi csapadékmennyisége 600 mm.

A TELEPÜLÉS „SZERKEZETE“

Eddigi ismereteim alapján a település magvát a NAGY MORDA alatt kiépült házsor képezte. A XVIII. században létesített ALSÓ és FELSŐ major, majd a fokozatosan beépült beltelkei, tipikus közép-európai HALMAZFALUVÁ formáltak. A jelenlegi település alapszerkezetét az ALVÉG, HOSSZÚSOR és FELVÉG /melynek egy részét KÚRIÁNAK nevezik/ alkotják.

Az ALVÉGNEK tizenegy része van. Itt található a történelmi emlékként jegyzett római katolikus templom, a r.k. egyház iskolaépülete az 1778-ban felszentelt temető, s hajdan itt volt az ALSÓ MAJOR, melynek jellegzetes épülete az 1770-ben épült kastély sajnos mára már romhalmaz..

Az Alvégtől északi irányban húzódik a HOSSZÚSOR, melynek jellegzetes épületei: az ágostai hitvallású evangélikus egyház parókiája, iskolája és temploma. Itt épült fel a JEDNOTA f.sz./fogyasztási szövetkezet/ új üzlete, itt található a valamikori HANGYA üzlet/jelenleg egy magánkereskedő MINI BALA néven üzemelteti. A falu ezen részében sorakoztak hajdan a kis szatócsüzletek is. A HosszúSOR végén mintegy annak ágaként keleti irányban húzódnak a KERESZTSOR házai

A falu legmagasabban fekvő része a FELVÉG. A szájhagyomány szerint itt volt a település első temetője, s az 1700-as években itt létesítették a százdi uradalom egyik, főleg állattenyésztésre szakosított gazdasági telepét. A FELVÉGET név nélküli utcácskák hat részre osztják.

A falut szegélyező BÚR patak túloldalán a faluhalmaz részét alkotja az 1950-es években épült s akkor az efsz / egyesített földműves szövetkezet/ "tulajdonát" képező, jelenleg magánosított GAZDASÁGI TELEP. A falu bennszülött lakói jelenleg is „STAVBÁNAK„, azaz ÉPÍTÉSNEK nevezik. A faluhalmaz részét képezi a Deménd felé vezető úttal párhuzamosan az 1960-as években kiépült ÚJSOR. Itt található az 1970-es években épült többfunkciós /könyvtár, tűzoltószertár, civilvédelmi raktár/ KÖZSÉGHÁZA is.

A TELEPÜLÉS RÖVID TÖRTÉNETE ÉS NEVÉNEK MAGYARÁZATA

A település neve TERRAZAAZD formában először 1261-ben egy adománylevélben szerepel. Ekkor MÁRTON fiai: ISTVÁN és MYKE a honti vár visszafoglalásakor tanúsított vitézi helytállásukért kapták „ajándékba“. A település első lakói honti várjobbágyok voltak. Kialakulásával egyidőben több kisebb település pl BOGÁTZÁAZD, KÁNTORZÁAZD, MACSUDFIA, ÚJLAK... is keletkezett körülötte..

Bár a település birtokosai, földesurai a történelem folyamán gyakran változtak, nevének alapja megmaradt. 1352-ben POSSESSIO ZAAZD formában említik a monográfiák, 1520-tól a mai /SZÁZD/ alakja ismert.

A történészek és nyelvészek /etimológusok/ a település nevének eredetét többféleképpen magyarázzák. Egyesek a SZÁD – ERDŐNYITÁS ősi magyar szóval, mások a szászokkal hozzák összefüggésbe. Bár a SZÁD ősi magyar szó logikus következtetésre ad okot /mert erdőt kellett irtani ahhoz, hogy a település, vagy Höke Lajos szerint az 1222-ben épült TEMPLOM alapjait lerakhassák/ a legelfogadhatóbb azonban a SZÁZ számnév „d“ képzős származéka. Ugyanis az ÁRPÁDHÁZI KIRÁLYOK a királyi udvarhoz, illetve egyes várakhoz tartozó népeket SZÁZADOKBA sorolták. Így alkothatta tehát 100 telepes SZÁZD települést.

SZÁZD a „HONT VÁRMEGYE MOHÁCS ELŐTT“ monográfiában közölt térképen a jelentősebb településként van ábrázolva. Ezen státuszát valószínűleg a r.k. templomhoz kötődő, s a kereszténység terjesztése és megszilárdítása terén érdemeket szerzett itt élő szerzeteseknek köszönhetette. A település jelentőségét támasztja alá az a tény is, hogy az 1343 és 1376 között I./NAGY/ LAJOS meghívására Magyarországon alkotó NICOLLO di TOMASSO olasz mester ESZTERGOM és NAGYVÁRAD mellett a százdi templomban is alkotott/A feltárt FRESKÓK felújítása 2000 óta tart/ valamint az az 1388-ban MÁRIA KIRÁLYNŐ által kiadott RENDELET, melynek alapján SZÁZD piactartási illetve pallosjogot kapott. Százd MOHÁCS előtti kiemelt jelentőségét növelte az a tény is, hogy 1526-tól EGYHÁZASHELY / ECCLESIA DE ZAZD/ lett.

A település a XVI. század közepétől/Drégely eleste és a palásti csata után –1552/ fokozatosan elveszíti jelentőségét. Török fennhatóság alá kerül. Az ESZTERGOMI SZANDZSÁK és a HONTI NAHIJE részeként lakóit adófizetésre kényszerítették. 1570-ben az 59 adóköteles lakos 8279 akcse, 1664-ben, a 42 adóköteles személy 9970 akcse adót fizetett.

A törökök annak ellenére, hogy a település lakói rendes adófizetőik voltak, állandóan zaklatták őket e miatt, lehetőségeikhez mérten, a maguk módján kénytelenek voltak védekezni. Ennek bizonyítéka a MORDA legmeredekebb lejtőjén kb. 90 m viszonylagos magasságban, homokköbe vájt szobanagyságú „megfigyelő“ amit a helyiek KÖLYUKNAK neveztek el/, valamint az az ALAGÚTRENSZER, amit 1863-ban részben feltártak. A felfedezők a tartósabb otlétre utaló feltételeket /kutat, köbe faragott padokat, polcokat / is találták A rendszeres török zaklatások és a kíméletlen kolerajárvány miatt 1681-ben a hajdan virágzó település teljesen elnéptelenedett. Csak a 18.század első éveiben indult meg az „újjászületés“ folyamata. Fokozatosan beindult a gazdasági élet is- de a település MOHÁCS előtti kiemelt szerepét sosem nyerte vissza.

A XVIII század fontosabb, a falut és lakóit befolyásoló eseményei:

1720-ban a falu és határának nagy része HELLENBACH GOTTFRIED JÁNOS, felső-szemerédi báró uradalmának lett a része, s az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlásáig különböző fokú és rangú örökösének tulajdonában maradt.

1774-ben telepedett le Százdön az első ágostai hitvallású evangélikus család – Menyhár János 3 fiával.

1778. július 15-én NAGY JÁNOS püspöki megbízott és SZÖGYÉNI FERENC deméndi római katolikus plébános felszentelték az új temetőt.

1796-ban Százdnek 98 háztartása és 591 lakosa volt.

A IX. század jelentősebb eseményei

Ebben a században gyors fejlődésnek indult a település. A századforduló éveiben beállt stagnálás után a lakosság létszáma is növekedett: 1890-ben már 639 lakosa volt

1828-ban a helyi mézárások I. FERENC császártól KIVÁLTSÁGLEVELET kaptak.

Az 1848/49-es forradalomban és szabadságharcban 5 helyi lakos vett részt, az itthon maradt emberek pedig az adóösszeírás idején az erdők felének tulajdonjogát követelték

A XIX. században a mezőgazdasági termelés is fellendült. CHORINSKY IGO gróf kiterjesztette a ló- juh- és a szarvasmarha tenyésztést. KLAUSZBERGER KÁROLY uradalmi erdész az ERDŐK gazdasági hasznosságát növelte. Ebben az időszakban három major is létesült Százd határában: /SZELLŐVÁR 1860, GALAGONYÁS 1872, PAULA 1880/

1885. október 24-én szentelték fel a helyi ágostai hitvallású evangélikus egyház gyülekezetének templomát.

A XX. század fontosabb eseményei

Százd határában a XX. század folyamán jelentősebb földterületeket birtokoltak: egyidőben WILTSEK Vilmos gróf, IVÁNKA László báró a későbbi években pedig Juraj Ľ URĚANSKY szenátor, PETROVICS István közigazdász, MARES Margit, Dr. TAHY LÁSZLÓ diplomata neje illetve, WÁGENHOFFER Ferenc és Juraj KRŇÁĚ.

Az első világháború csatáira 30 százdi polgár vesztette életét.

Az ELSŐ BÉCSI DÖNTÉS szerint SZÁZD 1938. november 9-én újra Magyarország része lett.

A második világháború csatáira és a koncentrációs táborokban 30 százdi polgár vesztette életét.

A KASSAI KORMÁNYPROGRAM alapján megszületett ELNÖKI DEKRÉTUMOK hatása súlyosan érintette Százd magyar nemzetiségű polgárait is Dr. E. BENEŠ 1945. október 1-jén kelt 88 számú rendelete alapján 17 családot / 65 személyt/ deportáltak Csehországba. A -CSK és Magyarország közt 1946 október 7-kén aláírt a KÖLCSÖNÖS LAKOSSÁGCSERÉRŐL szóló egyezmény alapján Százdrol 14 családot telepítettek át Magyarországra.

1948 után kialakult új politikai helyzet pozitív eredményeket hozott: 1949. április 4-én megalakult Százdön a CSEMADOK alapszervezete. 1948-ban megnyílt az ÓVODA, 1950. szeptember elsején pedig újra indult a magyar nyelvű oktatás.

SZÁZD NEVEZETESSÉGEI

1. RÓMAI KATOLIKUS TEMPLOM

A százdi római katolikus templom a környék legrégebbi templomai közé tartozik. HÖKE LAJOS, Hont vármegye ismert krónikása szerint – egy monostor tartozékaként /még a település létrejötte előtt/ 1222-ben épült. Bár az építményt az elmúlt évszázadokban többször átalakították- a restaurálást végző szakemberek az eredeti torony nélküli templom maradványait is megtalálták.

A jelenlegi –kelet-nyugat irányban épült templom EGYHAJÓS. A SZENTÉLYT, ahol az oltárasztal is helyet kapott egy csúcsívben végződő osztófal választja el a hívők részére fenntartott résztől. A szentély keleti falrészében GÓTIKUS SZENTSÉGTARTÓ, déli részében pedig ÜLŐFÜLKE van. A kis templom hátsó részében fapillérek tartják a KARZATOT. A hívek részére két padosor biztosított. A templom bejárati 1932-ben hozzáépített részét SZEGÉNYEK HÁZÁNAK nevezik.

A templom jellegzetes tornyát, melynek csúcsán kettős /apostoli/ kereszt van a XV. században emelték. Hajdani OLTÁRA /melyet az 1970-es években lebontottak/ a XVII. -XVIII. század fordulóján épült. A templom ezen műemlékjellegű ékességére csak az idősebb polgárok emlékeznek. Én az emlékeim, és egy fénykép alapján írom le: A kétemeletes OLTÁR alapja s az áldozat bemutatására szolgáló asztal százdi homokkőből készült. Középen EGYKARÚ gyertyatartók közt volt az OLTÁRSZEKRÉNY. Az egyes szinteket, középen szegmentívet képező párkányzat zárta. Az első és a második emelet közti párkányzatot egy LÓTUSZLEVELEBEN végződő két csavart és két sima OSZLOP tartotta. Az oszlopok között kagylós akantuszlevelekkel díszített sekély bemélyedésekben volt elhelyezve – középen SZENT MIKLÓSNAK a templom védőszentjének, baloldalt SZENT ISTVÁNNAK, jobb oldalt SZENT LÁSZLÓNAK fából faragott barokk szobra. A második emeletet tartó párkányzat két oldalán – a központi részt ékesítő SZENTHÁROMSÁG képe felé hajló, negyedköríves emelvényen széttárt szárnyú és karú KISANGYALOK ültek. A szintet záró párkányzatot csavart faoszlopon a kulcsomót kezében tartó SZENT PÉTER és a nyitott könyvbe mélyedő SZENT PÁL szobrai ékesítették.

A templom szentély részében, valamint a csúcsívben végződő választófalon GEREVICH TIBOR ismert magyarországi művészettörténész oknyomozó tanulmánya alapján – középkori freskókat fedeztek fel. Az eddigi műelemzés szerint NICOLLO di TOMASSO- aki GIOTTO di BONDONE iskolájából került ki – alkotásairól van szó. Tekintettel arra, hogy a Magyarországon is tevékenykedő maestro alkotásait nem látta el kézjeggyével-csak a GEREVITS által kidolgozott összehasonlító módszer alapján lehet azokat identifikálni. Reméljük a 2000 óta folyó felújítás felfedi a középkori freskók keletkezésének idejét és legalizálja alkotóját is.

A templom aljzatát, mely hat lépcsőfokkal alacsonyabban volt, 1898-ban hozták összhangba a külső szinttel. Eredeti „csúcsíves“ mennyezetét 1900-ban simává formálták.

A templom tornyában három harang lakik. Az 1916-ban háborús célra beszolgáltatott harangot 1932-ben „E“ hangú 125 kilóssal pótolták.

A templomot többször javították. 1932-ben MOLNÁR JÁNOS lontói kőművesmester és csoportja a belső vakolatot /talán a freskók kárára/ javította. A sima mennyezetre akkor festette egy amatőr „mester“ a SZENT HÁROMSÁGOT és a négy EVANGELISTÁT ábrázoló kompozíciót. A felújítás költségeit közadományokból fedezték. A nagyjavítás idején POKORNY ISTVÁN volt a plébános. Az ISTEN HÁZÁN nagyobb javításokat még az 1980-as évek végén és az 1990-es évek elején végeztek.

2. AZ ÁGOSTAI HITVALLÁSÚ EVANGELIKUS EGYHÁZ TEMPLOMA

A gyülekezet templomát SMIDT LAJOS lelkész, nagyhonti alesperes szolgálati ideje alatt 1884 tavaszán kezdték építeni, STEINLEIN OTTÓ gróf /Hellenbach József báró unokája/ hatékony anyagi támogatásával. A templomot 1885 október 24-én szentelték fel.

A tipikus, egyhajós, neoklasszicista stílusban épült protestáns templom 17m hosszú, 9,7 m széles és 10 m magas. Ormos homlokzatába beépített gúla alakú, emelkedett tetőzetű torony magassága 25 m. Az építmény bádoggal fedett.

A templomterem, melyben két padosor van, az oltár mögött hatszögben végződik. A templom karzatát két vasoszlop tartja. Központi helyén van a hatregiszterű RIEGEL féle orgona, melyet 1908-ban közadományokból vásároltak. A második világháború alatt megrongálódott orgonát 1995-ben újítták fel. A négy köríves ablakú TORONYBAN két harang lakik. Az egyiket, mely WILHELM BERNARD harangöntő műhelyében 1832-ben készült, KUBINYI ZSÓFIA /Hellenbach József báró özvegye/ ajándékozta a templomnak.

Ez a harang szólt a XIX. század elején épített IMAHÁZBAN is. A másik harang a FISCHER testvérek harangöntő műhelyében készült 1924-ben.

A templom neoklasszicista OLTÁRÁT Hegedüs István: JÉZUS AZ OLAJFÁK HEGYÉN /GETTSZEMÁNI KERTBEN/ 1886-ban készült alkotása ékesíti. Az eredeti szószéket és a még ma is használt padokat VALEK JÁNOS 1885-ben készítette. Az első keresztelõmedence, ami még az oratórium része volt SCHNITZBERGER János alkotása volt. /1804/A templom jelenlegi keresztelõkútját MICHAL JANCSIK, helyi asztalos készítette.

A templomot az egyház gyülekezete példás rendben tartja. Nagyobb javításokat 1985-ben, 1995-ben és 2003-ban végeztek rajta.

KÁPOLNA

A település temetőjének katolikus részében Juraj Ľ URĚANSKY szenátor 1935-ben építtette. Alatta többfülkés, családi kriptá van. 1938-ban birtokcsere alapján a TAHY család tulajdonába került. A családi sírboltban 1940 márciusától Tahvári és Tarkeői Dr. TAHY LÁSZLÓ, diplomata alussza örök álmát. A KÁPOLNÁT, miután felújították 2002 június 9-én JÉZUS SZENTSÉGES SZÍVE tiszteletére szentelték fel. A diplomata Pozsonyban élő unokája a római katolikus egyház százdi gyülekezetének ajándékozta.

KÉPOSZLOP

A falu Felvég /Kuria/ részében található. A négyszögletű, karcsú képoszlopot a falu törzslakói KÁPOLNÁNAK nevezik. Az „emlékmű“ homlokzatát falsávok keretek szegélyezik és sátortető fedi. Fülkéjében egy újabkori SZÜZMÁRIA szobor van. Mögötte talán az eredeti PIETA található, melyet szakvélemény szerint a XIX. század elején festettek. A bádóg lemezen jól olvasható a felirat: A képet HIC mester BOG BURT 1861-ben restaurálta. A képoszlophoz még az 1940-es évek elején is szervezeten jártak imádkozni a r.k. hívek.

A TELEPÜLÉS ISKOLAÉPÜLETEI

A községben két iskolaépület van. A római katolikus egyház iskolájában, melyet 1929 szeptember 15-én szentelt fel és adott át rendeltetésének BÁNYÁSZ ENDRE, szetei plébános- 1950 szeptember elsejétől /amikor újraindult a magyar oktatás/ 1995.szeptember elsejéig az 1-5 évfolyamú magyar tannyelvű iskola működött.

Az ágostai hitvallású evangélikus egyház iskolájában, melyet 1910 szeptember 8-án adtak át rendeltetésének 1945-től – kivéve az 1951-1954 éveket, amikor összevont osztályú magyar középiskola is működött a faluban –1973 szeptember 1-ig /megszûnéséig/ 1-5 évfolyamú szlovák tannyelvű iskola működött.

Jelenleg az épületeket saját céljainak megfelelően az egyházak használják

EMLÉKMŰVEK A FALUBAN

Százdon két EMLÉKMŰ és egy EMLÉKOSZLOP /kopjafa/ van.

1. Az ELSŐ VILÁGHÁBORÚ ÁLDOZATAINAK EMLÉKMŰVÉT a lévai OLBRIX cég készítette. A travertín közegbe beépített dombormű egy kezében zászlót tartó, harcba induló harcost és egy, az ágyú mellett elesett katonát ábrázol. Márványtáblába vésve a 30 elesett hős nevét olvashatjuk. Az emlékmű csúcsán babérkoszorúval övezett keresztbe tett két kard van. Az EMLÉKMŰVÉT 1936 november 22-én POKORNY ISTVÁN deméndi római katolikus plébános és

ROZSNYAI JÁNOS, helyi ágostai hitvallású evangélikus lelkész szentelték fel.

2. A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚBAN elesettek és a HALÁLTÁBOROKBA HURCOLT százdi polgároknak szentelt EMLÉKMŰVET Kovács Gábor tervezte és kivitelezte. Az andezit kockákból készült széles talapzatra helyezett, karcsú kötömbbe ékelt márványtáblára vésték a 30 áldozat nevét. 1994. augusztus 19-én szentelte fel CSUDAI SÁNDOR, deméndi római katolikus plébános és POHÁNKÁNÉ DOBISZ MÁRTA, az ágostai hitvallású evangélikus egyház lelkésznöje. A falu lakosságának pedig STANISLAV GATIAL polgármester és MORÁVEK LÁSZLÓ alpolgármester adták át.

3. A második világháborút követő HONTALANSÁG ÉVEI kárvallottjainak és szenvedő alanyainak szentelt EMLÉKOSZLOPOT /kopjafát/ 2003 október 19-én állították fel. Az oszlopot –NAGY JÁNOS szobrászművész tervei alapján NAGY MÁTYÁS fafaragó mester készítette. A művészien kifaragott, a Százdra jellemző virágmintákat között a község címerét, s az aktuális /2003/ évszám mellett a falu alapításának évét is elhelyezte. Az EMLÉKOSZLOPBA mementóként vésett szó EMLÉKEZZ! – SPOMÍNAJ! megálmódóinak azt az óhaját fejezi ki, hogy a falu felekezeti és nemzetiségileg is vegyes lakossága okulva az eddigi hibákból, egymást TISZTELVE - BÉKESSÉGBEN, SZERETETBEN ÉLJEN!

Dr. BUDAI ERNŐ, nyug. pedagógus

Képek Százdról

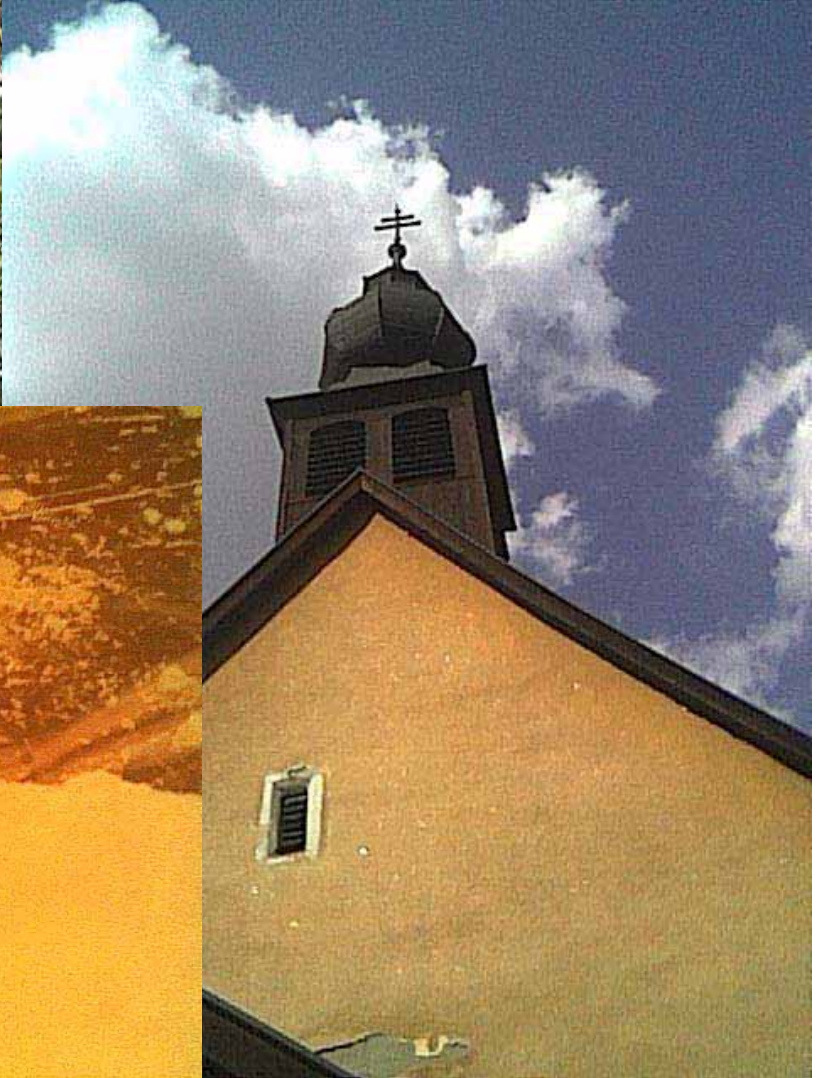




A XIII. századi katolikus templom freskómaradványai



A XIII. századi katolikus templom freskómaradványai





Mise a szabadban (akvarell)

SZÁZDI SZTAKÓ ZSOLT

A FŐNIX HALÁLA

Károly a presszó üvegfalán keresztül nézte az utca forgatagát. Az emberek szemmel láthatóan élvezték az ajándékba kapott napfényt, amivel a természet kárpótolta fiait a hosszú téli hónapok depressziójáért. A szokatlanul meleg februári nap a szokásosnál is nagyobb tömegeket csalt ki jól fűtött lakásukból, akik látható élvezettel szabadultak meg téli ruháiktól, hogy a szekrény mélyéről előkotorják a könnyű tavaszi ruhákat.

Az asztalnál megjelent az unott arcú pincérnő, aki ugyanolyan egykedvűséggel kérődzött a rágógumin, mint fél órával ezelőtt, és letette eléje a kávé.

Az üvegnek nyomta arcát, ami jólesően hűtötte lázas homlokát, és forrongó gondolatait. Úgy érezte, hogy a természet is vele gúnyolódik, hogy épp ma van ilyen ragyogó nap, amikor az ő hangulatához legalábbis hóviharak illenének.

A meteorológusok még tegnap se sejtették ezt a korai, megelőlegezett tavaszt, olyan váratlan volt ez a szép idő. Reggel még jó előjelnek is tekinthette, amikor kilépett az utcára, és szorongva elindult barátjához a kórházba. Már hónapok óta baljós tünetek kísérték, állandó fejfájás, fáradékonyság, és mindehhez kísérek a rohamokban rátörő depressziós időszakok.

Barátai régóta kapacitálták már, hogy vizsgálta ki magát, de csak az utóbbi hetekben szánta rá magát, mikor már a munkája rovására ment az állandó hangulatingadozás, olyannyira, hogy fél éve már az ecsetet a kezébe se vette, és a főiskolán is sorra volt kénytelen lemondani az óráit.

Egy hete volt először az orvosnál, tulajdonképpen csak egy rutinkivizsgáláson, amihez hozzátartozott a vérvétel is. Gyerekkorától irtózott mindenféle szurkálástól, és ha a barátja előre megmondja, hogy vért is fognak venni, semmiképp se megy el. Mintha csak sejtette volna, hogy a barátja három nap múlva izgatottan telefonál, hogy szeretné megismételni a vérvizsgálatot. Így hát két oka is volt rá, hogy ideges legyen.

Tulajdonképpen már akkor megsejtette a rossz hírt barátja szavai mögött, amikor olyan rosszul leplezett izgalommal beszélt a telefonba, és így szinte meg sem lepődött, amikor a barátja kellően komor ábrázattal közölte vele, hogy a vérében ijesztően lecsökkent a vörös vérsejtek száma, de az első vizsgálat még nem bizonyosság, meg kell ismételni...

Telefonon is nyugodtan megkérdezhetné volna a vizsgálat eredményét, és gyanította, hogy barátjának is ez lett volna a könnyebb megoldás. Egy személytelen hang, amely közli a rossz hírt, és nem kényszeríti a barátját egy olyan szituációba, ami mindkettejüknek kínos. Csakhogy, ez így túlságosan is kézenfekvő megoldás lett volna, és végül is nem arról van szó, hogy a repülőtéren megérdeklődje a legközelebbi gép indulását:

-Leukémia.

-Mennyi időm van még?

-Pár hónap... Fél év.

Egész beszélgetésük alatt a másik arcát figyelte, maga se tudta, hogy mit keres rajta. Talán egy rezzenést, amivel elárulná, hogy átérzi, amit most ő érez. Legnagyobb megdöbbenésére azonban egészen másvalami volt, amit észrevett: Amikor közölte vele, hogy halálosan beteg, jól kivehetően mosolygott. Jóllehet csak egy ezredmásodpercnyi kihagyás volt az egész, ami csöppet sem volt tudatos, pillanatnyi rövidzárlat az idegközpontban, az arcizmok koordinációjának hiánya. De a tény mégis tény marad, a barátja az ő életének a legtragikusabb pillanatában mosolygott!

Mindig gyötrő volt számára a kérdés, ha a saját halálára gondolt, hogy mi marad meg belőle, ha egyszer fizikailag megsemmisül. Talán pár festmény, valamelyik múzeum raktárának a mélyén, amit pár évtized vagy talán egy évszázad múltán felkutat és leporol egy lelkes művészettörténész, hogy róla írja majd disszertációját? Hát csak ennyi marad meg egy ember életéből? Nem, ő nem akarta ezt elhinni. Boldogok a hősök, akiket megénekelnek, jutottak az eszébe egy tanárának a szavai, aminek az értelmét csak most volt képes felfogni. Az Iliászról tanultak épp, és ő elmesélte, hogy Homérosz csak összegyűjtötte a nép közt keringő hősi énekeket, és eposszá gyúrta azokat.

Így állítván időtlen időkre szóló emléket Trójának és a trójai hősöknek, míg végül egy fantaszta kiásta a város romjait. De ki tudja, hogy hány városnak, és mennyi hősnek nem volt ilyen szerencséje, ahol nem volt egy Homérosz, és ezért mára már a feledés homályába merültek.

A faluban, ahol felnőtt, más volt a helyzet. Még ma is emlékszik azokra a jóízu beszélgetésekre, amikor szóba kerültek a régi halottak, és mindig volt egy anekdota vagy egy mondás, ami megidézte a halott szellemét. Falun, ahol mindenki mindenkit ismer, még tudják, hogy hogyan kell együtt élni az elmúlással, és halottaik emlékét szinte kultikusan őrzik.

És ő, vajon neki nincs-e adóssága a halottaival szemben? Lelkiismeret furdalással gondolt első mesterére, aki felfedezte, és elindította őt a pályán, és talán neki köszönheti a legtöbbet. Egy nyáron történt, éppen elvégezte a gimnáziumot, és fogalma se volt, hogy hogyan tovább. Azon a tavaszon jött a faluba egy különös öregember, akit a falusiak csak bogarasnak hívtak, mert egész nap öreg düledező parasztházakat keresett, és fizetett a tulajdonosoknak, hogy lefesthesse a házukat. Akkor találkozott vele, amikor éppen a vidék legkiemelkedőbb pontjáról készített vázlatokat a faluról. Beszédbe elegyedett vele, sok minden szóba került, többek között a vázlatokról is beszéltek, és megemléltette, hogy ő is szokott rajzolni.

Egy hétig tartott, amíg elegendő bátorságot gyűjtött össze, hogy megmutassa neki a rajzait. Némi csalódottságot érzett, amikor az öreg mindössze egy pillantást vetett rájuk, és azt mondta, hogy azok túl iskolások. Pedig neki torkában dobogott a szíve, és valami biztatásra vágyott, hogy jó úton halad, és csak így tovább. Nem, ő azzal kezdte, hogy porrá zúzta az önbizalmát, amit ő akkor nem értett, és órákat dühöngött, hogy semmi se jó amit csinál, és mindenbe beleköt. Akkor még nem értette, hogy a művészé válásnak ez az első lépése, és azóta ő is sokszor alkalmazta ezt a módszert, ha valamelyik tanítványánál túlzott önbizalmat tapasztalt, mert a művészet nem szerette a dölyfös szolgát.

Bár évtizedek voltak köztük, mégis a barátjává fogadta, és mindaddig, amíg élt az idősebb pályatárs tekintélyével állt mellette. Ő tanította meg sok olyan apró trükkre, ami nélkül jó festő nem létezik. Megtanította, hogy ne a rácsodálkozó turista szemével nézzen egy tájat, és ne is a fényképezőgép objektívjén keresztül, hanem mélyedjen el benne, és vegyen észre sok olyan jelentéktelennek tűnő részletet, ami felett a felületes szemlélődő elsiklana, de ami nélkül nem lenne teljes az összkép. Megtanította, hogy órákig szemléljen egy gyönyörű rétet, mielőtt lefestené. Váljon eggyé vele, és csak akkor kezdjen a munkához, amikor már szinte érzi a fű növekedését, és őt is elbódítja a virágok illata. De van úgy, hogy a kiszemelt táj még így is ellenáll a festőnek, és ha az első pár vázlattal elégedetlen, hagyja az egészet, és ne magát okolja a kudarcért, hanem egyszerűen vegye tudomásul, hogy a kiszemelt táj más festőre vár. Az öreg csak nonfiguratív képeket festett, de tájfestőnek európai hírnév volt. Sokszor figyelte, ahogy nekikészül egy újabb képnek, mindig valami titokzatos rítusnak vélte, amit ilyenkor végzett. Ekkor értette meg igazán, hogy mi is az a természetvallás, és gyanította, hogy öreg barátja is ennek a híve. Gyakran vitte magával kirándulásaira, és ilyenkor mindig, ha egy csodás tájat pillantottak meg az volt az érzése, mintha templomba léptek volna. Ha meg akart szólalni egy mozdulattal intette csendre. Az ismerősei csak remeteként emlegették, mert néha hónapokig kerülte az embereket, és elvonult minden lakott vidéktől távollevő házába. Már haldoklott, mikor megszűnt köztük minden kapcsolat. Ha lázongott a lelkiismerete, azzal csitította, hogy az egész nem tőle függött. Öreg barátja döntött így, ő akart elszakítani minden szálát, ami az élethez kötötte.

Az igazságot akarta így leplezni, hogy igenis ő döntött úgy, hogy a karrierje fontosabb, mint a barátság. Elfogadott egy ösztöndíjat, és elutazott Rómába. A halálhírért is egy újságban olvasta, még a temetésre sem utazott haza, mert féltékeny volt, és nem akarta magára hagyni élete első nagy szerelmét.

...

Ilyentájt februárban hat órákor már teljes a sötétség, de ő mégse kapcsolta fel a villanyt. Alig fél órája ért haza, miután egész délután a várost járta, rég nem látott helyekre zarándokolt el újra, amelyek életének egy-egy pillanatában játszottak fontos szerepet.

Tudta, hogy valószínűleg utoljára látja ezeket a helyeket, és most valami szokatlan, rá egyáltalán nem jellemző szentimentalizmussal búcsúzott tőlük.

Csakhogy az emlékektől nem tudott így elbúcsúzni, azok ott kísértettek agyának legrejtettebb zugaiban. Érdekes, hogy az idő mennyit torzít az emlékeinken, és erre csak akkor döbbenünk rá, ha kézzelfogható dokumentumokkal vagyunk kénytelenek szembesülni, amelyeknek az objektivitásában nem kételkedhetünk. Gyakran még arra is képes ez a mindent megszépítő emlékezet, hogy a legkínosabb epizódokat is jópofa anekdotává csiszolja, és ha nem vigyázunk, könnyen saját hiúságunk áldozataivá válhatunk.

Ilyenkor még a fényképeket se szeretjük, amiket máskor oly szívesen nézegetünk, mert azok is csak a múlandóságunkra emlékeztetnek. Egyik képen még épphogy megszülettünk, a másikon már egy komolykodó fiatalember néz velünk farkasszemet, a harmadikon pedig egy férfi, az élete delelőjén, akire már csak az öregség vár. Pedig olyan jó lenne hinni a halhatatlanságban!

A félálomból arra riadt, hogy valaki puha léptekkel járkal a szobában. Tudta, hogy csak Betti lehet, csak ő tud ilyen macskaléptekkel járni. Betti: a legújabb szerelem, aki immár másfél éve játszik főszerepet az életében. Először a tanítványa volt, aztán a szeretője, végül pedig a szerelme. A főiskolán ő volt a legtehetségesebb tanítványa, igazi egyéniség, aki számára nem léteztek semmiféle megkötöttségek. Állandó harcban állt a vezetéssel, és általában az volt a tanárok közt elfogadott nézet, hogy eléggé kellemetlen jelenség. Ő is áldozata lett ennek az előítéletnek, és négy évig nem szentelt neki különösebb figyelmet, kapcsolatuk nem nőtt túl a hivatalos tanár-diák viszonyon.

A főiskolán hagyomány volt, hogy a végzős diákok munkáiból gyűjteményes kiállítást rendeztek, és hivatalból neki kellett ezt a kiállítást megszervezni. Abban a hónapban, a kiállításra készülve hosszú estéket töltöttek együtt a kiállítandó anyagot válogatva. Ilyenkor természetesen sok minden szóba került, és nem feltétlenül mindig a képekről beszéltek, hanem megosztották egymással álmaikat, vágyaikat, gondolataikat. Ezeknek a beszélgetéseknek volt az egyik sokkoló felismerése, hogy mennyire rossz tanár ő, négy éven át tanította ezeket a fiatalokat anélkül, hogy fogalma lett volna róla, hogy kiket tanít, pedig ezek a fiatalok, fiúk és lányok, mind eltérő karakterek, akiknek önálló véleménye van a világról, a művészetről, az életről.

Pedig mennyire fogadkozott, amikor a főiskola történetében a legfiatalabbként, tanítani kezdett, hogy ő bezzeg majd más lesz. Akkor még élénken élt benne az a lázadó diák, aki annyit bírálta a professzorait, mert pont arra nem tanították meg, amire szerinte egy művésznak a legnagyobb szüksége volt, hogy a dolgok mélyére lásson. Most azonban keserűen állapította meg, hogy az évek őt is ledarálták, és ugyanabba a hibába esett, mint annyi tanártársa, elhitte, hogy létezik egy uniformizált diáktípus, akinek elég a technikát megtanítani, és nem vett tudomást arról, hogy minden tanítványa egy külön világ, önálló elképzelésekkel, saját érzésekkel. Még sose látott ennyi technikailag tökéletesen kidolgozott képet, amelyek azonban egyformán semmitmondóak voltak, és semmit se fedezett fel rajtuk abból, amiről tulajdonképpen mindenfajta művészetnek szólnia kell. Csak most, hogy megismerte az embert is a képek mögött, most jött rá, hogy milyen hamisak, és nem is annyira róluk szólnak, mint inkább neki készültek, és ez az ő hibája. Ő volt az, aki a technikát mindenek fölé helyezte, még a mondanivaló rovására is, és ezt ott egyikük rögtön szenvedélyes szavakkal a szemére is vetette. Először védekezni próbált, de aztán belátta a helyzet abszurditását, és már nem is védekezett. Szép lassan mindenki elment, és ők még mindig ott vitatkoztak, aztán egyszer csak történt valami.

Máig sem tud ép ésszel elfogadható magyarázatot találni, de egyszer csak mindketten ugyanarra gondoltak, és egymásnak esve szeretkezni kezdtek, ott a műteremben. A lány meztelen teste annyira felizgatta, hogy ott, nyomban leskiccelt egy aktot, amiből később az egyik legjobb képe született.

Kapcsolatuk ettől kezdve az érzékiségre épült, olyannyira, hogy szinte fizikai fájdalmat okozott neki, ha a lány nem volt mellette, vagy hosszabb ideig távol kellett lennie tőle, mikor szünidőre hazautazott, és nem találkozhattak naponta, nem ölelhette át, nem bujálkodhatott napközben a gondolattal, hogy este majd szeretkezni fognak, magáévá teszi őt testestől, lelkestől, és rosszul lett a gondolatra, hogy egyszer el fogja hagyni. Mert azt is elmesélte, hogy eddig még egyetlen férfi mellett se bírt huzamosabb ideig megmaradni, és tizenhét éves kora óta félévente cseréli a szeretőit. Legjobban azokat az ösztönös mozdulatait szerette, amiket maga se tudatosított, egyszerűen csak a lényéből adódtak.

Ahogy felállt, ahogy felemelte a kávéscsészét, és ivott, vagy ahogy egy pillanatra lehunyta a szemét, hogy rendezze gondolatait, vagy szeretkezéseik közben azt az extatikus kifejezést az arcán, amikor az önkívület határán sikoltozik.

Sokat hangoztatta, hogy nem érzi magát még kiforrott művésznak, a négy év nem volt elég, hogy művésszé váljon, és mint modell a főiskolán maradt.

Addig azzal áltatta magát, hogy felvilágosult, modern gondolkodású férfi, aki rokonszenvezik a női emancipációval, de amióta őt ismerte, ez a hite is megingott, és inkább lett volna török szultán, aki háremébe zárna és eunuchokkal őriztetné kedvesét. Rá kellett jönnie, hogy féltékeny rá, a független egyéniségére, amikor azt látja, hogy másokkal flörtöl, még akkor is, amikor a tanítványainak ül modellt meztelenül, és azok rajta legeltetik tekintetüket. Birtokolni akarta, hogy kizárólag csak az övé legyen, csak neki legyen joga hozzáérni, de azt is tudta, hogy ő ezt sose túrná.

A sors iróniája, hogy most mégis a saját akaratóból mond le róla. Annyira abszurdnak találta ezt a gondolatot, hogy keserűen felnevetett.

-Te vagy az?

Felkattintotta az asztali lámpát:

-Én.

A lány értetlenül nézett rá:

-Aludtál?

Semmi kedve se volt magyarázkodni:

-Igen.

-Valami baj van?

-Azt szeretném, ha holnap elmennél.

...

A rektor irodájában ült, és várta barátját, hogy egy fontos megbeszélésről visszatérjen. A titkárnő engedte be, aki nem tudta eléggé leplezni csodálkozását, hogy ilyen korai órán keresi a rektort.

Az irodában még a legapróbb részlet is tulajdonosának az ízlését hangsúlyozta, ami nem feltétlenül egyezett saját ízlésével. Nem osztotta például barátjának a rajongását a húszas évek szovjet avantgárdja iránt, amiről ő könyvet is írt. Általában az ő ízlése kissé konzervatív volt barátjának az ízlése mellett, aki már a disszertációját is a huszadik századi művészeti kísérletezésekről írta, és művészettörténészként főleg a legújabb kori festészettel foglalkozik.

A rendszerváltás után talán egyetlen főiskolán se kezdődött akkora tisztogatás, mint itt. Szinte az egész tanári kar kicserélődött. Az új rend célul tűzte ki, hogy a művészeti főiskola legyen a művészeké, és ne elvűség szerint válogassák a tanári kart. Addig azonban még az ő bizalmuk se terjedt, hogy a főiskola vezetését is művészekre bízzák, mert a művészeket ők is megbízhatatlan elemnek tartották. Talán az egyedüli, aki megmaradt a helyén, az öreg portás bácsi volt, aki már annyira régi bútorarabnak számított, hogy a diákok egyszer, április elsején úgy tréfálták meg, hogy egy listát nyújtottak át neki, amiben már ő is leltárba volt véve. Neki senki se vetette a szemére, hogy hányféle rendszert szolgált ki.

Ez a kicsik előnye a nagyokkal szemben. A kicsi sose lesz nagy, de a nagyok mellett észrevétlen marad, és így könnyen túléli őket.

Sokszor elképzelte már, hogy vajon milyen lehetett az elmúlt pár évtized a portás bácsi életében. Nyilván az ő magántörténelmében nem is voltak olyan földrengésszerű változások, hiszen az ő életének fő színtere nem, csak a kulisszái változtak.

Gyakran beszélgetett az öreggel, szerette azokat a történeteit, amelyek azokról a tanárokról szóltak, akik egykor tanítottak itt, amikor ő még meg sem született. Valahogy úgy érezte, hogy tartozik annyival ennek az intézménynek, és azoknak az embereknek, akiknek az életében hozzá hasonlóan jelentős szerepet játszott ez a főiskola, hogy ne hagyja feledésbe merülni a nevüket, mert úgy érezte, hogy ezt valahol valakik számon fogják kérni tőle. Ez a rögeszméje gyerekkorától végigkísérte, amikor rég meghalt családtagokról faggatta a felnőtteket, akiket már nem ismert, mert esetleg évtizedekkel az ő születése előtt haltak meg, de ösztönösen érezte, hogy az ő hagyományait is viszi tovább.

A nap pont az iroda hatalmas ablakát világította meg, és ez olyan érzést keltett az emberben, mintha üvegházban lett volna. A fűtést ezekre az órákra lekapcsolták, de még így is melegebb volt, mint azt az ember komfortérzete megkívánta volna. Az órájára nézett, és látta, hogy a fél délelőttöt itt töltötte, és úgy döntött, hogy nem vár tovább. Majd a titkárnőnél hagy üzenetet. Már éppen indulni akart, amikor meghallotta barátjának a hangját, amint a titkárnővel beszélt. Pár pillanat múlva belépett, és széles mosollyal konstataulta barátja jelenlétét. Pár évvel volt öregebb nála, de még innen a negyvenen. Jóképű férfi volt, és főként a női hallgatók körében igen népszerű, amiért minden barátja irigyelte:

-A titkárnő mondta, hogy vársz rám.

-Szeretném, ha gondoskodnál a helyettesítésemről.

-Elutazol valahova?

-A hegyekbe.

-Örülök, hogy magadnak jutott eszedbe, mert én is ajánlani szerettem volna. Az utóbbi időben nagyon rossz bőrben vagy.

Nem válaszolt, hanem csak felállt, az ajtóból még visszafordult:

-Azért azok a pénteki bridzs partik kellemes emlékként maradnak meg bennem.

Egy külvárosi kocsmaszasztalánál magányosan szomorkodni most éppen az ő hangulatához illett. Előtte a piros abrosszal terített asztalon egy még majdnem érintetlen pohár vörösbor árválkodott, annak ellenére, hogy a kocsmáros már legalább két órája kihozta. A kocsmát egy zajos társaság uralta, amely valamilyen születésnapot ünnepelt, nem sajnálva a költségeket egymás után hangzottak el a pohárköszöntők. A vége felé a szónokok nyelve már erősen akadozott.

Először a víg asztaltársaságot figyelte, de aztán meguntta részeg fecsegésüket. Tulajdonképpen maga se tudta, hogy hogyan került ide.

Maga se tudta, hova indult el reggel, mikor kilépett lakásának az ajtaján, csak azt tudta, hogy otthon nem bír maradni. Elviselhetetlennek érezte a bezártságot, hogy napok óta otthon kuksol, még a telefon csöngését se képes elviselni, úgyhogy végül azt is kihúzta a falból, ha pedig valaki meglátogatta, annak egyszerűen nem nyitott ajtót.

Egyszer csak a temető kapujánál találta magát, ahova jó százötven éve szinte minden hírességet temettek, úgyhogy mára már egyfajta nemzeti panteonná vált. Vissza akart fordulni, mostanában mindentől irtózott, ami a halállal vagy az elmúlással volt kapcsolatban. De aztán mégis belépett, és közben valami önkínzó szadizmussal arra gondolt, hogy legközelebb már nem a saját lábán fog ide jönni, hanem hozzák. Érdekes módon azonban most nem töltötte el rettegéssel a gondolat, inkább valami kajánság volt benne, esztelen káröröm. Mintha nem is róla lett volna szó, hanem valaki másról, egy ellenségéről, és a hír őt elégedettséggel tölti el.

Összerezzen, amikor a talpa alatt megcsikordult egy kavics. Rajta kívül mindössze néhány feketébe öltözött öregasszony járt a sírok között, akik időnként úgy hatottak, mintha baljóslatú fekete varjak telepedtek volna a keresztekre. Az út enyhén emelkedett, pár méterrel beljebb már a sírok kezdődtek. Szórakozottan kezdte böngészni a fejfákra írt neveket, és az évszámokat, ahogy a sírok közé ért. Némelyik fejfán még fénykép is volt. Ezek délceg ifjúként ábrázolták a megboldogultat, még akkor is, ha a feliratból kiderült, hogy hajlott kort ért meg. Rendszerint katonaruhában ábrázolták a képek az elhunytat, amint tüzes tekintettel néz a fényképezőgép lenséjébe, hegyesre pödört bajusszal, vagy esküvői képeken, megilletődött ifjú menyasszonyok voltak láthatók életük nagy napján. Elgondolkozott azon, hogy miért van az, hogy a hátramaradottak mindig a legelőnyösebb képet őrzik meg az elhunytáról, még akkor is, ha az torzít, és a megboldogult a való életben egészen más volt. Így lesz aztán a házsártos feleségből áldott jó asszony, az iszákos férjből gondos családapa, a hűtlen szeretőből hűségese.

Nem mindig tudatos ez a folyamat, de agyunk kiválogatja azokat az emlékeket, amelyek kellemes asszociációt keltenek benne, a kellemetleneket pedig kirotálja. Az idő az, ami uralja agyunkat, és ha nem vigyázunk, még manipulálni is képes. Ezért talált fel az ember látszólag annyi fölösleges dolgot, hogy kiszolgáltatottságát az időnek enyhítse.

Még csak alig négy éve, hogy az apja meghalt, és ma már képtelen lett volna akárcsak egyetlen kellemetlen emléket is felidézni, ami vele volt kapcsolatos. Pedig nem volt köztük harmonikus a viszony.

Úgy látszik ugyanúgy, mint a testünknek, az agyunknak is meg van a maga védekező mechanizmusa, ami működésbe lép, ha egy halotról van szó. És ez így is van rendjén, hiszen az embernek szüksége van múltjának a legapróbb morzsájára is... Hirtelen megtorpant, mert egy ismerős sírral találta magát szembe. Mindvégig kísértette egy olyan érzés, hogy ismerős helyen jár, valamikor régen már járt itt, és agyának egy titkos rekeszéből minduntalan előbukkant egy emlék, de ő mindig visszaparancsolta, mert szégyellte magát. Szégyellte, hogy évek óta már nem is gondolt rá, csak most jutott eszébe újra, ahogy őt is megsuhintotta a halál szele.

Mintha egy jéghideg kéz szorongatta volna, hogy majd megfulladt. Hát most mégis itt van, valahogy mégiscsak eljutott ide. Szemében lassan gyűltek a könnyek, elhomályosítva a tekintetét.

Könnyeit nyelve az asztalra borult, és zokogni kezdett, miközben feldöntötte a poharat. A vörösbor fájdalmas vérzéseként éktelenkedett az abrossz közepén.

...

A kiállítóteremben rajta kívül nem volt senki, magányosan nézte a képeket, és így önfeledten adhatta át magát a műélvezetnek. Igyekezett pusztán a stílusjegyek alapján kitalálni a festő kilétét, ami nemcsak játéknak volt jó, de egyből valami értékrendet is felállított.

Ha egy festőnek nem volt jól körülhatárolható stílusa, az egyszerűen nem lehetett jó festő. Élvezte, hogy mennyire ismeri a festőtársadalmat, tisztában volt minden iskolával, ami az elmúlt kétszáz évben keletkezett, és tudását szívesen fitogtatta barátai előtt, ami a kívülállókban a beavatottság érzését kelti.

Ilyen módon fölénybe tudott kerülni minden laikusokból álló társaságban, akik aztán vitathatatlan tekintélynek ismerték el bármilyen más kérdésben is. Munkájához hozzátartozott, de idővel a szenvedélyévé is vált, hogy annyi kiállítást nézzen meg, amennyit csak tud. Magában osztályozta azokat a kiállításokat, amiket látott, egytől tízig terjedő skálán. Később már minden képet külön is elbírált. Azokat tartotta jó képeknek, amelyeken jól felismerhetők voltak a kép festőjének egyéni stílusjegyei, ezért nem is szokta a szignót keresni a képeken, hanem megpróbált rátalálni a festő egyedi stílusára. Ezt nevezte ő az igazság pillanatának, mert kiderült, hogy a festő valódi egyéniség, akinek ez a képein is látszik, vagy csak egy ügyes utánzó, aki másoknak a bőrébe bújt. Ezért törekedett ő is arra, hogy kialakítson egy önálló, csak rá jellemző stílust. A főiskola tanáraként tagja volt egy művészeti alapítvány kuratóriumának, és az volt a feladata, hogy külföldi ösztöndíjakról döntsön. Munkája során kénytelen volt szembesülni a ténnyel, hogy az, amit ő művészetnek nevez, és amit Leonardo, Michelangelo, Rubens és a többi zseni neve fémjelez mára mennyire felszínessé vált, megfosztva lényegétől.

Az ő számára a szembesítés Rómában zajlott le a sixtusi kápolnában Az utolsó ítélettel, és ez az a pont, amikortól kezdve nyugodt lelkiismerettel kezdte magát művésznek vallani, anélkül, hogy bitorlónak érezte volna magát. Ekkor értette meg, hogy művésznek lenni többet jelent, mint jól megfesteni egy képet. Szinte spirituális tevékenység, hiszen talán csak imádkozás közben kerülhetünk olyan közel Istenhez, mint mikor egy művész szól hozzánk, a szavak béklyója nélkül, megmutatva azt az isteni lényegét, ami minden formában benne rejlik. Semmi sem lehet tökéletes, amit ember készít, de mindenben benne van a tökéletesség ígérete.

Az egyik kép előtt hirtelen megtorpant, ismerősnek tűntek számára az ecsetvonások, a kép egész hangulata. A kép egy gyümölcs-csendélet volt, ami egy tálát ábrázolt, rajta ízlésesen elrendezve szőlő, alma, körte, barack, a kép középpontjában egy ismeretlen növény, ami feltehetően csak díszítésnek volt ott. Sokáig nézte, amíg rádöbbsent, hogy a saját képét nézi. Még főiskolás volt, amikor festette. Még ma is emlékszik arra a hétvégére, amikor összejött a család anyjának a névnapja alkalmából, a három testvér és azok gyerekei, akik közül mindenki a városban lakott. Ekkor történt, hogy az apja egy tálban a kertből behozott a féltő gonddal ápolt gyümölcsökből. Azóta se kóstolt olyan zamatos gyümölcsöket, mint amilyenek az apja kertjében termettek. Akkoriban az utolsó évet végezte, és olyannyira a festés lázában égett, hogy mindenben témát látott, amit meg lehetett festeni. Annyira izgatott lett az elébe táruló látványtól, hogy rögtön készített pár vázlatot, és rávert a nővére kisfiának a kezére, amikor az, megpróbálta megdézsmálni a gyümölcsöstálat. Még ma is emlékszik arra a szemrehányó tekintetre, amivel akkor nézett rá a kisfiú, és hetekig nem volt hajlandó vele szóba állni, csak jóval később sikerült egy óriási játékmackóval kiengesztelnie.

Az emlékek úgy rohamozták meg, mint a csatában az utolsó, mindent elsöprő roham, és ő már csak egy ködfátyolon át látta a képet:

-Ahogy látom, tetszik önnek ez a kép -lépett melléje a kereskedő, aki már jó ideje figyelte: -Valóban figyelemreméltó alkotás, az egyik legnevesebb kortárs festő munkája. Ha tökebefektetésnek szánja, mondhatom, hogy a legjobb kamatot fogja hozni. Idő multával csak nőni fog a kép értéke, és a művész halála után igazán szép haszonnal adhatja tovább.

Károly nem tudta eldönteni, hogy mit is csináljon, végül úgy döntött, hogy viccesnek fogja föl a helyzetet, és faképnél hagyta a kereskedőt.

...

Az utóbbi hetekben minden nap letargikusan ébredt, amire figyelmeztette a barátja, hogy ez lesz azoknak a gyógyszereknek a mellékhatása, amiket felírt, és gyorsan felírt még egy gyógyszert a depressziójára.

Újabban, nem volt kedve semmihez sem, legszívesebben egész nap az ágyban maradt volna. A barátja azt a lehetőséget is felajánlotta, hogy feküdjön be a klinikájára, és a kezelésekkal esetleg pár hónappal is meghosszabbíthatná az életét.

Már sokszor gondolkozott azon is, hogy egyszerűen nem fogja beszédni a gyógyszereket, de barátja arra is figyelmeztette, hogy a kúra megszakítása siettetni a betegség lefolyását, és neki még voltak elintézendő dolgai, nem engedhette meg, hogy akár csak egyetlen napot is elpazaroljon.

Ma azonban meglepő változást tapasztalt kedélyállapotában. Úgy érezte, hogy tele van energiával, amit ki kell magából adni, mindegy hogy mit, csak tenni valamit. Mintha az éjjel doppingolta volna valami. Ismerte ezt a feldobott hangulatot, és tudta, hogy pár nap múlva újfent visszazuhan abba a depressziós állapotba, amiben előzőleg volt. Ez azonban csak újabb ok volt rá, hogy kihasználja ezt a pár napot. Még fogmosás közben is a feladatokra gondolt, amelyeket el kell végeznie. Olyan volt, mint a versenyló a rajt előtti pillanatban.

A műteremben dermesztő hideg fogadta, már hónapok óta nem járt lent, és a falak teljesen átfagytak, órákba telt, amíg a kandalló barátságosan felmelegítette a levegőt.

Sokáig csak állt, és nézte a lepedőkkel letakart állványokat, rajtuk a félbehagyott képekkel. Volt, amelyikhez már fél éve nem nyúlt. A palettára már rászáradt a festék, az ecsetek mosatlanok voltak, pedig sose volt rá jellemző az ilyen trehányság, de hát akkor hirtelen kellett abbahagynia a munkát.

Felidéződött benne annak a napnak az emléke, ami most egyszerre úgy tűnt, mintha kézzel fogható valóság lenne, körötte az egész műterem, és a dermesztő hideget harminc fokos kánikula váltotta fel. Mióta tudta, hogy meg fog halni, az emlékei is élesebbek voltak, mintha valami láthatatlan hatalom még ezzel is kínozni akarná.

Élesen látta Betti titokzatoskodó pofikáját, mintha egy háromdimenziós fényképet nézne. Csupa izgalom volt, ahogy akkor megjelent a műteremben, és a kezénél fogva húzta maga után, mint valami rakoncátlan gyereket, aki megmakacsolta magát, és ő valójában annak is érezte magát, tíz éves kisfiúnak, harminc évet visszafiatalodva. Persze, ezt csak most gondolja így, arra a napra emlékezve, de akkor bosszankodott, hogy félbe kellett hagynia a festést, és remélte, hogy valami fontos dolgot akar vele közölni. Persze mindig kiderült, hogy valami jelentéktelen ügyről van szó, amit rajta kívül senki se tartott fontosnak. Általában véve, megvolt benne az a képesség, hogy csip-csup ügyeknek kerekítsen óriási feneket, és valóban fontos dolgokat nagyvonalúan egy kézlegyintéssel intézzen el. Talán ez volt az, ami a férfiakat annyira vonzotta. Hogy egyszerre volt meg benne az alig nővé serdült kamaszlány kislányos egoizmusa, és az érett nő minden rafinériája. Ezt persze a vele egykorú fiúk nem tudták értékelni, és ezért állandó konfliktusban állt velük.

Gyakran hasonlította őt egy stradivarihoz, ami csak értő mester kezében nyújt tökéleteset, míg egy dilettáns csak nyekergést tud belőle kicsiholni, mindezért a hegedűt okolva. . .

Az elmúlt napok, hetek történései közül talán a Bettivel való szakítás ejtette rajta a legmélyebb sebet. Még a halál gondolata se gyötörte annyira, mint annak a tudata, hogy őt elveszítette. De tudta, hogy mindkettejüknek így a legjobb. . .

Szinte észre se vette, hogy rásötétedett, ő pedig elkészült Betti arcképével, amivel már hónapok óta kínlódott, de csak az alapozásig jutott el. Még egy utolsó pillantást vetett az elkészült képre, aztán letakarta. Eredetileg Betti születésnapjára készítette a képet, ám most már soha nem fogja neki odaadni. . . Búcsúzóul még egy utolsó pillantással szétnézett, mint a gondos gazda, aki mielőtt hosszú időre távozna, végleg meg akar győződni, hogy mindent a legnagyobb rendben hagy maga után. Ekkor látta meg a képet. A képet, ami valamennyi munkája közül a legközelebb állt hozzá. Egyszer egy kritikus barátja azt mondta, hogy ez a kép csupa fájdalom, és csak egy mazochista volt képes megfesteni. A lelke mélyén igazat adott neki, „A főnix halála” csakugyan fájdalmas kép volt, még ha nem is úgy, ahogy azt a barátja gondolta. A képen öreg csavargó volt látható a delírium tremens határán, egy fal tövében kuporgott, testét már csak rongyok fedték. Az egész képet a koldus tekintetéért festette meg. Egy alkoholtól eltorzult, ráncos, megfáradt vén arc, amin már ott voltak a halál felismerhető jelei. De a tekintete! A tekintete egy ártatlan, és öntudatlan gyermeké volt, aki még mit sem tud a világ gonoszságáról, és ezért ő is tiszta és ártatlan. Az apjának volt ilyen a tekintete, amikor utoljára látta, a halálos ágyán. Akkor napokig volt mellette, és hosszú órákig beszélgettek. Csak akkor és ott ismerte meg igazából az apját, akivel évtizedeken át annyiszor került összeütközésbe, és ez a felismerés a lelke mélyéig megrázta. Rájött, hogy előítéletek alakították a kapcsolatukat, és ezt ott nagyon szégyellte.

Hallgatta az öreg higgadtan bölcs szavait, és rádöbbsent, hogy irigyli őt. Irigyli, amiért ilyen nyugodtan várja a halált, és még a fia számára is vannak jó tanácsai. No igen, mindig várd meg a holnapot, mert az akár még jót is hozhat. Bölcs szavak! De mi a helyzet a halálraítéltekkel? Nekik a holnap csak a kivégzés napját hozza közelebb. Ezt úgy látszik még az apja is elfelejtette. . .

Elindult a kép felé, és leakasztotta a falról. Sokáig csak nézte, mintha minden ecsetvonást az agyába akarna vésni. Aztán egy könnyed mozdulattal összetörte a képet, és a maradványokat a kandalló tűzébe dobta. Hosszan nézte, amint a mohó lángok felzabálják a kép roncsait.

...

Az autó lefordult a főútról, az út minősége érezhetően romlott. Még hét kilométer zötykölődés, és meglátja szülőfalujának első házait, ahonnan már az utak is csak egy irányba vezetnek tovább. Mindig hevesebben kezdett dobogni a szíve, valahányszor közeledett a falu felé. Felelevenedtek benne a gyerekkori emlékek, amelyek még így három évtized távolából is alkalmasak voltak rá, hogy melengessék a szívét.

Tulajdonképp, ha rossz passzban volt, mindig gyerekkori emlékeihez menekült. Ez volt életének az egyetlen olyan korszaka, amikor még maradéktalanul tisztának érezhette magát, amit mondott abban mindig hitt is. Akkor még csak a végletek léteztek a számára. Aztán, ahogy nőtt, úgy kezdett mindinkább liberálissá válni.

Kezdte tolerálni azokat is, akiket nem szeretett, és megtanult kompromisszumokat kötni. Ekkor már az esze vezérelte az érzései helyett, és egyre többször hallgatott a józan belátására. Ez volt az a pillanat, amikor idealistából kezdett realistává válni. Pedig egy embernek sose szabad az ideáljait feladni, pláne nem egy művésznak, mert ha kompromisszumokat kezd kötni a világgal, éppen azt az isteni lényeket veszíti el, amiért a világra jött. Egy művész sose materialista, hanem inkább idealista lény. Ezért jött ő mindig ide vissza, hogy megkeresse azt a valakit, aki egyszer ő volt, hogy megkeresse egykori idealizmusának összetört cserepeit, és megmentse, amit még meg lehet menteni belőlük. Olyan volt ez, mint egy pszichiátriai kezelés, amikor a terapeuta előhívja a páciens múltjának azon emlékeit, amelyekkel minduntalan összeütközésbe kerül jelenlegi életében.

Az autó átsuhant a falun, anyjának a háza kint állt a falu végén, egypár bokor és az erdő társaságában. Ideális hely egy gyerekkor számára, de a civilizációnak alaposan meg kell küzdenie, ha el akar ide jutni. Kiváltképp az őszi esőzések, és a tavaszi olvadás idején. Szerencsére most fagyott volt a föld, és így nem kellett sártengeren átgázolnia. Kiszállt a kocsiból, és megpillantotta az anyját, aki már a tornácon állt, és őt figyelte. Mint mindig, ha valamelyik gyereke előzetes bejelentés nélkül érkezett, most is nyugtalanság tükröződött a tekintetében.

Utoljára akkor járt itt, amikor az apja metszés közben leesett a létráról, és eltörte a lábát. Mint utóbb kiderült, ez a lábtörés végzetes volt a számára, mert az öreg megmakacsolta magát, és nem volt hajlandó befeküdni a kórházba, és a szövődmény pár hét alatt elvitte. Mikor megérkezett, már nagy fájdalmai voltak, de nem hallott tőle egyetlen jajsót sem egész idő alatt. Az anyja ráncos, reszkető kezei közé fogta az arcát, és egy pillanatig úgy vizsgálta mindent látó szemével, ahogy csak egy anya tudja a gyerekét nézni, hogy egy pillanatra azt gondolta, mindent tud. A kedvenc ételével várta, mint mindig, és ő eltöprengtetett a rejtélyen, hogy honnan a csudából tudhatta, hogy a fia éppen ma fogja meglátogatni. Mindig ez volt, akkor is, ha bejelentés nélkül érkezett, és mikor egyszer rákérdezett, hogy hogyan van ez, azt válaszolta, hogy éjjel megálmodta, vagy reggel, amikor felkelt, valami furcsa előérzete támadt...

Leült az asztalhoz, és gondolattalanul nézte, ahogy az anyja az ódivatú vaskályha, és az asztal közt sürgött-forgott, de a máskor oly ínycsiklandó finomságokban, amiket az anyja eléje rakott, most csak étvágytalanul turkált. Végül feladta, és kiment a kert végébe, ahol az erdő kezdődött, első fái már a kerítésen belülrre kerültek. Gyerekkorában mindig ide járt, mikor haragba volt a világgal.

A lombok közé menekült, és csak az éhség verte ki onnan. Mennyit fantáziált itt, képzeletének megannyi lényével népesítette be ezt a helyet, akiknek még nevet se adott. Egyszer aztán valamilyen könyvben olvasott a mitológiai kentauokról, és képzeletében rögtön idetelepítette őket. Azután már napirenden járt ide, és egész délutánokat beszélt át velük. Ekkoriban kezdődtek el az iskolai konfliktusok is, mert nehezen viselte a tanárok megkövetelte fegyelmet, és a kentauoknak mindig voltak bölcs tanácsaik a számára, és ha kellett, meghallgatták, és igazat adtak neki. Arra gondolt, hogy milyen jó volna, ha most is meghallgatnák, és okos tanácsokat adnának neki, de már biztosan nem laknak itt.

Lépéseket hallott a háta mögött, és az anyja hangját hallotta:

-Nagyon beteg vagy fiam?

-Nagyon, anyám.

-Gyógyíthatatlan?

-Gyógyíthatatlan.

...

A recepciónál levő lánnyal először nem tudta magát megértetni, végül is találtak egy közös nyelvet, amit mindketten beszéltek. Kivett egy szobát meghatározatlan időre, aztán felment a szobába. A több órás utazás alaposan kimerítette.

A tulajdonos gondosságával vizsgálta meg a lakosztály felszerelését, nem szerette volna, ha az elkövetkező napokban bosszankodnia kell, mert nem működik a vécé, vagy elromlott a vízcsap. Csak egy kézibőrönddel érkezett a szállodába, utazáshoz sose szerette becsomagolni a fél ruhatárát, csak a nélkülözhetetlen ruháit hozta magával, pár alsóneműt, és a mindennapi tisztálkodáshoz szükséges szereket. A legtöbb ember akkor se képes kizökkenni a mindennapok megszokott életritmusából, ha éppen pihen, és szabadsága alatt is kényszerűen érez rá, hogy jól bejártatott életét élje.

Pedig a szabadság éppen arra való, hogy megszabaduljunk a hétköznapi monoton ritmusától, és ez csak akkor lehetséges, ha hátrahagyjuk annak kellekeit is. Ezért aztán inkább azt a kellemetlenséget is vállalta, hogy kölcsönzöböl volt kénytelen a megfelelő ruhát kivenni, ha éppen olyan meghívása akadt, ahova szmoking volt kötelező.

Nem volt kedve a kicsomagolással bajlódni, ezért a bőröndöt, úgy ahogy volt, betette a szekrénybe, majd a panorámaablakhoz lépett, ami az egyik hótól csillogó csúcsra nyújtott kilátást. A fenyőerdő néhol kis híján egészen a csúcsig elért, és a síelők olyanok voltak, mint apró hangyák a hangyabolyban. A látvány lenyűgözte, mint mindig, ha hegyekkel találkozott. Alföldi születésű lévén már majdnem felnőttné volt, amikor először találkozott hegyekkel. Szülőfalujában már akkor a csúcson érezte magát, ha felment a házuk padlására. A hegycsúcsokkal kapcsolatban idővel kialakult benne egyfajta rejtett szimbólumrendszer. Az ember, amikor először lát hegycsúcsot, az első, amire gondol egy piramis, és ez nem véletlen, mert az egyiptomiak, mikor a sivatagban felépítették a leghatalmasabb fáraók sírjait, tulajdonképpen egy mesterséges hegyet építettek, ami majd ugyanúgy az örökkévalóságnak hirdetik építetőjük hatalmát, mint a valódi hegyek az istenek hatalmát, akik teremtették azokat.

Nem lehet véletlen, hogy az emberiség megannyi fontos eseménye a hegyekhez kötődik. Ábrahám a hegyekbe vitte feláldozni Izsákot, Noé bárkája az Ararát csúcsán akadt fenn, Mózes a hegyen kapta meg a tízparancsolatot. Az emberek fantáziáját mindenkor felcsigázták a megközelíthetetlen hegyek. Kell-e ennél jobb menedék az isteneknek? És vajon mi hirdethető jobban a hatalmukat? Hát ezért kellett az embereknek is hegyeket építeni, hogy ne múljanak el nyom nélkül.

Egyszerre szinte elviselhetlenné vált számára a gondolat, hogy ő nyom nélkül fog elmúlni. Mióta tudta, hogy meg fog halni mániájává vált ez a gondolat. Nem ringatta magát illúziókban, tudta, hogy csak egy közepes festő, akinek van ugyan egy pár jó képe, de összességében csak közepes, semmi eredetit, semmi figyelemreméltót nem alkotott.

A gondolat elkésztető volt. Lent megszólalt a zene, valahol táncmulatságot rendeztek.

Fogalma sem volt, hogy hány órát aludt, amikor este felébredt. Még csak nem is vacsorázott, és már hiába is ment volna le, már az étterem is bezárt, de nem is volt éhes. Úgy érezte, hogy most, azonnal muszáj kiszabadulnia a falakkal körülzárt tér fogságából, és nekivágott a végtelen hónapnak, ami a holdfényben vakítóan ragyogott. Hideg volt, a higany jóval a nullpont alá süllyedt, és érezte, hogy a jeges szél máris vörösre csípte a bőrét. A hó ropogott a lába alatt, és minden lépésnél lábszárközépig süppedt a méteres hóban. Jólesett neki a mozgás ebben a csípős hidegben, egész nap ki se dugta az orrát a szobájából, még az ebédet is felvitette, mintha tudat alatt attól félt volna, hogy netán valamelyik ismerőseivel találkozik, és magyarázkodásra kényszerül.

A legutóbbi napokban ijesztő változásokat tapasztalt magán. Arca elvesztette egészséges színét, a haja hullani kezdett, szemei karikásak, beesettek lettek, ezzel együtt étvágytalanná vált, minek következtében úgy lefogyott, hogy azok a ruhái, amelyek néhány hete még épp, hogy jók voltak, mostanra már pár számmal nagyobbak lettek.

No igen, úgy látszik megkezdődött a fizikai leépülés, gondolta keserűen, és maga se tudta miért, de volt ebben a gondolatban némi kajánság is. Lehet, hogy ez már az értelem kajánsága, amely végül mégiscsak diadalmaskodott a benne lakó ösztönlény fölött? Éveken át annyiszor volt kénytelen kapitulálni előtte, hogy most elégtétellel veszi tudomásul a pusztulását, jóllehet azt is tudja, hogy az ő pusztulása neki is pusztulást jelent. Ez is csak az ember sajátja, hogy sokszor maga magának a bírója, és gyakran a hóhéra is.

Mert az állat tiszta ösztönlény, aki, ha az élete veszélyben forog, a végsőkig harcol életéért. De az emberben ott rejlik az értelem, egy másik én, ami könyörtelen ítéletet mond minden tetteről, és egy élet során számtalanszor kerülhet konfliktusba az ösztönlénnyel.

Ezek a konfliktusok néha olyan súlyosak, hogy az ember önpusztításba menekül, elkezd inni, vagy éppen bódító álmokban keres menedéket, végső megoldásként pedig ott az öngyilkosság. Okos emberek ezt ismerték föl, és ezért találták ki a mindent megbocsátó Istent, aki megelégszik azzal, ha az ember megbánja bűneit, és feloldozást ad, még a legelvetemültebb gyilkosnak is.

Igen, a vallás úgy próbál meg felmentést adni az ember cselekedeteire, hogy mindent eleve elrendeltnek tekint, és így még a bűneinket is csak egy felsőbb hatalom akaratának tartja. Csakhogy mi van azokkal, akik nem képesek a hitre? Nekik saját maguknak kell elszámolni lelkiismeretükkel...

Kikerült a szálloda fényköréből, és áthatolhatatlan sötétség vette körül, csak a hold világított, de most azt is eltakarta egy felhő. Lehajolt, és egy marék havat gyúrt össze hógolyóvá, majd egy önfeledt mozdulattal a hold felé dobta. Boldog volt. Hetek óta először érezte magát felhőtlenül felszabadultnak, szinte már gyermekien felelőtlennek. Ahogy így ment az éjszakában, léptei alatt ropogott a hó, egyszer csak, mintha kiáltás tépte volna szét a csendet.

Megállt, hogy füleljen, de úgy zihált, hogy egy gőzgép se csinált volna nagyobb zajt.

Ennek ellenére meghallotta az újabb kiáltást, és elindult abba az irányba, amerre a hangot sejtette, inkább csak az ösztöneire bízva magát. Mikor már hosszabb ideje nem hangzott fel újabb kiáltás, és attól tartott, hogy eltévedt, kétségbeesetten beleordított az éjszakába. Kis idő múltán, mintegy válaszként, újabb kiáltás hallatszott, és ezután már így válaszolgattak egymásnak, mindaddig, amíg csak rá nem bukkant a félig megfagyott lányra. Egy fa tövében feküdt, síelés közben nekiütközhetett a fának, és eltörte a lábát. Ha még pár óráig itt marad, biztos, hogy megfagy, már így is alig volt élet benne. Már csak percekre tért magához, aztán megint visszazuhant az öntudatlanságba. Az egyik síléc mellette feküdt a havon, a másik kettétörve, egyik csonka darabja a lábán, a másik részt nem látta sehhol.

Kiáltásokkal igyekezett magát biztatni, hogy igyekezzen koncentrálni, mert a nyugtatók hatására, amiket szedett, kezdett szétszóródni a figyelme.

Legyengült szervezetének óriási erőfeszítésébe került, hogy a lányt, akinek a tehetetlenségi erő is megkétszerezte a súlyát, ráfektesse az épen maradt lécre. Végül azonban sikerült, és a bot segítségével tolta maga előtt.

Mindeddig nem is sejtette, hogy mennyire eltávolodott a szállodától, csak most, hogy már jó ideje ment, és még semmi se jelezte, hogy közel lenne hozzá. Nem tévedhetett el, hiszen a nyomait követte visszafelé, bár meglehet, hogy jókora kerülőt kellett megtennie.

Mindenesetre az összeesés hátárán volt, mire a szállodához ért, ahol néhány alkalmazott cigarettázott, a parázsló cigaretták olyanok voltak a kezükben, mint szentjánosbogarak csoportja. Amint észrevették, a segítségére siettek, és átvették tőle az eszméletlen lányt. Mire felért a szobájába, annyi ereje se volt, hogy levetkőzzön, ruhástól zuhant az ágyba.

...

Úgy ébredt, mintha ájulásból térne magához. Nem emlékezett rá, hogy az éjjel álmodott volna valamit, bár az utóbbi években egyre ritkábban emlékezett az álmaira. Volt az életében egy olyan szakasz, amikor intenzíven érdeklődött az álmok iránt, egy egész füzetet írt tele az álmaival. Akkoriban sok olyan könyvet olvasott, ami az álomfejtéssel foglalkozott, és általában minden érdekelte, ami a misztikummal volt kapcsolatos.

A misztikumhoz való viszonya tulajdonképpen máig sem változott. Nála a misztikum volt az, ami másnál a vallás. Nem hitt Istenben, ahhoz túlságosan individualista volt, de hitt benne, hogy a halállal nem fejeződik be semmi. Képtelenségnek tartotta, hogy fizikai megsemmisülésünk után ne maradjon belőlünk semmi. Úgy képzelte el az életet, mint valami ujjlenyomatot, amit a felsőbb énünk, amit ő egónak nevezett, hagy a világon. Hitt a reinkarnációban, és az egóban. Halálunk után az egó tovább él, és egy idő után szükségét érzi, hogy megnyilvánuljon, és keres magának egy testet. Azokat az embereket, akiknek az életük során is megmarad a kapcsolatuk az egóval, nevezik itt a földön prófétáknak, vallásalapítóknak, vagy egyszerűen csak zseniknek. Egy barátja, akinek elmondta ezt az elméletét, felvilágosította, hogy a középkorban biztosan megégették volna, mint istentagadó eretneket. Még szerencse, hogy nem élünk a középkorban, felelte akkor...

Felkelt az ágyból, bár úgy érezte, hogy az egész napot át tudná lustálkodni. Amikor visszanézett az ágyra, észrevette, hogy a párnán csomókban ott a haja. Próbálta fésülködéssel eltüntetni a kihullott haj helyét, de sehogy se sikerült. Végül megunt a hiábavaló kísérletezést, és egy sapkát húzott a fejére. Lement a recepcióra, és a programlehetőségek után érdeklődött. Kiderült, hogy reggeli után indul egy csoport az egyik csúcsra.

A gyülekező a szálloda előtt volt, ahol elszánt arcú turisták várakoztak, akik elhatározták, hogy délre már a csúcsról fognak gyönyörködni a táj szépségében. Legalábbis arról a helyről így tűnt. A csoporton látszott, hogy többségük már ismeri egymást, nem először túráznak így együtt, és így ő magányosan állt a csoport szélén.

A látszat csalóka volt, a csúcs mégsem volt olyan közel, mint amilyen közelinek látszott, és az első kilométerek után lemaradt. Már azon kezdett gondolkodni, hogy visszafordul, amikor egyszer csak megérkeztek a csúcshoz. A többiek pihenés nélkül mentek tovább, de ő leült az egyik sziklára. Úgy érezte, hogy muszáj kifújnia magát, mert szétszakad a tüdeje, és zihálva kapkodta a levegőt:

-Álljon fel, mert megfázik!

Összerezent, és hátrapillantott. Pár méterre tőle egy nő állt, és őt figyelte. Nem volt már fiatal, és szép se, de volt benne valami, ami megfogta:

-Miért maradt le a csoporttól?

-Csak ki akartam fújni magam.

-Nem a legjobb ötlet, összeszedhet egy alapos tüdőgyulladást.

A nő a kezét nyújtotta, és felsegítette:

-Maga miért nem ment velük a csúcsra?

-Már jártam ott fent. Tudja, minden évben itt töltök pár hetet, és minden évben megmászom a csúcsot. Most kihagyom. Maga először van itt?

-Először.

-Tudja, én húsz éve járok ide, azóta tart a szerelem. Azt hiszem, az emberek kicsit bolondnak tartanak...Nyugodtan szóljon rám, ha untatom a fecsegésemmel.

Alig figyelt a másik szavaira, így azok nem is untatták:

-Nem untat.

-Akkor jó-bólintott a nő,- és hallgatott egy sort, majd újból megszólalt. -Ma reggel olyan volt a szálloda, mint egy felbolydult méhkas. Tegnap éjszaka egy lányt hoztak a szállodába, aki balesetet szenvedett, és órákig feküdt a fagyban. Ha nem talál rá valaki, aki a szállodába hozta, hát nem éli túl ezt a kalandot. És tudja, mi a legviccesebb? Hogy a megmentő a nagy kavarodásban eltűnt, pedig a lány szülei egész reggel a lányuk megmentőjét keresték, hogy köszönetet mondhassanak neki.

-És a lány?

-Azonnal kórházba vitték, már túl van az életveszélyen.

...

Nyugtalan volt, és baljós előérzetek gyötörték. Tulajdonképpen azt sem értette, hogy mit keres itt ezzel a félbolond nővel, és miért megy vele egy eldugott tátrai faluba, ahova egyébként eszébe se jutott volna elmenni. Általában rejtély volt a számára mindaz, ami az utóbbi pár napban vele történt, az a felfokozott hedonizmus, ami a halálnak még a gondolatától is irtózott. Mintha nem is azért lenne itt, mert a halálra akar felkészülni, hanem életerőt gyűjtött volna. Még a régi álmai is visszatértek. Múlt éjjel például Bettivel álmodott, de nem fiatal lánynak látta, ahogy megismerte, hanem öregasszonynak, ahogy már nem fogja látni:

-Tudja, a faluban, ahova megyünk, van egy kicsi, fából ácsolt kápolna. Csak kevesen férnek be, jobbára a szállodában lakó vendégek járnak a misére.

Megállt, és a nőre nézett:

-Maga most misére visz engem?

-Igen, de nem muszáj a misére bejönnie, csak a kápolnát szerettem volna magának megmutatni.

-Maga vallásos?

-Maga nem?

-Nem hiszek Istenben.

-Hát akkor miben hisz?

-A nőben. A nő az én számomra szinte metafizikai lény, mert csak a nő képes olyan dolgokra, amiket az ember jobb híján az Istenre ruházott. Mert az ember valahol a lelke mélyén túlságosan is rossz véleményrel van magáról ahhoz, hogy itt a földön keressen magának isteneket. Mindenesetre a titkot, amit annyi férfi próbált megfejteni a nők már régen tudják, mert ők maguk a titok.

-Ez roppant hízelgő ránc nézve, de akkor hol vannak a férfiak?

-A férfi maga a brutális valóság, az őserő, a maskulin, aki uralkodik, de minden tettének középpontjában ott van a nő. A férfi küzd az asszonyért, akit szeret, számára mindennek a jelképe, a barátság, a szerelemnek, a gyűlöletnek. A férfi a pusztítás, aki uralkodásra termett, de ott van mellette a nő, aki begyógyítja a sebeket. Így lesz teljes a harmónia, így áll helyre a rend, amit minden vallás megfogalmaz a maga szavaival. Isten mellett ott az ördög, a jing mellett ott a jang, a jó mellett ott a démon. Még a mesében is kell lennie boszorkánynak, hétfejű sárkánynak, akit a legkisebb királyfi legyőz, és elnyeri a királylány kezét. Ez a harmónia a világban. De ha egyszer a harmónia felborul, akkor történnek a legsúlyosabb katasztrófák, törnek ki a háborúk, forradalmak, dühöngnek éhínségek.

Elhallgatott, a másik is hallgatott, és így mentek sokáig egymás mellett, majd a nő váratlanul megszólalt:

-Tetszik nekem, amit mond.

-Amikor imádkozom hasonló gondolatok járnak a fejemben. Elmegyek gyónni, pedig sokszor nem is érzem magamat bűnösnek, de tudom, hogy Isten előtt igenis az vagyok. Az ember csinálta törvények sose lehetnek olyan szigorúak, mint Isten törvényei, mert az emberek csak azt tartják bűnnek, ha gyilkolunk, de Isten már azt is, ha a gyilkolás gondolata felmerül bennünk.

Hirtelen megállt, és tekintetével igyekezett a másik pillantását elkapni:

-Ugye a maga vallása bűnnek tartja az öngyilkosságot?

A másik meglepetten nézett rá, látszott rajta, hogy nem egészen érti a kérdést:

-Igen.

-Miért?

Most már végképp zavarba jött, kiváltképp, hogy a férfi olyan várakozással nézett rá, mintha a válasza bármit is eldöntené. Önkéntelenül is igyekezett a másik tekintetét kerülni, amikor válaszolt:

-Mert az ember azért született, hogy küzdjön.

Megérkeztek a völgy peremére, lent békésen húzódott meg a kis falu, havas háztetőivel olyan volt, mint egy giccses képeslap. Megfogták egymás kezét, és lecsúsztak a völgybe. Pont a kis kápolna előtt fékeztek le. A hívek már gyülekeztek a misére, öltözékükről megállapíthatta, hogy többségük szintén turista:

-Nos, hogyan tetszik?

Megnézte a kápolnát, és mellette a haranglábat, amiben a harang épp akkor szólalt meg, és amit falusi mesterek ácsoltak, tudásuk legjavát beleadva:

-Szép.

-Nem akar bejönni? Ott bent már nem olyan szép, de a pap szépen prédikál.

Kicsit habozott, és eljátszott a gondolattal, hogy elfogadja a meghívást:

-Kint megvárom.

Felhangzott a harmónium, és a hívek elindultak befelé.. Bent egy zsoltár dallamát kezdte el játszani a harmónium, és csakhamar bekapcsolódtak a hívek is, hamisan, akadozva kezdtek énekelni. Az ének sehogy sem akart ráhangolódni a harmónium játszottá dallamra, hol az nyomta el az éneket, hol az ének a harmóniumot, míg végül kivált egy erős basszus hang, és most már az vezette az éneket. Gyerekkorából ismerős volt neki a dallam, amikor az anyja mellett ülve a templomuk padjában sokszor hallotta ugyanezt az éneket, és nem egyszer próbálta ő is énekelni, de törékeny gyerekhangja elveszett a felnőttek énekében. Észre se vette, és dúdolni kezdte a dallamot. Néhol, ahol tudta ott a szöveget is énekelte. Aztán elhallgatott a harmónium, és a pap kezdett beszélni. Tisztán, érthetően ejtette ki a szavakat, hogy még a leghátsó padokban ülők is értsék. Hallgatta a pap monoton prédikációját, mintha egy tamtamot püfölnének fáradhatatlanul, nem zökkenve ki az egyhangú ritmusból, és lassan már a szavak értelme el se jutott az agyáig, olyanok voltak, mint vízcseppek kopogása a bádoglapon. És ekkor megértette: Végre megértett valamit abból, amit annyi nyelven hirdetnek, de csak keveseknek adatik meg, hogy értsék is. Megsejtette az első keresztények titkát, akik nyugodt szívvel léptek arénába, ahol kiéhezett fenevadak várták őket, és derűsen fogadták a halált. Megfejtette a titkukat, hogy a halál nem jelentett a számukra mást, mint átlépni egyik dimenzióból a másikba, ahol megszabadulnak mindentől, ami beárnyékolta földi életüket. A felismerés ujjongó örömmel töltötte el, szinte eksztatikus állapotba került. Szeretett volna mindent lehányini magáról, mindentől megszabadulni, csak rohanni, rohanni...

...

Nekidőlt az ajtónak, ami becsukódott a háta mögött, hogy egy kicsit kifújja magát. A megeroltető meneteléstől még mindig zihált, és légszomja volt. Mikor kicsit kifújta magát, körülnézett a szobában, amiben épp olyan kaotikus rendetlenség burjánzott, mint otthoni lakásán. Valami rejtélyes oknál fogva gyerekkorától vonzódott a rendetlenséghez, és felnőttként is valami perverz gyönyört érzett, ha módjában állt valahol rendetlenséget csinálni. Nem, nem holmi lustaság volt ez a részéről ezt biztos tudta, hanem valamiféle esztétikai szükséglet. Úgy gondolta, hogy a művészetnek szüksége van a káoszra, arra a káoszra, amelyben benne rejlik a tökéletes harmónia. A művész kicsit olyan, mint Isten, aki a káoszból megteremtette a világ harmóniáját.

Elindult a fürdőszoba felé, aminek az ajtaja beledagadt a keretbe, és jókora erőfeszítésre volt szüksége, hogy kinyíljon. Belépett a fürdőszobába, ahol a mosdó fölött a falra erősített tartón ott volt a borotva. Pár percig elbíbelődött, míg végre sikerült kiszereznie a pengét a borotvából. Még egyszer utoljára szemügyre vette az arcát a tükörben, ami most az elhatározás nyugalmaival nézett vissza rá.

Pedig még semmi sem volt végleges. Mielőtt megtette volna a döntő lépést, utoljára még eljátszott a gondolattal, hogy mi lenne, ha mégse tenné meg. Mindig, valamennyi lépése után megkísértette a kérdés, hogy mi lett volna, ha mégsem ezt, hanem amazt határozza. A válasz sosem volt olyan egyértelmű, mint most.

A metszés szinte sebészi pontosságú volt, a vér széles sugárban lőtt ki a sebből. Arcát a legutolsó pillanatig nézte a tükörben, mintha nem is az övé volna, még az is átvillant az agyán, hogy milyen jó önarcképet tudna most festeni. Amikor már álltányi ereje se maradt, a földre zuhant és elvesztette az eszméletét...

-Mit csinálsz, fiam?

-Elmegyek, anyám.

-Hová mész?

-Apához.

-Ne menj!

-Nem tudok maradni, félek, anyám.

-Mitől félsz, fiam?

-...

-Félsz, hogy eljön érted a halál, ezért most elébe mész.

-Igen.

-Rossz vagy, fiam. Ti holtak elmentek, és az élőkre nem gondoltok. Itt hagyod öreg anyádat a szomorúságnak.



Homage a Bartók (akvarell)

SZÁJBELY ZSOLT

Mintha forogva járnánk a táncot...

Mintha forogva járnánk a táncot
Távolból talán figyelő fellegek
Kísérik ritmustalan mozdulataink
Mintha lebegve széllel dacoló
Vitorla volna a magárahagyott Én
Jeltelen ásító holnapok füstködén
Csak időtlen pihennek távolodó tettek
Lerázva a koszt mezítelen vágatunk
Ordító puszták felszentelt köterén

Mintha forogva járnánk a táncot
Körbe ölelnek hegységek jellemek
Aranyhídon sétálva mint vizeken túli
Marcona köd-hajók Te hatalmas Élet
Gyermeked igáját nyögve kérlek
Hullajtsd ajkamra a szívárvány cseppjeit
Menj farkasok kórusa táplál szüntelen
S az álom lángjának fényében égve
Keletre szunnyad árnyékod jeltelen

Nem hagyunk otthon semmilyen vágyat
Céltalan próbák gátjain suhanunk
Talpunk alatt ezüstöt szikrázik a Magány
Mondták az Élet csupa talány talán
Mi magunk alkottuk e kételyt izzó fáklyát
Ó természet hintsél bár nyakamra parazsat
Mégis daccal hirdetem jogod az Ember felett
Mit élte során önös kényszerből elfeledett
Nyújts hát kezébe illatos szirmokat



Lebontás előtt (akvarell)

MAGDÁS EMŐKE

Magány

"S meghalnod mégis egyedül kell" Dsida

Holtan feküdt ma egy öregúr az út szélén. Emberek jöttek-mentek körülötte, autók suhogtak el, meg-meglibbentve ősz haját. Egy nő hisztérikus rohamban tört ki, amikor meglátta a mozdulatlan testet, és sikoltotta a téren, hogy "jaaaaajmeghaaaltvalakiúristenmeghaltvalakiiii!" Előbb a sivító hangjára lettem figyelmes, ami a tudatomba hasított. Éppen lehorgasztott fejjel jöttem ki az iskolából. Elnéztem aztán az utcát. Mindenki nyüzsgött, mindenki fázósan sietett. Hideglelős szél rázta meg a csontjaimat is. Az Elmúlás szele. Egy virágárus bódénál, az öregúrtól nem messze két pihezakállas legény szórakoztatta az eladóleányt. A leány csengőbongó nevetése betöltötte a széles utcát. Egy gyermek szórakozottan csokoládét majszolt a buszmegállóban. Egy férfi mellette újságot olvasott. Munkások lödörögtek hazafelé. Senki nem figyelt az őszhajú öregúrra. Szerettem volna lehajolni mellé és szerettem volna rásimítani a tenyerem az arcára, szerettem volna legalább egy halk imát mondani érte, vagy csak úgy, egyszerűen elidőzni mellette, hogy ne legyen annyira egyedül. Barátságból... de siettem, én is siettem... Akárcsak a többiek. Aztán két rendőr jött. Körüljárták vagy hatszor a testet és végre terítettek rá valami rongyot. Nem mintha riasztó lett volna a látványa. Elnéztem a várost. Az emberforgatagot, a sietést, a közönyt, ami az arcokra telepedett. Egy Dsida vers jutott eszembe hirtelen. Hogy meghalunk mégis egyedül kell. Lehetünk akármilyen gazdagok vagy áldottak, de a halálunk pillanatában mégis egyedül maradunk. S hirtelen akkor, abban a pillanatban roppant egyedül éreztem magam... Meg se fordul talán a fejünkben, hogy holnap vagy a következő percben mi is lehetnénk az öregúr helyében. Te, aki éppen újságot olvasol a buszmegállóban. Te, aki éppen mellettem mentél el az utcán sietősen. Ti is, akik a leány arcába csimpaszkodtok a tekintetekkel. Bárki. Kiszolgáltatottan. Tényleg ennyi volna az egész? Tényleg egyedül maradunk majd, mi is, te is, ő is, én is? mint az a bácsika ott az utca szélén? Nem igazság, nagyon nem igazság...

Találkozások

Vannak emberek, akiket egy időre ajándékba kapunk, hogy elkísérjük élete egy szakaszán. Nem igazán azért, hogy birtokoljuk, vagy uralkodjunk felette.

Meg azért sem, hogy tanácsainkkal megfojtsuk. Néha csak azért, hogy menjünk mellette. Átláthatóan. Az igazi találkozások pillanatában belopakodunk egymás életébe, és a lelkünk jót ücsörög egymásnál. Ugyanarra a dalra rezdülünk. Érezzük egymást. Az emberek azt mondják, hogy nem szeretnek szenvedni. Én mégis szeretek. Szeretem, ha valaki eszeveszetten hiányzik. Ha ott lappang az a torokszorító érzés minden porcikámban, hogy mindent odaadnék abban a pillanatban, hogy újra találkozzak veled. Érezem újra ugyanazt a dallamot a lelkemben. Az ő dallamát és az ő rezdülését. Van ezekben a találkozásokban is valami nagyszerű és megdöbbentően furcsa. Az élet összehoz két embert itt vagy amott, mintha a Véletlen játéka volna csupán, aztán összeköti őket a barátság láthatatlan szövődékével. Hogy aztán sohase felejtjük el azt a dallamot, azt az illatot, azt a hangulatot, amit élénk terelt, és azokat az érzéseket, amiket a lelkünkbe csempészett.

... Ma újra érzem a gombócot a torkomban. Sajnálom azokat az embereket, akik ezt nem érzik. Akik nem értenek a gombócokhoz. Akik úgy táncolnak át az életen, hogy nem érzik a szerelmet. Azt az érzést, amikor ha nem látod rögtön azt a valakit, akkor belehalsz. Ha nem ölel meg rögtön, akkor is belehalsz. Sajnálom őket.

De van még olyan is, aki érti ezeket a gombócokat. Jó, hogy van...

Őszi gondolatok

Régen, nagyon régen mindig halálfélelmeim voltak. Ősszel, amikor korábban telepedett közénk az este és a sűrű, barna sötétség belopakodott a fák közé, mindig az elmúlás hangulata nyomta a vállaimat.

Ősszel, évekkkel ezelőtt halt meg dédnagyapám is. Még mindig emlékszem rá. Nagy kalapot viselt és délutánonként kint ücsörgött az udvaron csendes mosolygással. Soha nem szólt egy szót sem.

A barázdás arcára nyugodtságot festett az alkony, a munkától kérges kezében, megsárgult ujjai között újságpapírból sodort cigarettát tartott. Amilyen csendesen jött-ment, botorkált közöttünk, olyan csendben is halt meg. Akkortájt már ezer színben pompáztak a fák lombjai és fanyar szőlőillat lengedezett a vidéken. A dédnagymamám is talán ősszel halt meg évekkkel később...őneki ébenfekete haja volt még nyolcvan néhány évesen is, és az arcán ott volt az a kis két aranyos, piros folt, amelyet a gyermekrajzokon látni királylányok arcán. Most már nincsenek halálfélelmeim. A fák is mást susognak mostanában, amikor kimegyek a hegyre a betonrengetegből. Azt susogják, hogy élni jó, és jó nekem a lombok alatt, a virágok között, és jó a dércsípte hajnalban is, amikor még mindenki alszik, s csak hatkor szól a harang és a pásztorfiú botján a csengettyű, amikor elhalad az utcánkon a nyájjal...

Hány perc a boldogság?

Az emberben van valami ösztön, ami arra sarkallja, hogy mindig a legbiztosabb pontot válassza ki magának. Még akkor is, ha netalán a boldogságába kerülhet.

Szabad vagyok és te is szabad vagy. Félelmetes ajándék. Mindenkinek van egy kis dobozkája, amiben elraktározza a soha meg nem tett és soha ki nem mondott dolgait. Neked is, nekem is. Majd, amikor öregszel, néha ott settenkedik körülötted az a kérdőjel: Mi lett volna, ha...? Vagy halkán felsóhajtasz: Ó, bárcsak akkor okosabb lettem volna! Jól megmondta Steinbeck: csak EGY történetünk van. Minden regény és költemény alapja, a bennünk zajló örök küzdelem jó és rossz között. Néha felvetődik benned is, talán. Jól tettem? Így volt a legjobb? EZ az igazi boldogság? Biztosan révbe értem? Nem tehettem volna másképp? Talán ránézel a társadra és elmélázol egy régi szerelmeden is. Mi lett volna, ha mást választok éppen, és nem pont őt? Vagy elnézed a munkádat, és megkérdezed magadtól: ez az, amiben a legjobb vagyok? Sosem jut ilyen eszedbe? Nekem igen, néha igen, be kell vallanom. Tényleg csak EGY történetünk van. Az életem folyamatosan halad a vég felé. Minden perc egyre közelebb visz a halálhoz - megállithatatlanul és visszafordíthatatlanul - ami ellen nem védekezhettek, csak meghajolni tudok. Döntések. Kapcsolatok. Lehetőségek. Szabadság. Minden egyes döntésemmel elfogadok és visszautasítok. Elfogadok egyet és visszautasítok százat. Érzed a különbséget? Minden egyes IGENem NEMet jelent a többi dologra. Egyet azonban nem felejtök sohasem, s jobb, ha Te sem felejtöd egy percre sem. Hogy az elmulasztott dolgoknak és az elhallgatott szavaknak is következményei vannak. Minden elmulasztott és megtett cselekedetteddel, minden kimondott és elhallgatott szavaddal felelős vagy saját magad és mások jövőjéért. Légy őszinte. Légy tiszta, bátor. A pillanat a fontos. Az ITT és a MOST. Vigyázz. Egy tucat lehetőség van, de csak EGY életed. El ne szalassz egyetlen lehetőséget sem. Fuss a szíved után. Hagyd a biztosat. Kívánd a Jót, mert ki tudja, hogy megéred-e a holnapután. A többiről igyekezz megfeleledkezni.

Ps: ez csak úgy eszembe jutott reggel, amikor lekéstem a buszt, de eszembe jutott az is, hogy mindjárt jön egy másik.

Kolozsváros olyan város...

Vannak városok és vannak helyek, amelyek örökre meghatározzák az életemet. Időnként el-elmerengek, és újra végigjáróm azokat az utcákat, ahol egyszer megfordultam, és valami miatt bevésődtek a lelkembe. Helyfüggő vagyok. Kötődöm az épületekhez, az utcákhoz, a fákhöz, a kövekhez, az illatokhoz és a ritmushoz. Minden városnak van egy belső ritmusa és egy titkosabb, leplezettebb, nehezebben megismerhető belső lüktetése, amely vagy ámulattal és lelkesedéssel tölt el, vagy elidegenedéssel és ridegséggel.

Kolozsvár egy kicsit az otthonom is. Amikor megérkezem, egyszerre élek a lüktetésben és a ritmusban. Szabad vagyok, dalra kel a lelkem. Benne élek, a forgatagban, a zajban, a várossal együtt lélegzem.

Újra enyém lesz az erdő, az erdő melletti játszótér, a földszinti bérlakásom, a Házsongárdi temető, a társasház - ahol csak fél évet töltöttem - a belső udvarával és a fiúmacskával, akit Zsuzsinak neveztek el a lakók és gyakran besurrant hozzám simogatást kuncsorogva... Mert a macskák ilyenek. Önkényes jószágok, néha be-belépnek az ember életébe, aztán tovább állnak, ha megunták... mondhatnám nem mások, mint: olcsó bundába öltözött nők.

... Az Opera előtt hatalmas park, a park közepén tó, a tó közepén vadkacsák. A fák alatt kocogó fiúk és lányok. Szökőkút mellett hegedülő konzisták, babakocsit tologató kismamák, padokon ücsörgő, szájtáti nyugdíjas nénik és bácsik. Mind szerves részei a parknak. Nélkülük nem lenne olyan, amilyen az a park. Rájöttem, hogy ők adják a sajátos ízét.

A Donát utcáról eszembe jut a tavasz. Végig van ültetve fákkal: hársokkal és akáccokkal. Tavasszal, a nagy hársfaillatban mintha életre kelne még a szegletkő is. A központban egy sétány. Ringó keblű lányok, útszéli furulyások, fonott hajú legények, batus egyetemisták...

Macskaköves utcák, régi, magas épületekkel. Ablakokból kihajoló nénik és bácsik. Lucskoskáposzta illata terjengett egy nyári napon ezen az utcán. Azóta, ahányszor végigmegyek rajta, mindig érzem, és mindig eszembe jut... és megkívánom...

És a Mátyás-tér. Szerelmi találkahely. Noha nem találkoztam ott a szerelemmel, de gyakran ültem a padon és összebarátkoztam az összes kóbor kutyával. És nem csak szerelmi találkahely. Egy kicsit talán több is annál, azt hiszem. Mintha az egész világ arra a helyre tömörülne, és azon a helyen vegyülne össze. Arabok, néger, angolok, magyarok és románok. Punkok, rockerek, emosok és tucateberek. Szegények és gazdagok. Keresztények és sátánisták. Bolondok és normálisak... Erről jut eszembe. Volt egy bácsika. Mindig ugyanabban a német katonaruhában járt-kelt, s amikor egyszer szembenéztünk egymással, a képembe üvöltött, hogy Heil Hitler! Akkor nagyon megrémültem, mert féltem, hogy SS katonát játszik és engem zsidónak néz. Ott fityegett a zsebében a pisztoly. A múltkor, amikor arra jártam, nem láttam ott és hiányzott. Megszoktam már. Szerves része volt a térnek.

A tér mellett egy utca. Az én utcám. Egy évig az egyik épülete adott otthont nekem. Szentegyház utca. A sarki épület legfelső szintjén volt az én szobám. Padlásszoba. Egészen ki lehetett látni és elnézni a város fölött. Az ágyam pont az ablak alatt volt. Ha végigfeküdtem rajta, láttam az elvonuló felhőket és éjszaka a csillagokat. Soha annyira szabadnak nem éreztem magam, mint abban a szobában. Estéknél kiültem és elnéztem a város felett, mi újság... aztán azon kaptam magam, hogy pirkad. De nem is bántam olyan nagyon. Kellott a zaj és hajnal mámor. Most ez hiányzik énnekem, azt hiszem.

Reggeli gondolatok – avagy a dolgok mulandóak

Katie Melua. Ma is csak őt hallgatom. Eszméletlenül szép dallammal tölti be a közérzetemet.

És ismét ott érzem azt a gombócot a torkomban. Imádom érezni. Csak ne tartson túl sokáig, mert akkor nagyon szomorú leszek. Tegnap egy kedves idegen megállapította rólam, hogy én egyedül vagyok. Aztán gondolkodtam rajta és rájöttem, hogy néha helytálló ez a kijelentés, és minden emberre igaz. Vannak szép pillanatok. Ha egy tökéletes pillanatkor megállíthatnánk a hömpölygő időt, akkor az maga lenne a Mennysors.

Minden, amit az enyémnek nevezhetek, valójában csak ajándék. A dolgok, a személyes tárgyaink, a könyvek, a barátságok. Elvonják a figyelmemet arról, hogy semmim nincs, és mezítelenül állok a Világügyelő előtt. Ahogy botorkálunk a Születés és az Elmúlás között, mindent csak egy időre tudhatunk magunkénak. Pont annyi időre, amennyire szükségünk van rá. Ezt kell tudni és elfogadni. Mert van, aki nem tudja, és számkivetettnek érzi magát, ha valahányszor elmúlik valami mellőle. Szerelmek, barátságok szövődékében élünk szakadatlanul, emberek jönnek – mennek körülöttünk és megállnak mellettünk, hogy karonfogva kísérjenek az életünk egy szakaszán – de csak azon a bizonyos egy szakaszon. És amikor vége, amikor már lemaradt és elsodorta az idő, akkor megállunk és rádöbbenünk, hogy hát, igen...

Az emberi kapcsolatokban nem is az a legrosszabb dolog, amikor két ember elsodródik egymás mellől. Tudjuk, hogy az úgy volt jó, és úgy kellett annak lennie, mert nem lehetett másképpen, habár irdatlanul fáj, mert jók voltak a pillanatok és a hangulatok... A legrosszabb mégis az, ha valaki szánt szándékkal és tudatosan kiszakad. Kimondja a legszörnyűbb értékítéletet az ember felett: Ne haragudj, nincs többé rád szükségem, már nem férsz el az életemben. Menj tovább egyedül az úton, és nélkülem kezdj valamit. Pár nappal ezelőtt fölöttem is kimondta egy jóbarátom. Mert az ő élete másfelé kanyarodott. És én nem tehetek mást, csak elfogadom.

Ilyenek ezek a dolgok. Bárki, aki eddig velem járt az úton, ugyanolyan hirtelen kisodródott belőle, mint ahogy mellém ért. Nincsen erőm senkit megtartani, és másoknak sincs erejük engem magukhoz láncolni. Csak azoknak kell örülni, akik még mellettünk vannak. És még vannak mellettem.

Ők is igazi – ajándékok.



Szeszfőzde (akvarell)

KALLIOPÉ KOSARÁBÓL...

Botrányos sorsok, avagy –

„Mondhatnám azt is, hogy szar az élet, de nem vagyok egy optimista típus.”

(Szávai Attila: Fészercsend)

Tudják milyen egy fészercsere? Egykor félfedeles volt.

Főfalhoz ragasztott melléképület, amiben gazdasági eszközöket tároltak. Szekeret, boronát és sok egyéb a földműveléshez szükséges szerszámot. E nagyszájú féltetők alól a történelem – hogy, hogy nem? -; kilopta a munkaeszközöket. Az ember, hogy a helyet térré alakítsa, falat húzott vagy bedesztázta a szájtáti fészercsere elejét – így teremtve meg a gulyás-kommunizmus félszerét, fél-műhelyét, fél-sufniját, fél-bunkerét, fél-feltaláló-műhelyét, félelemmentesítő félmegoldását. Kicsit el is voltunk benne, de aztán egy ÁCS (vagy annak gyereke) X-et rajzolt a gerendára; mondván, hogy „itt kell elválni”! Ez a vágás hozzátetve 1989 és 1992 között meg is történt. A *hazamentésnek* vége lett, helyébe a „nemzeti privatizáció” került. A régi fészercserekből alakult „Nagy Magyar Buhera”-műhelyekből alig-alig maradt valami. Lettek belőlük majd-jólesz-valmire nevű elfektetők, ilyen-olyan tárolók, és a félszerek félelmetes érintésvédelmi hibáiba már csak a pók kötött. Csönd lett.

Eltelt össze-vissza és majdnem húsz év, mikor egy kíváncsi fiatalember kinyitotta a fészercsere ajtaját és belesett. Volt ott minden! Ötven év hordaléka; kavics, gyöngy és iszap. Emberünket úgy hívják, hogy *Szávai Attila*. Nevét érdemes agyunkban tartani! Szükséges iskoláinak végzése idején verseket írt, tehát heveskedett. Néha-néha dobolt s a bigin mellett szaporábbakat is tudott ütni. Belekóstolt a munkáslétebe, amibe nem tudott beleszűrkedni. Újságíróskodott, teljesítette a napi penzumot, aminek nem feltétlen örült – s legyünk jóindulatúak -; pláne, ha a hír nem jött magától s azt „gyártani” kellett. Rétsági illetőségű lévén helye lett Végh József díszkrét szervezése által működő Spangár András Irodalmi Körben, ahol 2007-ben elnyerte a fődíjat. Különböző lapok külsőse, más orgánusok rovatvezetője. 2007-ben jelent meg első könyve, *Mászóka* címmel. Idén harminc esztendő.

Bemutatkozó kötete címválasztásába rendesen belenyúlt a Mindenható! (Ateistáknak a véletlen.) Egy mászóka a játszótéren nem más, mint egy rácsos állvány, amelyre a gyerekek felkapaszkodhatnak, aztán örülnek, mert túljutottak az alapmagasságon. A könyv formai, stilisztikai, tartalmi jegyei alapján úgy ítélem meg, hogy Szávai Attila – képletesen – a mászóka spiccére ért. (Második kötetéből visszaüzenve: „Ilyenkor én tudom a legjobban, milyen kicsi az ember...”) A helyenként botladozó kötet grádicsai még esetlegesek: vers-szerű építmények és prózai haikuk váltogatják egymást, de rendre feltűnnek a tágabb ívű portrék, velük a fanyar humor és az ironia, melyek háttérben a továbblépésre képtelen ember arcképvázlata látható.

Az első és második könyv között sok hasonlóság és sok különbség van. Mindkettő, mintha egy célcsoportnak íródott volna, a sietős olvasóknak, sőt miként az első kötet Brády Zoltán által jegyzett beharangozójában olvasható: „prózatabletták”, miket „villamoson, váróteremben gyorsan be lehet kapni”. Magam ugyan e helyeket inkább táskaszorongató tereknek tekintem, ahol ha van gyufa, de nincs cigi az a baj vagy megfordítva. Reménykedni persze lehet. Akik megkedvelik e rövid blikkfangoat tán a testesebb műveknek is nekilátnak, bár ezt csak a rózsaszín álom mondatja velem.

Mikor folyamatosan megjelenő írásait olvastam rendszerezésre hajlamos elmém a lehetséges irodalmi felmenőkre és az oldalági rokonokra gondoltam. (Pontosabban: virtuális családot kanyarítottam köréje.)

Ezért muszáj felemlíteni, hogy Közép-Kelet-Európa az elmúlt században a világ valaminő különös embervásárárt hozta létre. XX. századi nemzet-történelmekre szétszabható fejezetei önállótlank, lévén, hogy az „egész” egyetlen hatalmas gubanc, amiben nem születhettek tartós sorvezető trendek, vagy ha igen, azt másnap felülírták. Ez az a térség, ahol minden képtelenség valósággá válhatott s minden valóság a képtelenségbe fordult. Ez a *lehetetlennel párosuló értelmetlenség* szülte a világ számára az irodalmi abszurdot. Grendel Lajos, a *szlovákiai magyar író* így gondolta: A közép-európaiakat „szabályos időközönként valamiféle történelmi algoritmus szerint leigázzák, illetve, tulajdonképpen szüntelenül megerősokolják”.

A széles értelemben vett medence különceit nem feledve itt csak egyet neveznék meg, vélhetően a legkülönbet – már csak a mihez tartás végett -: Örkény Istvánt. Ő mindig pontos volt, mondhatni *halálpontos*. Mini-abszurdjaihoz használati utasítást is adott, sőt a műfaj meghatározását is közreadta az „Arról, hogy mi a groteszk” című egypercesében.

„Szíveskedjék terpeszállásba állni, mélyen előrehajolni, s ebben a pozitúrában maradván, a két lába közt hátratekinteni. Köszönöm. ... Ímhol egy temetés! Fölhulló hópelyhek közt, fölcsepögő könnyek fátyolán át végignézhethetjük, amint a sírásók két vastag kötélén fölbocsátják a koporsót.” Ez az alaphelyzet, majd további csűr-csavarok után a vég.

„Kérem, szíveskedjenek kiegyenesedni. Amint látják: a világ talpra állt, ...”

E kitérőre csupán azért volt szükség, hogy közelebb jussunk széljegyzetünk tárgyához, mely Szávai Attila második nyomtatásban megjelent könyvét jelenti, ami a vajúdás pillanatában a Fészercsend címet nyerte. (A „nyomtatottságot” azért hangsúlyozom, mert két hangoskönyve is napvilágot látott, melyek „új-műfajiságuk” okán nyilván egészen más megközelítést kívánnak. További adalék: a kötetet kéziratban, kötetterv formájában kaptam, így a könyv egyéb összetevőiről - tipográfia, illusztrációk, borító, ajánlás, stb. - szólni nincs módom.)

Újabb kötetében folyamatosan működő *irodalmi epéje* két-háromflekkes írásokban testesül meg. Számítástechnikában 4-6000 karakter terjedelműek. A Der Fleck foltot jelent németül. Afféle toldozást-foltozást is, más összefüggésben viszont előbbre jutást. (A túlnyomórészt német anyanyelvű nyomdászok jóvoltából terjedt el Magyarországon.) A Mászóka című kötetben feltáruuló világhoz képest, van-e vajon előbbre jutás a második kötetben? Nézetem szerint tágult az írisz, pontosabbá és gyilkosabbá vált az ábrázolás, vele együtt, természetesen, a szerző által felmérhető (megírandó) világ is. Ilyennek képzelem a darabolós gyilkost. Akkurátusan, „flekkenként” adagolja az örületet. Botránnyosan drámaiatlan hősokról olvashatunk, akik heves belső monológokkal élik kisszerű életüket. Kispolgárok. A késő Kádár-koriak és az újak; a plázakoptatók. Siralmas masztodonok és hajlékony gerincű alkalmazkodók. Átmentők és átmentettek, pályaalmatlan hülyék és abberált mini-generalisszimuszok. Papucshősök és hűségese hallgatagok. Szávai Attila széles palettán tárja elénk a jelenvaló Magyarország 30-40 %-át, azt a világot, amiről valamiképpen tudunk, de nem nagyon akarjuk tudomásul venni.

A Fészercsend közel félszáz története, haikuja egy adott szituációból indul, ami mondhatni semmiség. Mindennapi. Ám az író képtelen kordában tartani burjánzó fantáziáját, így aztán új meg újabb elemek rakódnak a történetekhez és önsorsrontó, balsorsos figuráihoz. Így alig vagy egyáltalán nem eldönthető az opuszok szerkesztettsége, illetőleg az egymáshoz torlódo, az egységen belüli számtalan további sziporka szükséges vagy szükségtelen volta. Lehet, nem is kell rajta studiózni csak olvasni és fanyarul mosolyogni vagy hahotázni. Olyanok, mint a klasszikus módszer kitalálója és végletekig fejlesztője: Marcel Proust, aki „Az eltűnt idő nyomában” című monumentalitásában a végletekig vitte a „szabad képzettársítások” technikáját. „Irodalmi nonszenszeibe” olyan léthelyzeteket tár elénk, amit az élet sosem írt meg, de éppen történhetett volna így is. Ami első ránézésre egy sima, kiegyenlített világ, az valahol valamiben valamikor hirtelen meg- és kiborul, és ömleni kezd az abszurd, a groteszk, a nem-normális. Óhatatlanul is Einstein vitriolos bonmotja jut eszembe: „A világon két dolog végtelen. A világegyetem és az emberi hülyeség. Az előbbiben nem vagyok biztos.” Az élőbeszédhez közeli, vagy éppen azt közvetítő stílusa totálisan alkalmazkodik a választott „emberszerű-lény” lét-valóságához. Tárgyi közegében is azonosul vele, s gondja van rá, hogy abból „ne szóljon ki”. A „fészercs” rokkant oldalú, dohányfüstös, pókhálós félhomályában megelevenedő más-milyen-Magyarország egy pusztulat. Iskolázottságtól függetlenül tényleges vagy „csupán” funkcionális analfabéták vegetálnak – a kívülálló szempontjából mosolyosan, botránnyosan, gyötrelmesen, szégyenben tartva.

A latolható elme pontos megfigyeléseit olvashatjuk, amiben mindig van egy pont, ahol kiderül: Szávai Attila szereti hőseit, amittől valami rezignált bánat lopódozik a háttérbe. Bárhogy forr is az epe; empátiával van irántuk, és ez tetszik nekem. Éles szemmel látatja a bábszínház esetlen figuráit, de tudja és érzi az alatt való indulatokat és mesterkedéseket. Kínzóan aprólékos realizmusa a bőséggel karöltve megmenti őt a „megmondás”, „kimondás”, „igazságosztás” végszavaitól. A dolgok soha, semmiben sem csúcsosodnak ki. Csak vannak, bonyolódoznak és minden bizonnyal a jövőben is így hömpölyögnek, szövödoznek, kuszálódoznak.

Nem tudható, hogy ez a prózakísérlet mivé nőheti ki magát, két végpontot azonban megjelölnék. Az egyik a már említett lehetséges minta: Örkény István. Az esetleges mintaadó mesterhez képest a Fészercsend sokkal csapongóbb, áradóbb, mindennapisággal átítatottabb, semhogy elérje a sűrítmény esszenciális moralitását. Szávai Attila szándéka – akár tudatos, akár nem – értékes, de írói habitusa és életkora még nem teszi lehetővé az örkényi pallérozottságot, morális mélységet. (Fentebb a haikut említettem. Macuo Basó a haiku nagymestere szerint: „Ne a mesterek lábnyomát kövessétek, hanem azt amit ők is kutattak!”)

A Fészercsend érdemi (és szükségtelen) megismételhetlenségét feltételezve azt gondolom, hogy a másik (vagy lehetséges) irány a Moldova György által újjáélesztett, felnevelt szatíra, hiszen élményanyaga, viszonyulása a világ dolgaihoz ezt bőven megengednék.

Kedvemre valók Szávai Attila határsértő írásai, mégha olykor-olykor feldereng bennük a hajdani újságíró. Szerencsésnek mondhatja magát, hogy kiadója még egyszer hozzájárult egy hasonló profilú könyv kiadásához, még akkor is, ha a második jobban sikerült, mint az elődje. A Mászóka és a Fészercsend teljesítményéből harmadik – hasonló -nem lehet. Úgy vélem ezt a szerző is sejti, ám: „Ha nem tudod, hova mész, mindegyik út odavisz.” (Talmud)

Kázmér



Hommage a Bartók (akvarell)

PÉTER ERIKA

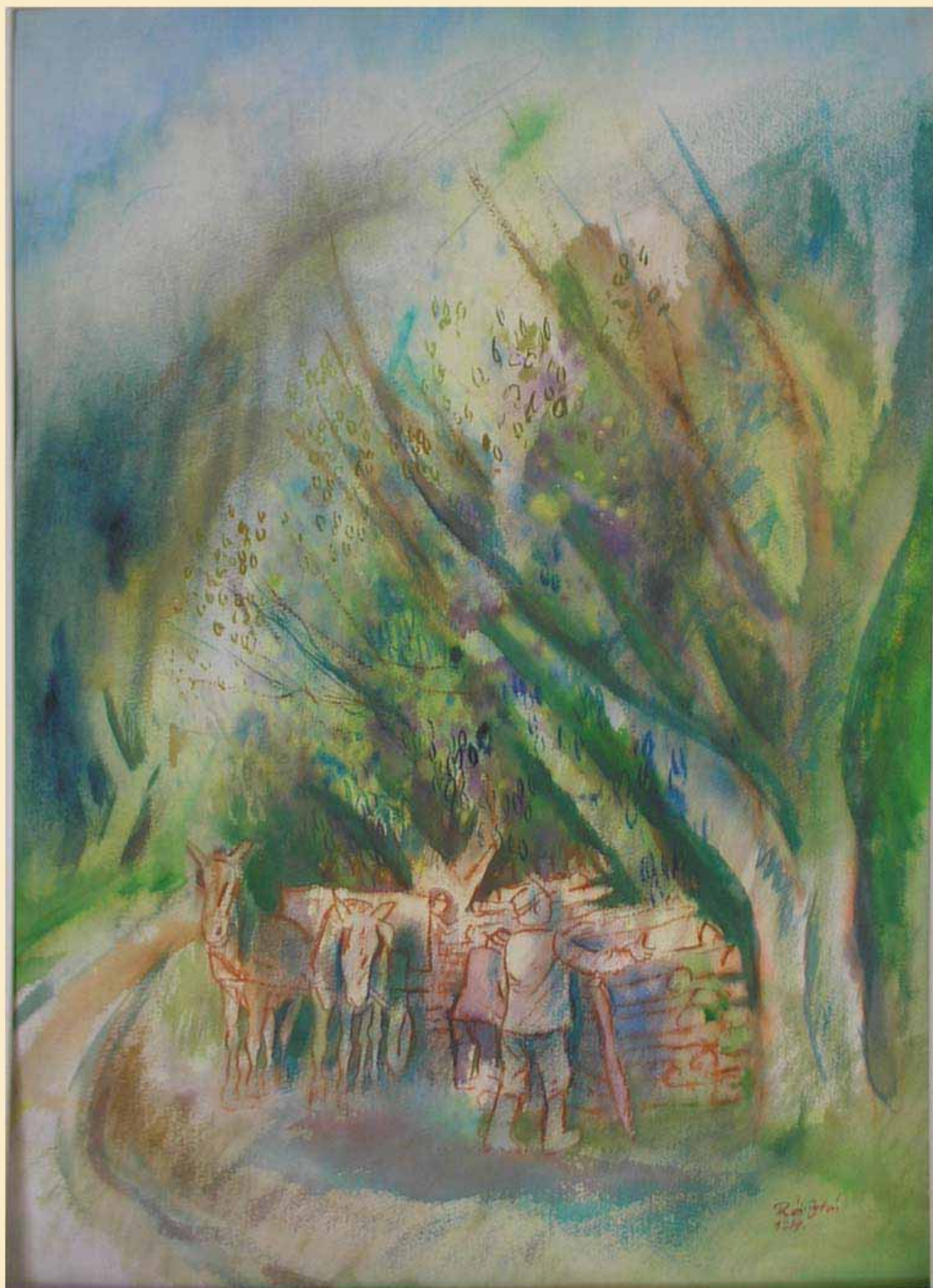
Tavaszi duett

Tavaszi ölel kettőnket lágyan a csipkemintás
fák alatt. Nemet mondtunk egyben-másban, de kezem
kezében maradt. Viszlek magammal rügyről rügyre
tavaszt csodálni néhány éven át, gyűrt szívünknek
erőt, hitet kell adni, s mondani – Ne félj, ne hidd,
hogyan vége már! –

Nehéz nekem most temetőt idézni,
hol eltűnik a test, eltompul a szó,
odafordulok hát virágokat nézni,
ahol zöldül a rét és elolvadt a hó.
Lepkék bölcsőjét ringató szélanya
virágmagzatokkal tűzdeli a tájat,
tücsökhegedűként zeng az élet dala,
a halálunk pedig – néhány évet várhat.

Porzószemek vagyunk, még tavaszonként aranyat
álmodunk. Látod kedves, látod, amint a virágok
a teremtés óta, mi újra indulunk. Mikor
majd tőlünk is elszakad az élet, s nyár lesz, tél lesz
ősz után, fogd kezem, hogy úgy ragyogjak, mint régen
a nász után.

(2008-03-07)



Fuvarozók a Börzsönyben (akvarell)

SZŐKE MÁRIA-MAGDOLNA

Tűlevelek (naplóregény-részlet)

A francia dal

Motto:

*“A csók úgy lobban fel, mint a villám,
a szerelem úgy süvít el, mint a vihar,
aztán az élet megint nyugodt lesz,
s folyik tovább, épp úgy, mint azelőtt.”*

Maupassant

Fáradt árnyékok zihálnak a repedésekkel cifrázott stúdióablakon.

Porfellegek minden mozdulatra az ócska mokketából felrebbennek, mintha gúnyolódni akarnak velem, ahogy itt játszom a rádiós sztárt a megyei tanácselnök udvarában, ahol a kutyaóli helyett valamitől rádióstúdiót akartak berendezni.

Furcsa ez az egyre koszosabb, repedt üvegfal...van amikor belátok a hangkabinba innen a vágógéptől, van amikor a saját alakomat látom, attól függ, hogy kerül fókuszba a kosz... az üvegen vagy a lelkemen...

A mikrofon szivacsából enyhe bűz árad...tíz ember szuszogja bele a cseppfertőzését. Sokszor nem értem, hogy kerültem ide. Sztárriporter nyomorommal, űzött, éhes kóbormacsaként ...

Fényre vágyom, valami fényűzésre...valamire, ami több a durva szavaknál, az ostoba gögösöknél...

Fénykiáltó kurtizán vagyok... kalandorok istene, ki vagy a mennyekben...

Meghallgatott.

Néha meghallgat engem a kalandorok istene, ki van a mennyekben...meg a poklokban is.

Bónuszokat küld...

Megjutalmaz, hisz kegyetlen...hogyan legyen erőm, hogy tovább kínozhasson...

Hálás vagyok azért ezekért a bónuszokért. Egyszer én is megfogom kínozni a kalandorok istenét, ezt úgyis tudom...

Hát jött a bónusz.

Meleg tenyere volt.

Tengerszínű szeme, kék és zöld egyszerre...

Reflektorfénytől sápadtra égetett bőre nem tudott már pirulni sem....Fehér sugárzás vette körül, idegen szőkeségében annyira kontrasztos volt mellettem, hogy szinte olyanok voltunk mint egy fekete – fehér akvarell.

Porlepte hangulatom viszont feléledt tőle...megráztam szárnyaim, leporoltam a lelkem és érdeklődve néztem a Maupassant novellákból ideszökött figurát. Az Yvette főhőse volt, onnan a párizsi éjszakából, ahol lüktet a romantika bele az éjszaka bűntől szép testébe... megismertem én rögtön...tisztá, cizellált romlottság, mint a nemes penésszel borított drága sápadt francia sajtok... Úgy gombolyodott a hangja mint egy gombolyag selyemcérna...

Barbár nősténységem láthatóan lenyűgözte, kéjesen lubickoltam bele ebbe a néma elismerésbe...

A durva, ostoba alakok után akikkel körbe voltam véve, olyan jól esett ez a figura...mint mikor a döghússzagú mészárszék után valami márkás francia parfümöt szagol az ember...persze egy – két szippantásnyit... mert tömények ezek az illatok...s hamar elkábítanak, megmérgeznek...

...Olajbogyó a pezsgőben.

Zöld olívafalára apró buborékok tapadnak, ahogy a szájához emeli s belekortyol az aranysárga folyadékba, a pici buborékok elszabadulnak a bogyóról s felrohannak a pezsgőn túli szabad enyészetbe...

Andersen kis hableánya annyiban vezet velem szemben, hogy ő legalább értette, mit mond neki a királyfi...

Oltári, varázslatos ez a szavak nélkül muszáj kommunikáció...

A szem.

A hang.

A mozdulat.

A láthatatlan titok, ami le se szarja a tagolt beszéd szabályait.

Igaziból nem is baj.

Eltűnik kicsit a trágár koszos rádió, az ostoba seggfejek... eltűnik a mocsok kicsit...

...rajzoltam neked egy cicát...

...jó...játsszak neked valamit...?... ingyen ...nem ingyen...nagy ára lesz...

...kölcsonkértem a taxipénzt amivel idejöttem...de ez nem mondom meg senkinek...neked sem...

...a Cote de Azure – on gyakran üres a csend...

...igaziból szeretnék divatos kurtizán lenni...csak tudod a lelkem...

...nagyon gazdag nő vagy te...

...nevetni kell ha azt mondod voala...

...sosem tudom hol vagyok, ha nem vagyok ott ahol vagyok...

...a zene új varázslat nekem... ő ért engem én csak érzem...

...elektromos a bőröd...

...akkor játszunk kurtizánost... tudod, úgy ahogy olvastam...mikor Maupassantot olvasok mert valahova menekülni kell...akkor nem fáj a mocsok, amiben úszok...

...ha nem lennél...ha nem lennél most itt, rossz lenne...vagy ami még rosszabb, közömbös...

...ritkán szeretkezem regényhősökkel...

...kék rózsákról fogsz álmodni nekem...

...kék rózsákról fogok...álmodni...neked...?...

Kalandor tündérlányként eddig még soha nem láttam örvénylő virágokat a szemem előtt, ölelés közben...

Most láttam.

Piros rózsát, aztán fehéret...aztán kéket...

Később viszont már csak arra emlékeztem, hogy valami varázs lehetett a kezében ennek az embernek...sugárzott belőle az a titok, amely megnyugtat, széppé tesz és szomorúvá.

Azt hiszem nagyon jó, hogy nem értettem mit mondott...halkan, valami szép csendes döglődéssel, zöngve ahogy csak francia regényhősök tudnak beszélni ...hercegek a barbárok földjén bennszülött indiánlányok karjai között... Azt mondta ő a romantika hercege, óh, ezt megértettem...nem nevettem ki, mert nem tudom még milyenre sikeredett ez a Tülevél. Az is lehet, romantikus lett...hát tudhatom én ezt előre? Nem értette, miért húzok el az éjszaka közepén. A román portás madmazelnek szólított és én nem mondtam erre semmit. Szerettem volna megköszönni ennek az idegennek ezt a pillanatnyi illúziót itt a mocsok s ostoba hatalom posványában...de csak annyit mondtam ...merci...merci...

Egy hét múlva küldött egy sms –t. Sápadt arcát azóta elfeledtem, csak az érintése, a hangja kísért olykor...

Rákerestem a Google -ban... A rengeteg találat között nem találtam semmit a kék rózsáról, innen megértettem ez a francia dal a kék rózsával mégis csak az enyém...

A mocskos rádióstúdióban aztán betettem egy dalt tőle...

A kék rózsá sós vére átlátszó nedűként kicsurrant a szememből, kicsit fekete lett a sminkemtől majd lekoppant a koszos hangkeverőre...

Merci... merci...

Én megtartanám ezt a kék rózsát, ezt a francia dalt...

És ezért egyetlen mozdulattal kitöröltem a telefonszámát a mobilomból.

KÖNYVAJÁNLÓ

Örömmel jelentem, hogy íróársunk, állandó szerzőnk, Szávai Attila ez évben is szerepel az Ünnepi Könyvhét forgatagában. A Kapu Kiadónál megjelent Fészercsend című kötetét Budapesten e hó 7-8-án dedikálja a Kiadónál (110-es pavilon) 11.00-tól. A kötet megvásárolható az Írók Boltjában, vagy a nagyobb könyvesboltokban is.

Rétsági könyvbemutatóra kerül sor e hó 6-án, 18.00-kor a Városi Művelődési Házban, de e hó 11-én Salgótarjánban is bemutatja könyvét délután 17.00-kor.

Gratulálunk a sikerhez, s reméljük még sok Szávai-könyvet vehetünk kézbe az évek során.

(A Szerk.)



Fészercsend

Ha Szávai Attilát olvasom, először néhány angyal jut eszembe, ahogy a csillagok között vagy inkább a hétköznapi élet egyes színterein észrevétlen kergetőznek, ám a legtöbbször mély iróniával szemlélik a földi életet. Ők tudják, milyenek az emberek, hogyan gondolkodnak, mi az, ami igazán fontos számukra.

Szávai Attila az ő szemükeken látja a mindennapokat, s rövid, prózai írásaiban égi

képekkel ábrázolja a hétköznapi valóság legtöbbször számára nem tudatosuló, parányi részleteit, legyen szó a fészercsendről, a világűr szagáról vagy valamelyik tévéműsorról. Szávai Attila angyalai eléggé laza teremtetek, humoruk meglehetősen abszurd, s csak ritkán boldogok, és nagyon-nagyon szigorúak, úgyhogy vigyázni kell velük!

De mindenképpen érdemes ismerni őket, s elolvasni e különleges kötetet...

Udvardy Balázs

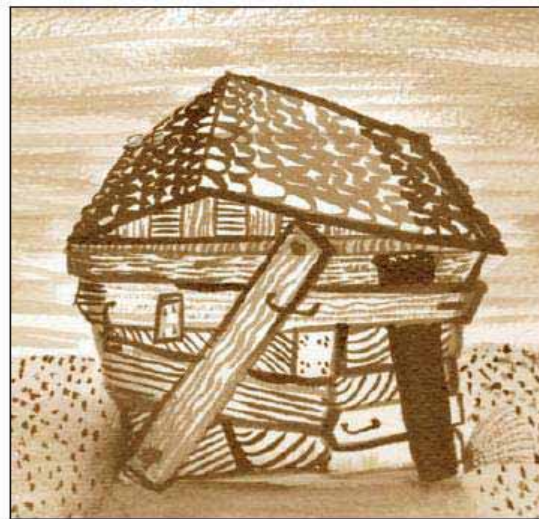
ISBN 978-963-87854-0-4



9 789638 785404 >

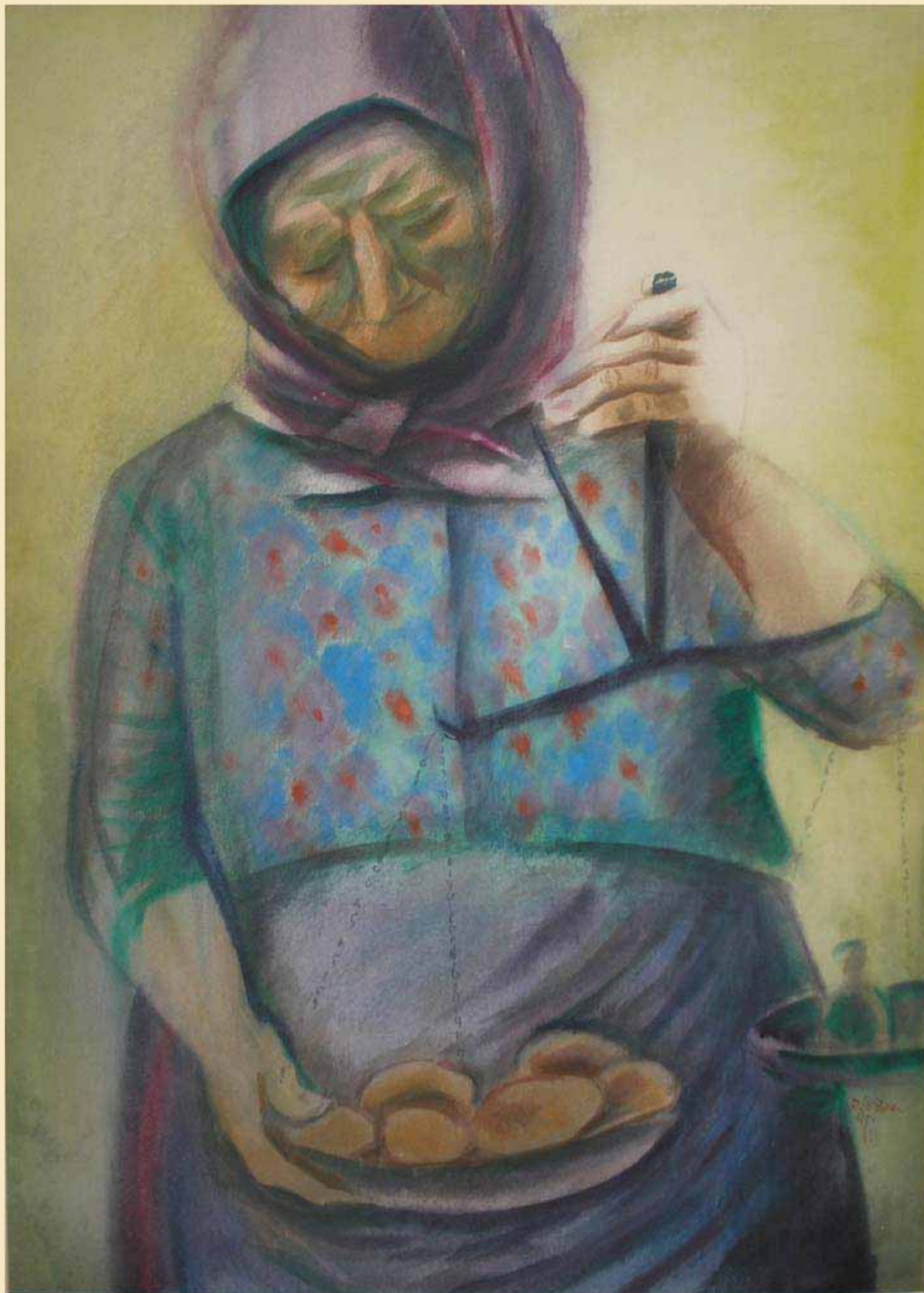


Szávai Attila - Fészercsend



Szávai Attila
Fészercsend





Piacon-mérleg (akvarell)

VÉGH JÓZSEF

Találkozóra hív az iskolacsengő

Találkozóra hívta egykori diákjait és tanárait a diósjenői általános iskola. Az ok az volt, hogy húsz éve épült fel a tanintézmény új épületszárnya. A két évtizedes múlt azonban arra is alkalmat adott, hogy visszatekintsenek a kezdetekre. Egy szép iskolatörténeti kiállítás adott erre keretet, melynek dokumentumai gazdagon illusztrálták a huszadik század teljes képét. A Börzsöny lábánál fekvő településen azonban sokkal régebben folyik már a nebulók oktatása. Erre emlékezett vissza az iskola, mikor egy igen szép pedagógus-életfát avattak fel az ünnepség csúcspontján. A kerámiafal – Dovák B. József művésztanár és tanítványai kiváló alkotása – örök mementóul hirdeti azok emlékét, akik az elmúlt több, mint két és félszáz év alatt oktatták a diósjenői gyermekeket. Az alábbiakban visszaemlékezésemet közöljük, a falu oktatástörténetét a kezdetektől az államosításig – 1948-ig – vázolom fel.

Adalékok Diósjenő oktatástörténetének régmúltjához

Bár a témával foglalkozó írások feltételezik, hogy a szervezett oktatás már a reformáció idején megindult Diósjenőn, a falu iskolájáról Nagy Zoltán közli az első konkrét adatot, mely 1747-ből származik. Ekkorról ismerjük az Oskola Mester díjlevelét, tehát már főállású oktató foglalkozott a nebulókkal. 1763-ból már arról szól a feljegyzés, hogy új iskolát kellett építeni a régi helyett. Az első név szerint ismert református tanító Kaposi Dávid volt. 1770-ben összeírták a megye iskoláit. Még ekkor is csak református oktatással találkozunk. A tanító Tóth István volt. Két évvel később már Drégeli István oktatta az iskolájába járó 25 tanulót. A tanítási anyag az olvasás és az írás volt mindössze. A tanító jövedelme 1770-ben seminatura 8 köből, párbér 25 köből, 1772-ben seminatura: őszi 4 pozsonyi mérő (pm), tavaszi 7 pm, 1 szekér széna, 12 öl tûzifa, 26 Ft, 26 pm búza, 50 font hús, 50 font só és a tanulóktól évente 1/2 pm zab volt.

Pacséri Károly nevéhez fűződik az a kiadvány, mely 1900-ban jelent meg Balassagyarmaton, s amely falvanként igyekszik a legtávolabbi múltban keresni az oktatás emlékeit. Így ír Diósjenőről: „A község lakóinak száma 1902; ezek közül 1160 ev. ref., 656 róm. kath., 40 ág. ev., 46 izr. vallású és valamennyien magyar anyanyelvűek. A tankötelesek száma 260; éspedig mindennapi tanköteles 182, ismétlő 78; vallásra nézve van: 98 róm. kath., 5 ág. ev., 147 ev. ref., 10 izr. A tankötelesek közül iskolába járt: 98 róm. kath., 2 ág. ev., 147 ev. ref. és 8 izr. A községben van róm. kath. elemi vegyes iskola 1 tanteremmel, s 1 tanítóval és ev. ref. elemi vegyes iskola 2 tanítóval és két tanteremmel.

Az ev. református elemi vegyes iskola alapítója Jánoky András földesúr a reformáció idejében. Az első iskolaház a községen keresztül folyó patak mellett volt, ez azonban összedőlven 1830-ban a templom mellett kisajátított telken a hívek áldozatkészségével új iskolaház épült, mely 1861-ben átalakított és 1885-ben egy második tanteremmel kibővített és a törvény kívánalma szerint felszereltetett. A tanítás nyelve magyar. Az iskola fenntartója állami segélylyel az ev. ref. hitközség. Je lenlegi tanítói: Oroszy Pál képesített tanító, ki itten 1853 óta mint kántortanító működik és Baranyay Károly segédlelkész és okleveles tanító. A tanítók elődjei közül említetnek: Ambrus Antal, Sztregovai János. Az iskola felszerelése megfelelő; tanulóinak 10 évi átlagos száma 150.” Nagy Zoltán említi még könyvében az 1841-1848 között tanító Koszta Dánielt, az 1900-as évek elején Zarka Zoltánt, majd az őt követő Tóth Istvánt, Kiss Jánost, Vargha Máriát és férjét Harsányi Józsefet, Deák Ilonát, a Diósjenő Szolgálatáért posztumusz kitüntetett Kuti Gézá, valamint Kenéz Ferencet.

A római katolikus oktatás történetének felkutatása még a helytörténészek további feladata lesz. A régmúltból ezért viszonylag kevés adattal rendelkezünk. Pacséri művéből az alábbi olvashatjuk: „A róm. kath. vegyes iskolát a XVIII. század végén a herczeg Eszterházy-család alapította az ide költözött uradalmi róm. kath. vallású cselédek gyermekei részére. Az igénytelen iskolaház 1860-ban hozatott jobb karba és 1884-ben egészen átalakított úgy, hogy jelenleg a kor



Dovák B. József és a tanulók életfája

kívánalmainak egészen megfelel. A tanítás nyelve magyar. Jelenlegi tanítója Thúróczy Gábor okleveles, ki itten 33-ik éve működik. Elődei voltak: Frecska János 1790-1820, Jelenffy Cyörgy 1821-66. Az iskolát a róm kath. hitközség tartja fenn. Az iskola felszerelése megfelelő. Tanulóinak 10 évi átlagos száma 91.” /Csak érdekességként említjük meg, hogy Frecska Jánosnak valószínűleg a gyermeke volt az a Frecska Alajos, a későbbi teológiai tanár, ki 1820. júl. 2-án született Diósjenőn; s előbb papnevelőintézeti lelki igazgató volt Pécsset, később lazarista s Meauxban, Franciaországban a teológia tanára. Cikkeket irt a Katholikus Néplapba (1848–49. 1851.) és Dióssy Jenő álnévvel az Uj Magyar Sionnak és a Tájékozásonak volt a munkatársa. 1890-ben halt meg./

1907-ben érkezett a településre egy pályázat révén Végh Károly kántortanító. Nem könnyű feladatra vállalkozott, hiszen egymaga oktatta a katolikus iskola 111 tanulóját. A váci megyéspüspök 1932-ben, diósjenői működésének 25 éves jubileumán igazgató-tanítónak, 1936-ban pedig egyházkerületi tanügyi felügyelővé nevezte ki. 1939-ben elnyerte a Magyar Tudományos Akadémia Wodianer-díját. Fia, Végh László a tanítóképző béli diplomája megszerzése után másodtanítónaként dolgozott a katolikus iskolában. Ő lépett az 1940-ben váratlanul elhunyt vitéz Kámory Lajosné Toulá Ilona helyébe, ki huszonkilenc éven át tanította a diósjenői gyermekeket. Végh László nagy mesemondó hírében állott, s széleskörű közművelődési tevékenységet is folytatott. Végh Károlyt Kutassy Margit követte az igazgatói székben. Egészen az államosításig vezette a katolikus iskolát. Munkatársa a ma Borsosberényben élő Gasperek Ilonka volt.



Bot mögött (akvarell)

SZÉKÁCS LÁSZLÓ

A Kutya-fája

(Raksányi Gellért meghalt, 2008.)

testetlenné árvult
kardja
a Kárpát medencét
robogja,
körbe,
hegyén a maszklángja,
meghalt,
meghalt,
mert élni akar,
Kutyu,
a király,
kiált, ... kiállt,
az isteni színből

itt csendjéből
üzeni,
endorfinja virágzik,
újabb felvonásra,
nyomában termi gondolata,
talán mégsem Gellért,
a pogányok félik,
mindig félték,
a magyart, a nyelvet,
hangsúlyozását
és orgánumát

sírfüggöny mögül les,
a nézőterét,
és int

... függönyt ...
és fel ...

itt rajtam haláli tré-fa
az örökzöld Kutya-fája

(2008.)



Nagyoroszi nagykoksmánál (akvarell)

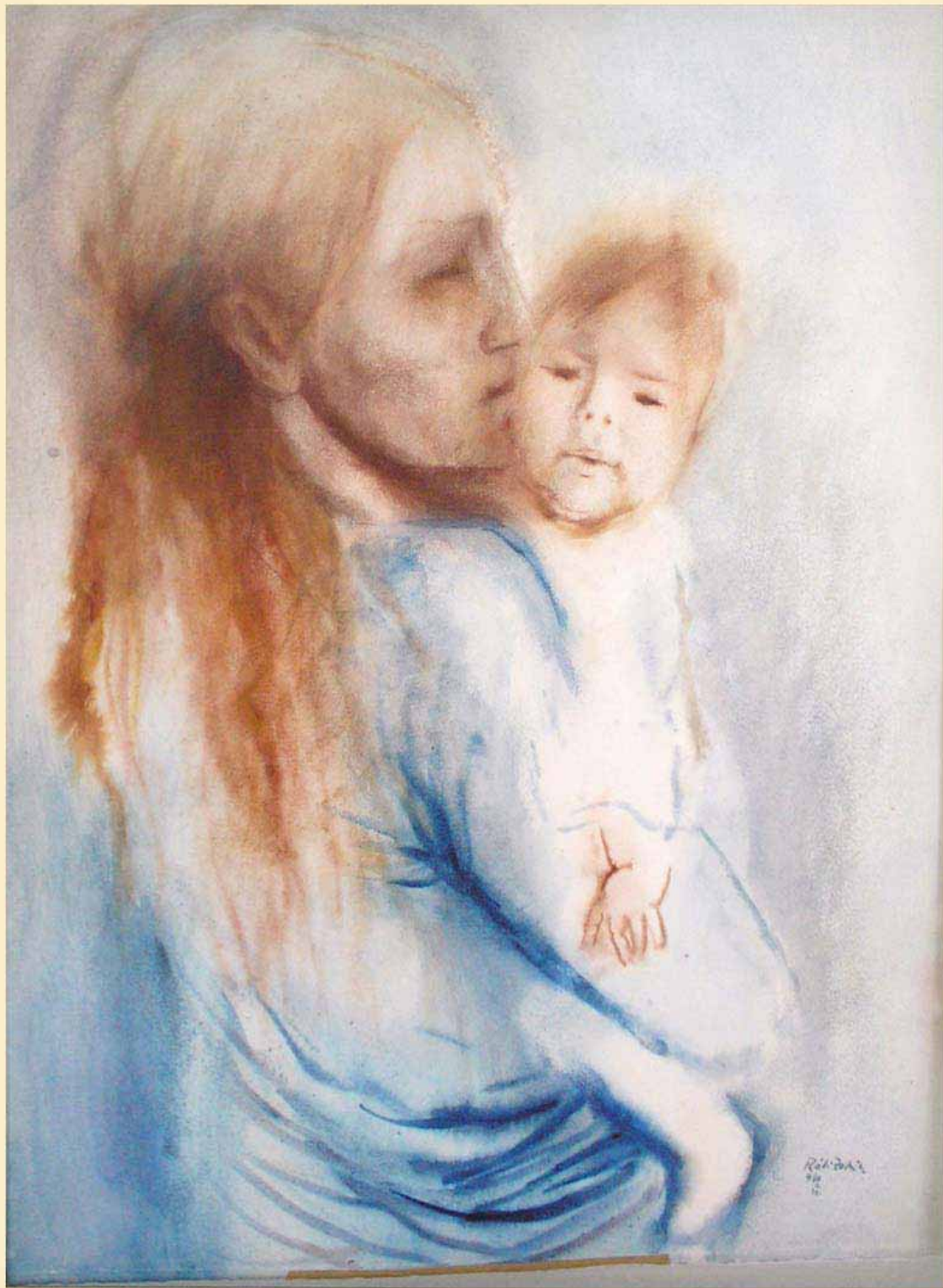
HÖRÖMPŐ GERGELY

Tűz és víz

Csipkerózsika álmát alussza
az ezredévi nyüzsgő, hangos sereg,
ma is, mint Noé idejében
esznek, dolgoznak, házasodnak az
emberek.

Nem jön többé özönvíz. Tűz lesz.
Elégnek mind, hatalmak, világok.
Majd helyretételt, üdvösséget kapnak,
kiknek a szívük Isten által áldott.

Teljes mélységét, magasságát
a teremtésnek megértjük ott,
és fölmelegszik dermedt szívünk,
mi bűn miatt itt megfagyott.



Virágzás (akvarell)

H. TÚRI KLÁRA

A Csend Lelke

megállították az angyalok s
mint nyílt pályán a mozdonyvezető
ha pirosat kapott
áll a szívem fegyelmezetten
alig-alig dobog
kerülni ütközéseket meg-
állították az angyalok
s benne a Csendnek Lelke
sok zöldre váltó indulatot
pihentet az elszabadult Időben



Nagyoroszi utca- Tabán (akvarell)

BESZÁMOLÓ

Május 7-én fotókiállítás nyílt Ipolyságon id. Hörömpő Gergely református lelkész munkáiból. A képeket a váci Levéltár is gondozza, a kiállítás megnyitására Dr. Horváth Ferencet, a Levéltár igazgatóját kérték fel a Simonyi Lajos Galéria munkatársai. Köszönet Pálinkás Tibornak, aki az Ipolysági Múzeum igazgatójaként felkarolta és reményeink szerint tovább élteni a két Hörömpő Gergely (ifjabb és idősebb) munkásságát Ipolyságon is

Dr. Horváth Ferenc kiállításmegnyitó beszéde

Tisztelt Ipolysági Testvérvárosiak, Kedves Felebarátaim!

Hörömpő Gergely váci református lelkész itt kiállított fényképeit először 2005-ben egy Vácott megrendezett kiállításon mutatta be a városi levéltár. A több száz negatívból és papírképből – amelyek az itt is jelen levő Hörömpő Gergely özvegyének őrizetében vannak – válogattuk ki a képeket. Hörömpő Gergely egyik fia akkoriban a levéltárban dolgozott, s az ő közreműködésével sikerülhetett a kiállítás anyagának összeállítása. E képek és a levéltár egyrészt ezért kapcsolódtak egymáshoz, másrészt azért, mert a képi világ, különösen akkor, ha az a múlthoz is erősen kötődik, felkelti a levéltáros érdeklődését is. E képek esetében azonban többről van szó, mint egyfajta történeti forrásról. Erről majd Önök is meggyőződhetnek.

Készülve az akkori kiállításra és a mai megnyitóra, felmerült bennem az a kérdés, vajon Hörömpő Gergely református lelkész miért foglalkozott a fényképezéssel, mi volt a célja vele? A választ a Jelenések könyve című, a váci gyülekezet előtt elmondott prédikációit tartalmazó kötetében találjuk meg:

„Nagyszerű dolog, hogy fényképeket lehet csinálni. Elővesz az ember egy kis papírdarabot, és annak az arca, mosolya látszik rajta, aki már régen porlad a temetőben. Megőrzik ezek a képek a gyermekeket úgy, ahogy tíz-húsz évvel ezelőtt játszottak. Nagyszerű, hogy festők arcképeiben lehet egy-egy képtárban gyönyörködni. Nagyszerű, hogy a tévé képernyőjén megjelennek a színészek, tudósok és mások képei. Mindezeknél nagyszerűbb, hogy ecset, fényképezőgép, tévéfelvevő nélkül rajzolódnak a képek az emberi lélekre. Az emberi szív mindennél nagyszerűbb felfogóképességén megjelennek az arcok, tájak, események, és rárajzolódnak az emlékezetünkre. Van-e csodálatosabb képtár az emberi szívnél?”

Hörömpő Gergely 1910-ben született Tolnanémedin. Édesapja pócsmegyeri református lelkész volt. Budapesten érettségizett a Lónyay Utcai Református Gimnáziumban, majd teológiai tanulmányokat folytatott a Budapesti Károlyi Gáspár Teológiai Akadémián és Hollandiában, az amszterdami református egyetemen. 1942–1980 között volt a váci gyülekezet lelkipásztora. 1999-ben hunyt el Vácott.

Az 1920-as évek végén kezdett el fényképezni. Az 1960-as években egy Certo Six, majd 1971-től egy Yashica fényképezőgéppel fotografált. Két fényképkiallítása volt az 1990-es években, Vácott, a lelkészi hivatalban és Pócsmegyeren a faluházban.

A kiállított fényképeket zömmel az 1970-es években készítette, de vannak közöttük az 1960-as és az 1980-as években készített felvételek is.

Mi a témája e képeknek? Első látásra úgy gondolhatnánk, hogy egy elmúlt, soha vissza nem térő világot ábrázolnak, Kisvácot, Vác többnyire reformátusok lakta városrészét.

Kisvácról annyit érdemes tudnunk, hogy önálló jobbágyközségként akkor jött létre az 1710-es években, amikor Kollonits Zsigmond váci püspök kiköltöztette a városból a református felekezetűeket a rekatolizáció jegyében. A község néhány évtizedig külön élte életét az anyavárostól, majd 1770-ben újból egyesült vele, de településrészként sokáig, talán még napjainkig is megtartotta önállóságát szokásaiban, gondolkodásmódjában és nem utolsósorban református hitében.

A kérdésre válaszolva, mit is ábrázolnak e képek, könnyen adható válasz, hiszen ezeken egy valós világ jelenik meg. Hörömpő Gergely azt örökítette meg, ami a lelkészlak közelében volt: a református templomot, a parókiát, Kisvác öreg házait, a Dunát és természetesen az emberek, és velük együtt önmaga életét, ahogyan a templomhoz kötődnek, ahogyan mindennapjaik telnek a falusias környezetben, ahogyan a vén Dunával együtt lélegeznek. E képek egyik dimenziója egy olyan világot tár elénk, ami már az enyészeté lett, vagy lesz a jövőben. Hol vannak már a dunai halászok hálói, ladikjai és haltartó bárkái, hol vannak a Dunára lejtősen lefutó kiskertek parcellái és gyümölcsfái, hová tűntek és tűnnek a kisváci gazdák portái, és hová lettek a kisváci hétköznapiak, a halászhálót szárító és javító halászok, a parton halvacsorát főző családok, hol a kedvükre zenélő utcai cigányzenész, és hol van maga a lelkész, aki mindezeket megörökítette?

E képekben tehát ott rejlik egy másik dimenzió is, ami magát az embert, életének pillanatait, sorsát tárja elénk. Ha általánosságban akarom megfogalmazni, és Madách Imre szavait hívom segítségül, akkor maga a küzdő ember jelenik meg előttünk a maga dolgos hétköznapijaiban. E téma örök, s ezért a legtermészetesebben került a református lelkész fényképezőgépező lencséje elé is. E képek emiatt bárhol készülhettek volna, akár az Ipoly, vagy a Tisza partján, vagy bárhol másutt a világon. Éppen ez a helyhez nem köthetőség, az időtlenség, az állandóság és az egyetemesség adják e képek igazi értékét. A képeken ott látjuk a múltat és benne a magunk jelen életét és jövőbeni sorsát.

E láttató képességhez az kellett, hogy olyan ember fogja kézbe a fényképezőgépet, aki benne élt e mikrovilágban, aki ismerte az itt élők örömét és bánatát, és akiben szavak, gondolatok és képek fogalmazódtak meg e világról. Erről így írt Hörömpő Gergely a korábban említett könyvében: „Nem mindegy, hogy honnét nézzük a dolgokat. Másként látja a világot az, aki a szeretet magaslatáról nézi a másik embert, és másként az, aki a gyűlölet szűk és sötét völgyéből tekint rá.”

Talán nem is lehet ennél időszerűbb, a ma emberéhez szóló mondanivalója a fotográfusnak. Kérem, tekintsek meg e képeket a „szerelem magaslatáról”!

Vác–Ipolyság, 2008. május 7.

Dr Horváth Ferenc



A Simonyi Lajos Galéria terein



Énekeszó a kiállításmegnyitón



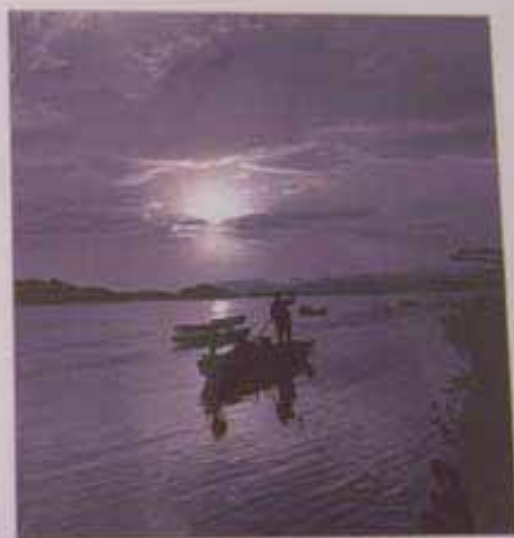
Pálinkás Tibor



id. Hörömpö Gergely fotói



Halkant város - a kerületből és a hátközről a parton



Végre a napunk



AUDITOR

Szavai Attila írásai

Cselendzs déj

(Challenge day – angol: a kihívás napja)

Valaki egyszer azt mondta nekem a boltban, hogy a szegény emberek tisztábban látnak. Mármint, hogy tisztábban látják a helyzetüket, helyüket a világban. Levettem a szemüvegem és odaadtam neki, próbálja ki, lát-e benne, látja-e a csirkefarhát árát, de nem látta. Mondjuk, mikor éjjel kimegyek vizelni a ház mögé és nincs rajtam a szemüveg, én is mindig megbotlok a leszakadt ereszcsonnában, hiába vagyok szegény. Az ember nem szórakozásból szemüveges, ahogy én sem. Nem viccből rúgom a horpadásokat a csatornalemezbe. Olyan karcos mind a két lencse, mintha sóderban tartanám, mikor éppen nincs a fejemen, vagy, mintha korcsolyáznának rajta. Mondjuk, van is olyan jég-vastag, hogy királyt lehetne koronázni a homorú oldalukon. Elbírná az egész udvart. A miénket biztosan, mivel nincs benne semmi, úgy kell keresni valami néznievalót, ha kiülök a ház elé. Pénteken vágtuk le az utolsó tyúkot, közben sírtunk, mint akit műteni visznek, pedig a tyúk lett kevesebb néhány szervvel.

Csak a szegénység van nekem a fejemen, semmi más. Egyszer volt nálunk a tanyán egy riporter lány, hogy hírt csináljon rólunk, meg a szegénységünkben a rádióba. Elsőre kissé bizonytalanok lettünk az urammal, hogy mi érdekes lehet az olyanokban, hogy félig ledőlten kémény, döglött macska a kerítésre felakadva, üres tejeszacskók libbenései a szintén üres málnakarókon, pláne a bedeszkázott fészereblak. Éppen az üres disznóólakat mutogattuk neki (amikben a lopott fát tartjuk), mikor megállt és azt mondta a rádiós csaj, hogy ha a szegénységhez irodalmi műfajt, vagy irányt kellene párosítani, akkor szerinte a líra lenne az. És, hogy mi erről a véleményem. Mi az a líra, kérdeztem, meg mi az, hogy irodalmi irányzat. Én inkább el a fészerektől mutattam az irányt a lopott fák miatt. Szerencsére a fákra nem kérdezett rá, nem tudom hogyan magyaráztam volna ki azt, hogy honnét vannak a korábban villanypóznának használt rönkök. Nem is igazán tudok én hazudni, az előző férjem pont ezért hagyott el, mert mindig megmondtam az igazat, hiába vert, hogy hazudjak már. Bár, ha nagyon erőszakos lett volna a riporter, azért csak kitaláltam volna valamit. Például azt, hogy azért van a sok fa az ólban, hogy össze ne dőljön, kell ami tartást ad belülről, régebben a trágyaszag volt ez, meg a disznók éjjeli horkolásai, most a lopott akác, meg a feldarabolt villanypózna.

Hogy jól tereljem a figyelmet, elkezdtem neki magyarázni a helyzetemet, ő meg szépen nézett rám, mint egy tál almakompót. Láttam rajta, hogy nem érzi a sorsom súlyát, ami fákat képes kidönteni, ha arról van szó. Közelebb húztam a lányt magamhoz. Az a szegény, akinek még üres disznóólja sincsen, suttogtam, sőt, sziszegtem, az azért jóval kevesebb ember. Azt a többihez képest rendesen elosztották öttel, de legalábbis gyököt vontak belőle, sorsilag. Kérdezett még a gyökereimről is, de először félreértettem, nem a répákra, meg a tormákra volt kíváncsi, amiket az ágyneműtartóban dugdosunk, hanem arra, hogy mik voltak a szüleim. Hát, mik lettek volna, szegények azok is, mint egy üres alumíniumkád, vagy mint a tyúktalan baromfiudvar üres alumíniumkáddal a közepén, hogy egészen pontos legyek. Aztán hirtelen nem lett miről beszélni, csak a nagy csönd, meg a falnak támasztott gereblye hallgatása, amit a rádiós lány sokáig nézett meghatódva. Hogy történjen is valami, ne csak álljunk, azt mondtam neki, kezébe veheti a gereblyét, ha nem látott még ilyesmit közelről. Ott van az ól mellett egy halom kábel, azon ki lehet próbálni, én széttúrom vasvillával a vezetőkeket az udvaron, ő meg összehúzhatja szépen rakásra. A fiatal rádiós leány erre megint csak azt mondta, a szegénység az tényleg egy lírai műfaj a végzetnek. Hát, gondoltam, nem bírja ezt kiverni a fejéből. Szerintem a szegénység az inkább valami olyan horror, amit meg lehet szokni, hozzácsiszolódik az ember a tényhez, hogy sose fog rá és belecsiszolódni a társadalom azon rétegeibe, amik a távirányítót nyomogatják, amíg mi a fészere mögött nyomogatjuk alkalomadtán a szemünket a nagy bölgések közepette.

Akkor szoktam főleg sírni vödörszámra, ha feltör bennem az igazságtalanságérzet. Hát nem is ugyanaz: kábeltévét nézni, vagy kábelt gyűjteni és az adástalan tévé alatt gyűjteni fazékban. Van tévénk az egyetlen szobában, nem működik, csak az illúzió végett tartjuk. Ha mégis tévézhetnékünk van, kiragasztunk valami színes újságdalakat a képernyőre és azokat nézzük. Így legalább az van műsoron, amit mi akarunk. Állítólag lesz ilyen lehetőség, ilyen saját szerkesztés a digitális jövőben is, lehet, hogy tőlünk lopták az ötletet. A tévénk egy kissé bizonytalan állású állványon van, ami alá be kellett rakni a fazekat, egyrészt, hogy legyen valami biztosíték összedőlés ellen, másrészt, mert olyan szép az a fazék, szép piros. Hát, aztán csak megkérdeztem a rádióst, hogy mi az a líra, mire gondol konkrétan, mikor be akarja sorolni a másfél szobás vályogházunkat az irodalomba. Miután elmagyarázta, megkértem, maradjon pár napra, és ígérem megtudja, mi is az igazi líra. Megtudja, hogy a férjem az egy igazi líradék (korábban csak rohadéknak hívtam), én meg valami jóval több, még ha a fekete-fehér esküvői fénykép, ami a kád fölött van, egy félszemű lányt mutat is. A férjem már fiatal koromban is úgy mondta, jól áll nekem, hogy ilyen sántaszemű lettem. Biztosan nem röhögne ezen, ha az ő szeme felé közelítene az elszabadult kábelvég. A riporter azt mondta, megbeszéli a rádióval, és talán tényleg maradna néhány napot, hogy teljesen tiszta képet kaphasson egy igazi, velejéig szegény családról. Mondjuk családnak azért csak nagy jóindulattal nevezném magam, meg azt a barmot, akivel élek itt. Amikor levágtam az utolsó tyúkot és mélyen beszippantottam a kopasztáskor felszálló nehéz, ázott gőzt, arra gondoltam, egy családtagot kopasztok éppen. Úgy hozzánk nőtt ez az utolsó tyúk, hogy alig bírtam megenni. Ezt a férjem is mondta, csak ő hozzátette, hogy egy kifordult traktorbelsőnek különb az íze, meg az állaga, mint ennek. Szerinte a rántott hús, amit a Sáríból csináltam, közelebb volt a kirántott vályogtégglához, mint a rántott húshoz. A riporternek állítólag ízlett, vagy csak nem mert szólani. Talán nem evett még ilyesmit, mondjuk, két nap éhezés után sok mindent megennének a népek, talán még az ázott szalmát is. Ezt már a rádiós csaj mondta, mivel szerette a különleges dolgokat, és az élet nyújtotta kihívásokat. Hát, a szegénység az tényleg elég nagy kihívás, az élet végéig tartó cselendzs déj, vagy hogy kell mondani. Tényleg.

Ballagás

Ha ez itt most napló lenne, azt írnám, hogy mondjuk kétezernyolc valamelyik hete, ami közel van az iskolai ballagásokhoz. A címe ez lenne, ha kiadnák könyvbe, hogy Tulipán – Galkovics Rezső: Napló. És aztán elkezdné a szöveg, ballagnának szépen a betűk, mint valami szép csorda. Mondjuk így:

A múltkor azon törtem a fejem, mi a fenét kellene venni a gyerekek ballagásra. A feleségem, gondolom, persze másmin törte volna a fejem, például farönkön, fészerajtón, konyhaszekrényen. Semmiféleképpen nem gondolok nagy dologra ajándék gyanánt, mert az csak elveszi a gyerek esztét. Örüljön csak az életnek, sok kis atom örülne a világűrben ennek az életnek, a reggeli fékcsikorgásoknak az ablak alatt, a döglött kutya szagának, a vékony tészták lusta íveinek a húslevesben. Fene tudja, talán még a politikusoknak is örülnének, még ha az ország csinálói úgy hazudnak is, mint a Niagara.

Vasárnap délután a konyhába hívtam össze a családot, megbeszélni a ballagást, a gyereket meg elküldtem játékszobába, addig sincs láb alatt. Azzal kezdtem a kinyilatkoztatást, hogy mindenféleképpen olyan ajándék kell, amitől kicsírázik, sőt virágba borul, de legalábbis szárba szökken a szellem a gyerekekben, amiről az jut az eszébe: szeretjük (mint egy marék mézet). Nagypó szerint fizessük be két napra kuplerájba, ott annyit fogják szeretni, mint máshol ötven év alatt. Az asszony szerint valami apróságot kellene, amire a nagypapa egyből rávágta, hogy szerinte egy marék szöveget nem érdemel az a gyerek, aki azt se tudja melyik a kert eleje, melyik a vége. Az öreg szerint nem tanulnia kellene a gyerekeknek a továbbiakban, hanem művelni a földet. Késsz színpadias mozdulattal szódát engedett a félpohárnyi borba, majd szinte kéjelegve mondta, hogy a gyerekeknek iskolás létére annyi esze van csak, mint egy zsák lisztnek. Az ő idejében, folytatta a legidősebb élő Galkovics, nem voltak még számítógépek, mégis tudta, hol van a lányoknak az, amitől elmegy a fiúk esze. Az öreg szerint a gyerekekünk meg mindig csak a pucér lányokat lesi a képernyőn, az helyett, hogy kimenne a levegőre, vagy körbefutná a háztájt.

Nagyapának az a heppje, hogy nem informatika kell az élethez, hanem málnaszedés, meg krumpliasás. Az unokanevelésben az öregnek külön mániája, hogy időben meg kell kezdeni a nemi életet. Szerinte a későn kezdett szaporodási hajlam csak eltorzítja a jellemet, aztán vagy kislányok, vagy az állatvilág erre fogékony elemei jönnek szóba, és lehet majd gyónni órákon keresztül, annyi miatyánkot mondhat el, amiből kijön három évnyi mise. Külön ötlete volt, hogy ha mást nem tudunk kitalálni, vegyünk a gyerekek egy kecskét. És akkor talán nem csak a számítógép monitorját lesi majd egész nap, hanem odakint a friss levegőn lehet, bámulhatja az állatvilág másik tagját.

A srác egy kissé visszahúzódozó lett, amióta megtörtént az első szerelemben esése, nagyapa szerint persze esett volna inkább trágyába, gereblyébe, előrébb lenne. Pláne, hogy a srác kissé belerokkant az első szerelemben, mivel csalódás lett a vége. Azzal vigasztaltuk, hogy előbb utóbb biztos megtalálja azt a lányt, aki megéri az egész napos számítógép előtt ülést és értékelni fogja, hogy nem kell kimenni kapálni a kertbe, inkább csak a bitekről, meg a bájtokról beszélni. Biztos van valahol egy ilyen lány. Nagyapa szerint egyszerűen csak félreneveltük a gyereket, kicsit ferdén áll benne a közhangulat, lötyög benne a morál. Mondta az öreg, ha rajta múlna, először felszántatná vele a kertet, aztán csak a szórakozás és a játék. Mindig mondta, hogy az ember csak akkor lehet nyugodt, ha úgy áll a kert, mint tehén a legelőn, szépen, biztonságosan, mint aki tudja, hol a helye, mik a lehetőségek.

Szegény gyereket hetek óta vigasztaljuk, hogy legyen benne némi vitalitás, ballagásra mégsem lehet úgy menni, hogy annyi kedv van csak az emberben, mint egy hideg vasalóban. Mindenesetre előre megmondtuk szegénynek, hogy mivel szegények vagyunk, inkább valami apró, de praktikus ajándékra számíton. Ruhát majd olyat csináltatunk, ami később jó lesz majd a lagzijába is, noha nagyapa szerint akkor fog ez a kupac bénaság megnövekedni, mikor a szomszéd kis Galkovics tönkremenni idegre. A mi fiunk mindig is irigyelte azt a Galkovicsot, pedig mindig mondjuk neki, hogy akinek politikus az apja, annak nem biztos, hogy esze is van a világhoz. Az a kis Galkovics nemrég autót kapott ajándékba, mégsem tud két háromjegyű számot összeszorozni. Mondjuk az apjában is csak annyi politikai hajlam van, mint egy naposcsibében, viszont teljesen megbízható, ha a pártról van szó, ő biztos nem megy a levesbe, ha a fajtáján belül cseperedik, gyarapszik, fejlődik, ellentétben a csibével.

Nagyapa, mivel nem szereti a virágokat, azt javasolta, ne csokrozzuk tele a gyereket, még a sok virágtól elferdül benne a szexualitás. Csak sajnós elég hülyén nézne ki, hogy mindenkinél virágok vannak, a miénknél meg semmi. Az öreg szerint a gyerek virágok nélkül is elég hülyén néz ki. Mikor én voltam ballagós, akkor sem kaptam eredetileg virágokat, úgy kellett kölcsön kérni a sorban előttem, meg mögöttem lévőktől néhány szálát, hogy ne csak álljak ott virágtalanul, mint valami szőlőkaró. Az öreg már akkor is virágellenes volt, úgy vélte, a virágot csak a gyenge jellemek fogadják el. Szerintünk meg otthelyeztette a hadifogságban a kedvességét. Az egész napos szobában üléstől egészen kihalt benne a jókedv, megsavanyodott az élni akarás. De nem tagadhatjuk le az öreget, mégis csak egy Galkovics, akinek maholnap ballag az unokája. Az asszonnyal biztosak vagyunk benne, hogy a nagyapa büszke, csak nehezen fejezi ki büszkeségét. Bent marad a szájában és megsavanyoszik, megkeseredik az a pár mondat, hogy büszke vagyok rád fiam-lányom, kisunokám, lám-lám, nemrég még hátul a disznók között kergettük a legyeket, vagy szép mintákat húztunk seprűnyéllel a trágyás sárba, aztán itt vagyunk ni, ballag a mi kis Galkovicsunk.

T á r s k e r e s ő

Először csak kíváncsiságból próbáltam ki a neten a dolgot. Valahogy nem mertem elmenni rendes társközvetítő irodába, ahol hús vér embernek kell elmondanom, hogy egy normális kapcsolat kellene, amiből ki lehet hozni egy-két gyereket, meg a többi velejárót, autó- és lakáshitelt, ilyesmiket, csendes falusi életet. Azt mondta az író ismerősöm nemrég, hogy a társközvetítés az majdnem olyan, mint mikor meccset közvetítenek, csak itt két ember rúgja a bőrt egymáson, nem pedig huszonakármennyi, plusz a közönség. Én nem tudom, de ha már így elfocizgatjuk az életemet, elmondom, én még soha nem voltam helyzetben, soha nem voltam még a háló közelében, ha érted, mit mondok, bár, ha jobban meggondolom, egyszer lesen voltam. Lánykoromban a kocsma mögött összeakadtam a hentes fiával, de sajnós rajtakaptak, így esélyem sem volt, hogy bekapjam a legyet, művi vetélés, rendes élet, null egy.

Kiderült a netes társskeresőn, hogy tetszem egy fiúnak, írt is levelet, meg küldött fényképet. Jó darab szép szál legény, hiába mondja nagypapa, hogy nem sokat néz ki belőle, hiába főiskolás, egy jó disznótor lebonyolításához, vagy a kukoricatörés megszervezéséhez nem diploma kell, hanem olyanok, hogy jó nyúlósat köp az ember a tenyerébe, összecsapja, szétkeni, ne ragadjon rá a kapanyél. Azt írta a fiú a levélben, hogy szereti a kerékpározást. Arra gondoltam, ha már mindketten szeretünk biciklizni, lehívom ide a faluba, jöjjön le szagolni a jó falusi ajért, meg persze a friss kölnimet, amit nemrég löttek nekem a búcsúban. Majd előtte fogom tekerni a bringát, hogy érezze a szagot, ami az író szerint túl határozott, azt mondta, vigyem magammal tollasütőt, mert jönni fognak rám a darazsak, legyen mivel csapkodni a levegőbe. Aztán meg elbizonytalanodtam, hogy lehet, talán majd a fiúnak kellene elől tekerni, noha nem azért hívtam a fővárosból ide a távoli és kalandos mélyvidékre, mármint szociológiailag, hogy aztán a hátát bámuljam, ahogy kerekedik előttem.

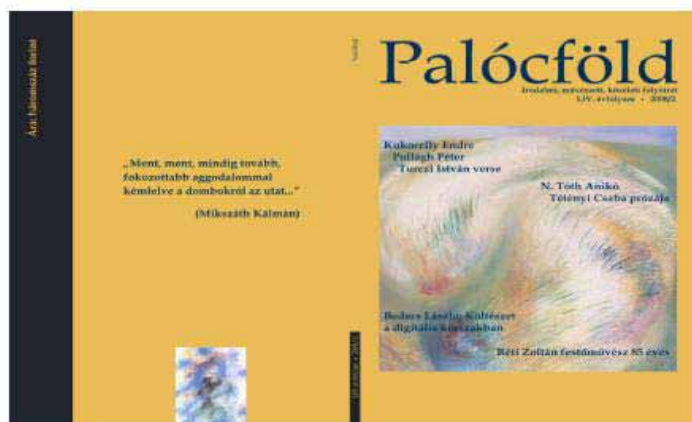
Ez a bizonytalanság, ez nagy hibám. Az író barátom szerint annyi bennem az önbizalom, mint egy frissen kisütött rántott húsban és, hogy kellene valami terápia, hogy jobban merjem a világot, ne csak kisujjal böködni, hanem rendesen lökdösní, túrni szét két könyékkel, aztán szívni be két pofára. Az adatlapba is majdnem beírtam, hogy kicsit bizonytalan vagyok, mindenben, amiből ki lehet hozni egy normális, egészséges bizonytalanságot. Megkértem az író, hogy segítsen bejelentkezni, mivel régen azt mondta a Galkovics tanárnő a magyarórán, hogy az írók, azok olyan emberek, akik nem úgy látják a világot, mint egy kupac száraz giliszta, hanem látják a világban a lehetőséget is. És mivel régi jó családi ismerősöm az író, hát megkértem, segítsen. Ő persze elsőre jött, mondván, hogy szívesen segíti az életem egy kicsit, látja, hogy csak nehezen boldogulok. Szerinte a bizonytalanságot, mármint az enyémet, azt ne nagyon írjuk be az adatlapba, mert egyik fiú, pláne férfi se köti össze az életét olyan lánnyal, sőt nővel, aki nem tudja elsőre eldönteni a rotyogó lecsó fölött, hogy most akkor jobbról balra keverje, vagy fordítva. Mikor mondtam az írónak, hogy ezzel nem lesz baj, mivel nem tudok semmit főzni, pláne lecsót, azt javasolta, ezt se írjuk bele. Illetve egyszer próbálkoztam tojásrántottával, de a nagypapa azt mondta, hogy előrébb lett volna a civilizáció, ha inkább összesöpröm a tyúkudvart, pedig szerintem a tyúkudvart, azt nem is szokták söpörni, azt hiszem. Ott csak a csirkék, meg a kacsák mennek, mindenki szépen a dolga után, itató, friss kukac az odadobott rohadtkáposztából, ilyesmik. A káposztát azt nem szeretem, mert egyszer, mikor beesett a mobilom a moslékos vályúba, röhögve ordította a nagypapa, hogy annyi eszem van, mint egy vödör káposztának.

Ha unatkozok, mindig nézegetem a mobilom, noha semmi újdonság nincs rajta, csak az a tíz telefonszám, meg a csengőhangok, amiket akkor vettem fel, mikor disznóvágás volt. Mikor az író hív, mindig forognak a buszon, hogy honnan szól a disznóvisítás, amikor meg nagypapa hív, hogy olyasmit mondjon, aminek nem örülök, például olyanokat, mint, te póznalábú, akkor meg az a hang van, amikor rácsaptam véletlenül a böllér Galkovics ujjára a fészerajtót. Először a recsegős csattanás, amibe beleremegtek az ajtódeszkák, aztán az először elfojtott, aztán kirobbanó ordítás, ami ahhoz hasonló, mikor átszakad egy nagy gát és ömlik a víz szerte a világba.

Azon is sokat rágtam a körmeimet, hogy hogyan lesz az első találkozás. Én menjek fel a nagyvárosba, vagy legyen udvarias, és ő jöjjön le vidékre. Nem tudom mihez tudna itt kezdeni, mégsem hívhatom el bekapálni a málnást az első találkozáskor. Nem tudom, mit csinálnak szívesen a városi fiúk. Állítólag otthon ülnek, vagy elmennek múzeumba, színházba, diszkóba. Nagypapa azon röhögött, hogy szerinte azt se tudná, hogyan kell beindítani a kapálógépet. Amikor fényképet kellett berakni az internetes társskeresőbe, véletlenül olyan kép lett betéve, amin állok a cseresznyefa alatt, nézem, ahogy dől el mellettem a fának támasztott gereblye, mögöttem meg szépen látni, ahogy nagypapa fordul meg a kapálógéppel a kiskertben. Az író, mikor utólag megnézte a képet a neten, azt mondta, lehet, nem kellene elsőre feltárni a családi körülményeket, talán olyan képet kellett volna, amin csak én vagyok, senki más. A fiú velem akar találkozni nem a kapálógéppel, bár, ha lejön ide falura, előbb-utóbb találkoznak majd. Így hát elmentem fodrászhoz, szépen kipucolkodtam, smink, szempilla, a szájon szépen feszül a rúzs, mint a szatyorfül. Az író szerint először a száját nézik meg a fiúk, aztán csak a többi, lakásbővítés, együtt lottózóba járás, kapálógépezés, ilyesmik.

HÍREK

Megjelent a Palócföld 2008/2-es száma!



A TARTALOMBÓL

„kávéházi szegleten...”

Kukorelly Endre, Nyilas Atilla, Papp Tibor, Pollágh Péter, Turczi István

„Ez a kanyar az összes másikat kiegyenlíti-kiegyenesíti”

Kukorelly Endre

„Ha belenéztél, nem nagyon látszott semmi, néhány kilógó zöldegen kívül.”

Nyilas Atilla

„Az ember nem jelent semmit, mondta megnyilva, mint egy hűtő:”

Pollágh Péter

„Mindenki, aki tudja, mormolja saját történetét: dül a szertartásos meritkezés.”

Turczi István

Próza és vidéke

Petrik Barbara, Tétényi Csaba, N. Tóth Anikó, Vadas Vera

„A hegedű húrjain születő dallamok kecsesen úsztak a lámpák fénye körül, besurrantak a széksorok közé, majd a fa törzsét lengték körbe, s hirtelen felröppentek a legfelső ágakra. A cselló hangja egybeolvadt a sötéttséggel, az emberek vállára telepedett, gyengéden ringatta őket a ritmus. A zongora könnyed futamai az ablakpárkányokon kergetőztek, a hallgatók ölébe pattantak szinte tapinthatóan, elhalkulva bújtak meg a selymek, pamutok, vásznak hullámaiban, majd visszasiettek a zongora testébe.”

N. Tóth Anikó

„A pálya elég kicsi volt, legfeljebb nyolc plusz egyes csapatokkal lehetett rajta játszani. Megállapodtak, hogy megosztottnak az angol csapaton, amelyik a világbajnokságon szerepelt. Az album első fociképén Peter Shilton integet, ő volt Pisti kapusa, Zolié pedig Ray Clemence, aki azóta már Bencéé lett. Pisti nála játszott először teljes csapattal; Bencének az apja szerzett egy nagy falapot, ami csak a földön fért el, és a meccsek után be kellett tolni az ágy alá. Pali bácsi még vonalakat rajzolni is segített. Pisti az apjára gondolt; ő butaságnak tartotta a gombfocizást, és mindig figyelmeztette, hogy ha romlanak a jegyei, akkor megtiltja, hogy Bencéhez járjon.”

Tétényi Csaba

Kutatóterület

Bedecs László tanulmánya az „sms-versekről”

„Nem sorolom, mi minden van válságban manapság, de azért jó, ha tudjuk, hogy a költészet nincs egyedül. Az értékfeltők leginkább a kereskedelmi szempontok megjelenésében, az oktatás színvonalának hanyatlásában (jobb esetben csak struktúrájának átalakulásában), illetve a tévék és rádiók elitkultúra-ellenes, butító kampányaiban látják az okokat. Eszerint minden, ami a közvéleményformáló médiumokból kimarad, úgyszólván halálra van ítélve, nem-létezőnek tekinthető. Így aztán a digitális rendszerváltás vesztese lenne a költészet is, mely sokak szemében maga az anakronizmus, lassúságával, homályosságával, utalgatásaival és más nehézségeivel együtt. Hiszen ki olvasna ma verset? És minek? Vannak ennél sokkal kellemesebb és pláne szórakoztatóbb szabadidős tevékenységek is. Sőt – mondhatná bárki – csak olyanok vannak.”

Bedecs László

Találkozási pontok

Bedegi Dea interjúja Cene gál István festőművésszel

Kép-tér

Debreceni Boglárka és Szilasi Ágota gondolatai a 85 éves Réti Zoltánról és művészetéről

Ami marad

Könyvekről

Kiscseri Mihály: *Panelrés*; Szabó T. Anna, Tóth Krisztina, Varró Dániel: *Kerge ABC*; Jean-Dominique Bauby: *Szkafander és pillangó*; Andrásfalvi-Faragó Zoltán: *Öt újász*; *Hidak Nógrád megyében*; Christina Lamb: *A herati varrókörök*; Papp Tibor-Prágai Tamás: *A pálya mentén*

E szám illusztrációit Réti Zoltán festőművész munkáiból válogattuk.

Előfizethető a Balassi Bálint Megyei Könyvtár és Közművelődési Intézetben (Salgótarján, Kassai sor 2.). Budapesten megvásárolható az Írók Boltjában (*VI. kerület, Andrássy út 45.*), Nógrád megyében a Lira és Lant Könyvesboltjaiban (Pásztó, Kőlcsey F. u. 14.; Salgótarján, Bem út 2.; Szécsény, Rákóczi út 92.). Egy szám ára 300,- Ft; előfizetési díj egy évre 1 500,- Ft, amely összeg a postaköltséget nem tartalmazza.

Május 1-én:

kiállítás nyílt a Nagyoroszi Művelődési Házban, Proksza Gyöngyi isaszegi festőművésznő munkáiból. A kiállítást megnyitotta Záhorszki Mónika, Krasznai Kata. (Proksza Gyöngyi képeivel találkozhattak a Börzsönyi Helikon olvasói is lapunk oldalain. A Szerk.)

Május 17-én:

Szurdokpuszpökiben kezdetét vette a már lapunkban is ajánlott I. Poéta Piknik. Meghívást kaptam az első napra a Palócföld szerkesztőivel együtt, hogy mutassuk be lapjainkat a közönségnek. A jó hangulatú, érdekes beszélgetés hasznára vált mindenkinek, aki szíven viseli Nógrád Megye irodalmi életét.

Május 22-én:

Kiállítás nyílt Rétságon, a Művelődési Ház kiállítótermében Bódi Sándor és Bódi István munkáiból. A két alkotó fafaragásokat és akvarelleket állított ki az értő közönség örömeire.



Május 24-én:

Drégelypalánkon Bankovics Attila a Magyar Madártani Egyesület elnöke, valamint Végh József helytörténész, és Dombai Gábor Drégelypalánk polgármestere átadta a Csadó-tanyai madármegfigyelő helyet. Az Ökotárs Alapítvány hathatós anyagi támogatásával készült el a szép megfigyelő, ahol a megnyitón madárgyűrűzést tanulhattak a gyerekek, de a Csadó-tanya egykori történelmét is megismerhették a jelenlévők.



E havi számunk szerzői:

Borsi István (Budapest, 1957) Diósjenő,
szellemi szabadfoglalkozású, író

dr. Budai Ernő () Százd, nyugdíjas tanár,
helytörténész

Cegléd József Kázmér (Bácsalmás, 1954)
Nagyoroszi, író

Egry Artúr (Budapest, 1953) Budapest, mérnök,
tanár, költő

Hörömpő Gergely (Kisvác, 1945 - Kisvác,
2007) református lelkész, költő

H. Turi Klára (Győr, 1939) Tata, író, költő

Ketykó István (Szügy, 1946) Verőce, nyugdíjas
köztisztviselő, költő

Magdás Emőke () Szatmárnémeti, író

Móritz Mátyás (Budapest, 1981) Budapest,
író, költő

Péter Erika () Békéscsaba, költő

Réti Zoltán (Nagyoroszi, 1923) Balassagyarmat,
festőművész, tanár

Szajbely Zsolt (Balassagyarmat, 1987) Rétság,
tanuló, költő

Szávai Attila (Vác, 1978) Rétság, író, újságíró

Százdi Sztakó Zsolt (Ipolyság, 1967) Százd,
író

Székács László (Budapest, 1946) Budapest,
nyugdíjas mérnök, költő

Szőke Mária Magdolna (Nagyvárad, 1970)
Nagyvárad, újságíró, író, költő

Végh József mkl. (Diósjenő, 1953) Diósjenő,
helytörténész, művelődési ház igazgató

Impresszum:

Alapító-szerkesztő:
Karaffa Gyula

Helytörténet:
Végh József mkl.

Képzőművészet:
Konczili Éva

Szerkesztőség címe:
2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19

Telefon:
0630-383-5385

Email cím:

karaffagy@freemail.hu

hgev@freemail.hu

**Terjesztés kizárólag PDF
formátumban.**



Réti Zoltán: Önarckép (olaj, vászon)